

Täysistunto

Tiistai 19.6.2018 klo 14.10—18.52

Täysistunto alkoi klo 14.10. Täysistunto päättyi klo 18.52.

Puhetta johtivat ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen (14.10—15.41 ja 17.58—17.59), puhemies Paula Risikko (15.41—17.58) ja toinen varapuhemies Tuula Haatainen (17.59—18.52).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Ilmoituksia

2.1. Muut ilmoitukset

Edustaja Paavo Väyrynen on 12.6.2018 tehnyt ilmoituksen eduskuntaryhmän perustamisesta. Eduskuntaryhmän nimi on Kansalaispuolueen eduskuntaryhmä (kp), ruotsiksi Medborgarpartiets riksdagsgrupp (mp).

3. Hallintovaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 71/2018 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi hallintovaliokunnan jäseneksi edustaja Pertti Hakasen ja varajäseneksi edustaja Ulla Parviaisen.

4. Liikenne- ja viestintävaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 72/2018 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi liikenne- ja viestintävaliokunnan jäseneksi edustaja Olavi Ala-Nissilän.

5. Tulevaisuusvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 73/2018 vp

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi tulevaisuusvaliokunnan varajäseneksi edustaja Markku Rossin.

6. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan täydennysvaali

Vaali VAA 74/2018 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäseneksi edustaja Antti Kurvisen.

7. Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston täydennysvaali

Vaali VAA 75/2018 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston jäseneksi edustaja Eerikki Viljasen.

8. Hallituksen esitys eduskunnalle lukiolaiksi sekä laeiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 41/2018 vp

Lakialoite LA 48/2015 vp, 37/2016 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 2/2018 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

14.13 **Li Andersson vas:** Arvoisa puhemies! Jo tämän hallituksen lakiesityksen ensimmäisen käsittelyn yhteydessä käytiin tässä salissa varsin hyvä ja myöskin seikkaperäinen keskustelu lain sisällöistä, lukiokoulutuksen tulevaisuudesta ja myöskin lukiokoulutuksen yleissivistävyyden merkityksestä erityisesti, kun otetaan huomioon työmarkkinoilla tapahtuvat muutokset, jotka vielä entuudestaan alleviivaavat yleissivistyksen merkitystä ja myöskin hyvien perustietojen ja -taitojen omaksumista kaikille opiskelijoille.

Tässä lakiesityksessä on paljon hyvää, mutta sen käsittelyn yhteydessä on myöskin herännyt huolenaiheita, joihin ei suoranaisesti vastata lakiesityksen myötä ja jotka muun muassa liittyvät lukiolaisten kokemaan stressiin ja kuormitukseen mutta toisaalta myöskin toisen asteen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja toisen asteen, sekä ammatillisen koulutuksen että lukiokoulutuksen, tulevaisuuteen siinä, miten hyvin tätä kehitysyhteistyötä tällä hetkellä tehdään, niin että myöskin huomioidaan toista astetta kokonaisuutena.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Valiokunnan kuulemisten yhteydessä nousi oikeastaan yllättävän voimakkaasti monissa asiantuntijapuheenvuoroissa esille huoli suomalaisten lukiolaisten kokemasta kuormituksesta ja stressistä, jotka myöskin ovat olleet kasvamaan päin. Mielestäni tämä on ikään kuin sellainen koulutuspoliittinen ulottuvuus, johon myöskin päättäjien pitää suhtautua vakavasti silloin, kun puhutaan lukiokoulutuksesta, sen roolista ja sen kehittämisestä.

Tämä valintakoeuudistus, joka nyt on tehty ja josta valitettavasti ei ole ollut mahdollisuutta keskustella tässä salissa sen takia, että sitä ei ole toimeenpantu lainsäädännön kautta, ja joka entuudestaan vahvistaa ylioppilaskirjoitusten merkitystä, tulee kyllä vasemmistoliiton näkemyksen mukaan entuudestaan pahentamaan stressiä ja kuormitukseen liittyvää ongelmaa. Nähdään myöskin, että se on taas yksi askel pois tästä yleissivistävästä merkityksestä, joka pakottaa opiskelijoita erikoistumaan entistä aikaisemmassa vaiheessa opintoja. Eli yksi ikään kuin vastaus stressiin ja kuormitukseen liittyviin ongelmiin olisi se, että palautetaan tämä yleissivistävä lähtökohta silloin, kun puhutaan lukiokoulutuksesta ja sen kehittämisestä.

Toinen vastaus, mikä on nostettu esille, liittyy opinto-ohjaukseen ja sen vahvistamiseen, ja siltä osin nämä velvoitteet nyt tämän lukiolakiesityksen mukaan kyllä vahvistuvat. Jo aikaisemmin on lisätty opinto-ohjausta lukioden kurssitarjonnassa, mutta erityisesti opiskelijajärjestöt painottivat sitä, että sen lisäksi, että on tällaista ryhmämuotoista yhteistä opinto-ohjausta, pitää myöskin turvata riittävät resurssit henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen lukioissa.

Esitän tässä seuraavanlaisen lausumaesityksen, jonka idea on nimenomaan vahvistaa yksilöllistä opinto-ohjausta ja sen laatua. Lausumaehdotus kuuluu seuraavasti:

”Eduskunta edellyttää, että lukioden opinto-ohjauksen laatu ja saatavuus turvataan säätämällä asetuksella enimmäisohjattavien määrä 200 opiskelijaan opinto-ohjaajaa kohden.”

Toinen huolenaihe, joka on noussut tämän lain käsittelyn yhteydessä, liittyy, kuten mainitsin, toisen asteen kokonaisuuteen. Nyt tehtiin ensin tämä ammatillisen koulutuksen reformi ja vasta sen jälkeen tämä lukiolain uudistus. Tämän lain yhteydessä on paljon painotettu lukioden ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä ja tuodaan myöskin ihan uusia velvoitteita yhteistyön vahvistamiseen. Se on sinänsä kannatettavaa, mutta liian vähälle huomiolle on jäänyt sitten ammatillisen koulutuksen ja lukioden välinen yhteistyö ja se, mikä näiden eri koulutuspolkujen ikään kuin rooli ja funktio pitäisi olla suhteessa toisiinsa.

Jonkun verran myöskin on nyt herännyt huolta siitä, että nämä opintopolut jatkossa eriytyvät entistä voimakkaammin. Lukiokoulutukseen tuodaan nyt oma opintopistejärjestelmä, joka ei kuitenkaan ole samanlainen kuin se opintopistejärjestelmä, jota käytetään korkeakouluissa, eikä myöskään yhteismitallinen sen osaamispistejärjestelmän kanssa, mikä ammatillisella puolella on käytössä. Lukion tarkoitusta kuvailevasta lakipykälästä jätettiin myöskin pois siellä ennen ollut maininta siitä, että lukiokoulutus antaa valmiuksia jatkaa ammatillisessa koulutuksessa, mikä on herättänyt ihmetystä erityisesti oppositiopuolueissa.

Toinen tapa, millä näyttäisivät eri koulutuspolut toisella asteella eriytyvän, liittyy opinto-ohjauksen jälkiohjausvelvoitteeseen, joka nyt tämän lukiolain myötä tuodaan lukiolaisille. Eli koulutuksen jo suorittaneille opiskelijoille taataan mahdollisuus jälkiohjaukseen, mutta vastaavankaltaista velvoitetta ei ammatillisen koulutuksen puolella ole siitä huolimatta, että olettaisi, että tarve tämänkaltaisille tuki- ja ohjauskeinoille ja nivelvaiheen palveluille on vähintäänkin yhtä suuri ammatillisen koulutuksen puolella. Siksi teen toisen lausumaehdotuksen, joka kuuluu seuraavasti:

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

”Eduskunta edellyttää, että laissa ammatillisesta koulutuksesta säädetään, koulutusten erillaisuus huomioon ottaen, lukiolakiesityksen tapaan ohjausvelvoite oppilaitoksille tilanteessa, jossa opiskelija valmistuu ammatilliseen tutkintoon.”

14.20 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Uusi lukiolaki on erittäin hyvä ja vastaa lukiokoulutuksen nykyisiin ja tulevaisuuden tarpeisiin. Laki vahvistaa lukiokoulutuksen tehtävää toimia korkeakouluopintoihin valmistavana yleissivistävänä koulutuksena.

Uusi laki on kansainvälinen ja tulevaisuusorientoitunut. Uudessa lukiossa jokaisen lukiolaisen yksilöllinen potentiaali tuodaan nykyistä paremmin esiin. Uusi lukio antaa opiskelijalle tilaa kukoistaa ja tavoitella parasta mahdollista tulevaisuutta ja hyödyntää omia yksilöllisiä vahvuuksiaan.

Lukion suurin muutos on siirtymä kurssipohjaisesta tutkinnosta opintopisteisiin. Näin mahdollistetaan uudenlaiset oppiainerajat ylittävät opintokokonaisuudet ja monitieteellinen orientaatio. Lukiot ja opiskelijat saavat lisää liikkumavaraa, ja opintopoluista tulee näin yksilöllisempiä.

Uusi laki myös parantaa merkittävästi opiskelijan asemaa. Henkilökohtaista opinto-ohjausta lisätään. Lukion ohjausvelvoite ei myöskään jatkossa enää lopu ylioppilaskirjoitukseen, vaan jälkiohjausta esimerkiksi tulevaisuuden koulutusvalintoihin annetaan myös lukiosta valmistumisen jälkeen. Henkilökohtainen ohjaus pitää yllä motivaatiota oppia ja kehittyä. Näin lukio antaa nuorelle näköalan omista vahvuuksista, tulevaisuuden haaveista ja tavoitteista. Lukiolle tulee myös velvoite tarjota aina tarpeen vaatiessa erityisopetusta. Aiemmin tätä velvoitetta ei ole ollut, joten parannus on opiskelijan näkökulmasta merkittävä.

Lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyö tiivistyy. Jokaiselle mahdollistetaan kurkistukset korkeakouluopintoihin jo lukion aikana. Käytännön kokemus korkeakouluopinnoista antaa lukiolaiselle huomattavasti enemmän näkemystä tulevaisuuden valintoihin kuin pelkkä opinto-ohjaus voisi antaa.

Uusi lukio on yhä kansainvälisempi ja myös lähempänä työelämää. Jokaisella on jatkossa mahdollisuus sisällyttää opintoihinsa kansainvälistymisjakso ja erilaista työelämään tutustumista.

Arvoisa puhemies! Pidän erittäin hyvänä myös sitä, että uutta lukiolakia tukevat hallituksen kehysriihessä tekemät hyvät päätökset. Hallitus nimittäin päätti, että lukioiden rahoitusta vahvistetaan 4 miljoonalla eurolla vuodelle 2021 ja 8,5 miljoonalla eurolla vuodesta 2022 lukien. Kehysriihessä päätettiin myös elokuussa 2019 voimaan tulevasta oppimateriaalilisästä, jonka ansiosta kenenkään lukio-opinnot eivät enää keskeydy rahanpuutteen vuoksi.

Pidän tärkeänä myös sitä, että sivistysvaliokunnan mietinnössä nostetaan esiin taito- ja taideaineet ja niiden merkittävä rooli lukion yleissivistävän tehtävän kannalta. Valiokunnan mukaan nämä aineet onkin nähtävä yhdenvertaisina ylioppilastutkintoon sisältyvien aineiden kanssa. Opetushallituksen kehittämä lukiodiplomi tarjoaa lukioiden opiskelijoille mahdollisuuden antaa erityinen näyttö osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan taito- ja taideaineissa. Diplomin suorittamisen mahdollistaminen on kuitenkin ollut lukioille vapaaehtoista, mikä on opiskelijoiden yhdenvertaisten mahdollisuuksien kannalta ollut ongelmallista. Turvaamalla yhtäläiset mahdollisuudet kaikille opiskelijoille lukiosta riippumatta vahvistetaan lukiokoulutuksen yleissivistävän tehtävän toteutumista koko maassa ja tasoitetaan taustoista riippuvia eroja taito- ja taideaineiden opiskelussa.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Kaiken kaikkiaan tämä on erittäin hyvä lakikokonaisuus ja sivistysvaliokunta on mietinnössään tehnyt oikein hyvää työtä.

14.25 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvät edustajakollegat ja muut paikalla olijat! Olen tyytyväinen siihen, että tällä hallituskaudella on pystytty tekemään merkittäviä uudistuksia myös sivistyksen alueelle: varhaiskasvatuslaki on tänään hyväksytty sivistysvaliokunnassa, perusopetukseen on tehty merkittäviä uudistuksia ja panostuksia, korkeakoulupuolella on tehty uudistuksia, ja nyt käsittelyssä on lukiolaki, joka myös on itse asiassa pitkään odottanut uudistamista. Olen tyytyväinen siihen, että tämäkin uudistus nyt etenee.

Tässä uudistuksessa ennen muuta halutaan vahvistaa lukiota tulevaisuudessa, vahvistaa lukion vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluopintoihin valmistavana koulutuksena ja toisaalta vahvistaa koulutuksen laatua ja myös lukion oppimistuloksia.

On myönteistä myös se, että tuleville vuosille on kehysriihessä päätetty varata lisäpanostuksia lukion rahoitukseen, niin että ensi vaalikaudella lisämäärärahoja tulisi 4 miljoonaa euroa vuonna 21 ja 8,5 miljoonaa euroa vuonna 22. Ne ovat merkittäviä panostuksia, ja itse asiassa aika pitkään lukio-opetus on odottanut tätä uudistusta.

Itse olen entinen opettaja — tai ehkä opettaja läpi elämäni — ja muistan, kuinka pitkään oli tilanne se, että meillä tehtiin jo uudistuksia ja sitten lukiopuoli oli se, jossa palattiin hyvin opettajajohtoiseen opetusjärjestelmään ja toisaalta sitten myös järjestelmään, missä ei käytetty sillä tavalla esimerkiksi uutta digitekniikkaa kuin nämä tämän päivän lukiolaiset ovat käyttäneet jo lapsuudestaan asti. Ja nyt näitä päivityksiä ja korjauksia on tehty, niin että esimerkiksi lukiokirjoitukset saadaan lopulta sähköiseen muotoon. Siellä varmasti vielä tehtävää riittää.

Lukioissa tämän lukiouudistuksen pohjalta siirrytään isona uudistuksena kurssipohjaisesta järjestelmästä opintopistejärjestelmään, ja tämä nimenomaan mahdollistaa oppiaine- ja tieteenalarajat ylittävien koulutussisältöjen tuottamisen ja antaa itse asiassa lisää päätösvaltaa lukioille mutta ennen muuta opiskelijoille itselleen suhteessa siihen, millaista osaaamista lukiossa tuotetaan ja hankitaan.

Yksilöllisemmät opinpolut vahvistavat yksilöllistä opiskelua ja jokaisen henkilökohtaisia unelmia ja tavoitteita. Uudessa laissa siis vahvistetaan ennen muuta sitä, että jokainen lukiolainen otetaan huomioon yksilönä: lisätään henkilökohtaista ohjausta ja tuodaan uutena myös erityisopetus lukioihin.

Itse olen jo kohtuullisen pitkään ollut ylioppilas, ja omista lukiovuosista on aikaa vierähtänyt paljon, mutta muistan sen, miten vielä 90-luvulla itse asiassa vaikkapa erilaisiin lukihäiriöihin ja muihin puututtiin aivan viime hetkellä, saatiin todistuksia niille oppilaille, jotka tarvitsivat sitä lukiokirjoituksia varten. Tänä päivänä onneksi tällaista apua on jo saanut lukiossa pidempäänkin, ja nyt erityisopetuksen myötä tuetaan erilaisia oppijoita lukioitielläänkin.

Myönteistä on myös se, että lukioille tulee jälkiohjausvelvoite eli tarjoamme jatkossa lukiolaisille tai sitten opiskelijoille ohjausta myös ylioppilaaksi valmistumisen jälkeen. Ja lukioihin lisätään myös tällaiset pienet tulevaisuuskurkistukset korkeakouluopintoihin ja toisaalta myös työelämään — ne ovat enemmän kuin tervetulleita — sekä sisällytetään ylioppilastutkintoon kansainvälistymisjakso, jota itse asiassa kokoomuksen lukion uudistamisraportissa rehtori ja kansanedustaja Vahasalon kanssa esitimme viime vaalikaudella.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Olemme erittäin tyytyväisiä edustaja Vahasalon kanssa siitä, että nämä nyt etenevät eteenpäin.

Myös tiettyjä uudistuksia ylioppilaskokeisiin on tulossa, muun muassa rajoitus uusia kirjoituksia poistetaan, ja sitä kautta helpotetaan myös jatko-opintoihin pääsyä.

Ehkä kaikista keskeisimpänä on nimenomaan se, että lukiolaki parantaa lukiolaisen eli jokaisen opiskelijan asemaa. Eli tarjolla on enemmän henkilökohtaista ohjausta opiskeluun ja tulevaisuuden koulutusvalintoihin, ja opintojen aikana tarjotaan laajasti tukea opimiseen ja tarvittaessa myös sitä erityisopetusta, kuten äsken totesin.

Uusi lukio on myös kansainvälisempi ja lähempänä työelämää, eli otamme selkeän askeleen siihen suuntaan, mihin yhteiskunta itse asiassa on jo monella muulla saralla mennyt.

Tämä on erittäin hieno, tervetullut uudistus, ja olen tyytyväinen, että tämä hallitus ministeri Grahn-Laasosen johdolla on pystynyt tekemään nämä kaikki uudistukset, jotka nyt ulottuvat varhaiskasvatuksesta peruskoulun kautta lukioihin ja korkeakouluun ja itse asiassa täydennyskoulutukseen ja jatkokoulutukseen asti.

14.31 Pilvi Torsti sd: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä olevan lukiolain ensimmäisessä käsittelyssä totesimme jo, että neljänä seikkana, joita olemme halunneet erityisesti käsitteilyn aikana myös valiokuntatyössä painottaa, ovat olleet lukion yleissivistävä luonne, lukion yhteisöllisyyden tärkeys tämän yksilöllisyyttä ehkä liiaksikin painottavan lakiesityksen arjen toimeenpanossa, toisen asteen kokonaisvaltainen kehittäminen jatkossa nimenomaan tavoitteena toisen asteen tutkinto kaikille ja neljäntenä sitten työrauha ja ennakoitavuus opettajille ja opiskelijoille.

Arvoisa puhemies! Tähän lakiinhan liittyy monia tässäkin edellisissä puheenvuoroissa esiin tulleita varsin hyviä sekä parannuksia että sentyyppisiä toteamuksia, jotka ovat jo monissa lukioissa osin jo käytössäkin liittyen esimerkiksi korkeakoulu yhteistyöhön ja erilaisen niin sanottujen rajapintojen tunnistamiseen, ja niitä tuodaan nyt myöskin sitten lakitasolle.

Näistä meidän nostamistamme neljästä seikasta kahden osalta, eli yleissivistävyyden ja yhteisöllisyyden osalta, saimme valiokunnan yksimieliseksi kannaksi mietinnön alkuun lukiokoulutuksen tarkoituksesta kirjaukset, jotka ovat meidän arviomme mukaan ehkä tässä kohden riittävät. Puhuin näistä laajemmin lain ensimmäisessä käsittelyssä enkä tule nyt tätä kaikkea enää tässä toistamaan, mutta korostan, että lukio on sekä yleissivistävä että yhteisöllinen, ja tämä yhteisöllisyys, sen jälkeen kun lukiosta tämä luokallisuus poistui, on kyllä semmoinen jatkuva huolenaihe, josta me kuulemme sekä nuorilta että heidän vanhemmiltaan aika usein. Esimerkiksi erilaisissa nuoria koskevissa tutkimuksissa nousee esiin yhteisön ehkä keskeisin merkitys sekä kouluviihtyvyyden ja motivaation että muun hyvinvoinnin kannalta. Eli sitä on kyllä tärkeää seurata tämän lain toteutuksessa, koska lain henki on hyvin yksilöä korostava.

Kolmas erityishuomio meillä liittyy työrauhaan ja ennakoitavuuteen, ja sen osalta haluaisin vielä tässä esittää pari kriittistä huomiota. Meillä on tällä hetkellä vallalla tämmöinen puhe, jossa puhumme paljon koulutuksen uudistamisesta ja kehittämisestä, ja niillä tarkoitetaan hyvin monenlaisia asioita. Koulutuksen uudistaminen on ylipäänsä meillä poliittisilla päättäjillä usein semmoinen tavoite, joka tuntuu kovin innostavalta, ja totta kai järjestelmä edellyttääkin päivitystä, aikansa seuraamista ja vaatimusten uudelleenarviointia. On kuitenkin niin, että monet tutkijat ovat tämän lukiolainkin käsittelyn yhteydessä esittäneet kriittisiä huomioita nimenomaan siitä, kuinka uudistuksia tai kehittämistä perus-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

tellaan. Niinpä pidän tärkeänä, että jatkossa eduskunnan käsitellessä erilaista koulutukseen liittyvää lainsäädäntöä meidän on hyvä olla tarkkana siitä, ovatko uudistusesitykset yleensä tutkimusperusteisia ja ovatko esitetyt keinot, joita uudistuksina meille esitellään, tutkimuksen koettelemia. Kuten tuossa aiemmin totesin, lukiolain osalta monet uudistukset ovat sellaisten asioiden lakitasolle nostamista, joita lukioissa jo tehdään, joten näiltä osin ne ovat varsin hyviä muutoksia. Ja luotamme myös siihen, että työrauha ja ennakoitavuus toteutuvat, koska tuntijakoon ei puututa ja opetussuunnitelmatyö näin ollen tehdään nykyiselle tuntijakopohjalle.

Arvoisa puhemies! SDP:n neljäs painotus liittyy toisen asteen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen ja on ehkä tässä isossa kuvassa samalla myös tärkein, ja siltä osin valiokunnan käsittely oli pettymys ja ehkä jollain tapaa myös yllätys. Sivistysvaliokunta nimittäin päätyi äänestämään seuraavasta kirjauksesta, ja tässä ehkä kehottaisin niitä salissa olevia, jotka eivät ole valiokunnan jäseniä, kuuntelemaan tarkkaan. Siis me äänestimme tällaisesta kirjauksesta: ”Valiokunta toteaa, että laajana yhteiskunnallisena tavoitteena on tunnistettu tarve varmistaa nykyistä paremmin, että nuoret suorittavat toisen asteen tutkinnon. Lukiolaki kuuluu toisten asteen kokonaisuuteen ammatillisen koulutuksen kanssa. Valiokunta painottaa toisen asteen kokonaisnäkömyksen tärkeyttä ammatillisen koulutuksen reformin ja lukiolain uudistuksen tultua voimaan.” Tästä valiokunnassa emme siis saaneet yksimielisyyttä, että tämä voisi olla kirjattuna lukiolain perusteluihin.

Näin ollen teemme nyt sitten erikseen vastalauseen 2 mukaisen lausumaesityksen asiasta. Se on siellä lausuma 5, ja se kuuluu seuraavasti: ”Eduskunta edellyttää, että peräkkäin tehtyjen ammatillisen koulutuksen reformin ja lukiolain uudistuksen jälkeen hallitus huolehtii toisen asteen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä, jotta laajasti tunnistettu yhteiskunnallinen tavoite siitä, että nuoret suorittaisivat toisen asteen tutkinnon, toteutuisi nykyistä paremmin.”

Arvoisa puhemies! Tämän lisäksi teen kaksi lausumaesitystä ja tuen kahta lausumaa, jotka edustaja Andersson jo teki. Tämä ensimmäinen esitys, jonka teen, liittyy ET-opetuksen avaamiseen kaikille avoimeksi katsomusaineeksi. Tässä laissahan ei puututa oppiaineiden sisältöihin tai oppiainejakoon, mutta elämäntutkimustiedon avaaminen olisi näilläkin reunaehdoilla mahdollista. Pidän tärkeänä, että elämäntutkimustieto saa kehittyä oppiaineena, joka on vapaasti kaikkien valittavissa. Oma kantani tässä on hyvin lähellä filosofian ja elämäntutkimustiedon opettajien kantaa viime vuoden maaliskuulta. Kävin tätä tarkemmin lain ensimmäisessä käsittelyssä läpi enkä enää palaa tähän.

Arvoisa puhemies! Toisena lausumana esitän sitten lausumaa lukiodiplomien kirjaamisesta lakiin ja asetukseen koulutuksen järjestäjää velvoittavasti. Näiden diplomien merkityshän korostuu, kun ylioppilastutkinnon rooli kasvaa korkeakouluvalinnoissa, ja meidän on siksi syytä vahvistaa tällaista portfoliotyyppistä ajattelua esimerkiksi taide- ja taitoaineissa.

Eli teen lausumat 1, 2 ja 5 vastalauseesta numero 2 edellä esitetyn perustein ja todella kannatan näitä lausumia, jotka edustaja Andersson teki liittyen opinto-ohjauksen saatavuuden resursseihin ja ammatillisen koulutuksen ohjausvelvoitteen valmisteluun. — Kiitos.

14.38 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitän lyhyesti huomiota siihen, minkä edustaja Torsti toi esille, mikä liittyi tämän koko toisen asteen kehittämiseen. Nyt kun paikalla on ihan eduskunnan eturivin kansanedustajia, niin on helppo sanoa, että ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyö on modernia sivi-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

tysajattelua, ja minusta on ihan oikein, että lukiot tekevät yhteistyötä korkeakoulujen kanssa — monessakin mielessä, en käy sitä perustelemaan — mutta niin kuin lukiolain pykälissä todetaan, yhteistyö myöskin ammatillisen koulutuksen kanssa on tärkeää.

Merkittävä osa ylioppilastutkinnon suorittaneista jatkaa opiskeluaan ammattikorkeakoulussa. He voisivat jo forskottiin katsoa heitä lähellä olevia ammattiaineita, ovat ne sähkötekniikkaa, mitä tahansa, myöskin ammatillisen koulutuksen puolelta, ja tästä tällainen moderni koulutuslausuma [Puhemies koputtaa] ei hallituspuolueille kelvannut — hämästelen.

14.39 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Gustafsson otti tärkeän asian esille, ammatillisen koulutuksen ja lukion yhteistyön, ja myös perussuomalaiset on sen kannalla, että tätä yhteistyötä täytyy tiivistää.

Perussuomalaiset esittää lausumaa, joka on jaettu teidän pöydälle, jokaiselle täällä. Tämä lukiolaki pääpiirteissään on hyvä hallituksen esitys, mutta joihinkin kohtiin myös kiinnitämme erityisesti huomiota. Perussuomalaisten mielestä turvallisuuteen oppimisympäristössä, ja varsinkin tähän kiusaamiseen, pitää puuttua paljon terävämmiin ja pontevammin.

Tämän vuoksi esitänkin lausumaa, joka kuuluu näin: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla lukioden rehtorit ja opettajat velvoitetaan puuttumaan oppilaitoksessa tapahtuvaan kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan sekä ennaltaehkäisemään näihin liittyvien ongelmien syntyä.”

Tämä on erityisen tärkeää, koska kiusaamista esiintyy myös lukiossa, ammatillisissa oppilaitoksissa, jopa päiväkodeissa. Se ei ole ainoastaan peruskoulujen ongelmana, ja Lukio-laisten Liiton vahva asiantuntijalausunto toi tämän ongelman esille kuulemisissa. Näin olen perussuomalaiset haluaa tuoda sen myös lausumana esille, ja toivomme tietysti, että se menee läpi. — Kiitos.

14.40 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Elomaa tässä juuri edellä hyvin totesi, kiusaamisen ehkäisy on erittäin tärkeä asia.

Käsittelyssä oleva uusi lukiolaki on pääpiirteissään kannatettava kokonaisuus, joka ei tosin sisällä mitään järin suuria mullistuksia, mutta luultavasti hyvä niin, kun katsoo esimerkiksi tätä parhaillaan käynnissä olevaa sote-uudistushässäkkää.

Tämän lukiolakiesityksen ensimmäisessä käsittelyssä käytiin jo varsin perusteellista keskustelua ja pohdintaa uuden lain sisällöstä ja sen vaikutuksista, enkä nyt enää toista aiempia, silloin ensimmäisen käsittelyn aikana esittämiäni, osin kriittisiäkin, näkökulmia. Mutta totean vielä kuitenkin uudelleen sen, että lakiin olisi perussuomalaisten mielestä tullut kirjata huomattavasti nyt tehtyä konkreettisemmin opettajakunnan velvollisuus puuttua havaitsemaansa kiusaamiseen, ja tämä seikka nousi tosiaan vahvasti esille myös asiantuntijakuulemisissa.

Arvoisa puhemies! Kannatan täten edustaja Elomaan kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen velvoittavaa lausumaehdotusta, jonka tärkeyttä edustaja Elomaa edellä jo varsin hyvin perustelikin.

14.42 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Lukiolakiuudistus on äärimmäisen hyvä ja on pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman mukainen uudistus. Se saattaa tämän lukiolain tämän päivän tasalle, se on hyvä asia.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Laki tähtää laaja-alaisempaan opiskeluun oppiaineiden rajoja ylittäen. Tällainen tavallaan monitieteellinen opiskelu on erittäin hyvä asia, koska sehän opettaa nuoriamme hyödyntämään tietoa maksimaalisella määrällä. Pitää muistaa se, että nämä nykyiset lukiolaiset, jotka esimerkiksi ensi syksynä aloittavat lukionsa, ovat moniosaajia esimerkiksi atk-, tietokonetaitojen suhteen verrattuna vaikka siihen ikäkauteen, mitä esimerkiksi allekirjoittanut edustaa. Heillä on tietojenkäsittelyssä aivan loistavat taidot jo nuoresta iästä alkaen. Tämä, että kehitetään opettamista ja opiskelua, on erittäin hyvä asia.

Yksi asia on jäänyt ehkä vähän liian vähälle huomiolle: kunnan järjestämismahdollisuudet lukio-opetuksen suhteen. Monen kunnan talous tietysti on tiukalla tänä päivänä, mutta kuitenkin olemme menossa parempaan suuntaan, ja tässä kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että lukiodien välisiä eroja on totta kai olemassa mutta valtiovallan pitää huolehtia siitä, että saadaan resurssit ajan tasalle, niin että voimme eri puolilla Suomea taata laadukkaan lukio-opetuksen.

Yksi seikka on vielä, joka pitää erikseen huomioida, ja se on tämä yläasteen opettajien ja lukion opettajien välinen yhteistyö. Monella paikkakunnallahan on se ongelma, että ei saada ihan parasta mahdollista opettaja-ainesta opettamaan lukiossa, koska täydet tuntimäärät sen normaalin viranhoidon piiriin eivät millään ylety. Näin ollen sen jälkeen, kun tehdään yhteistyötä yläasteen kanssa, saadaan näille opettajille täydet tuntimäärät, jolloin opettajanviran haku on paljon houkuttelevampaa. Sillä keinoin varmistetaan, että myös maaseutukunnissa pystytään hyvätasoista lukio-opetusta ja myös yläasteopetusta antamaan, koska pätevän opettajan saaminen paikkakunnalle on äärimmäisen tärkeää, lasten ja nuorten kannalta ensiarvoisen tärkeä asia.

Sitten lopuksi, arvoisa puhemies: Laissa mainittu ja sivistysvaliokunnan mietinnössä mainittu yhteistyö elinkeinoelämän kanssa on äärimmäisen tärkeää, koska jo opiskeluaikana luodut kontaktit työelämään avaavat sen polun sitten varsinaiseen työpaikkaan, kun opiskelut on suoritettu. Se on hieman murheellista tietenkin, kun meillä joka paikassa korostetaan — tai ei se murheellista ole, mutta se on realiteetti — yliopisto-opiskelua, sitä, että kaikkien pitää saada korkea-asteen tutkinto.

Meillä on valtava puute osaavista käsistä tässä maassa tänä päivänä millä tahansa ammattialalla. Joskus toivoisin, että mietittäisiin hieman syvällisemmin sitä, onko tavoitteena kouluttaa työttömiä maistereita vai koulutetaanko sitten henkilöitä, jotka pääsevät suoraan työelämään, esimerkiksi suorittavaan työhön, vaikkapa nyt koneenkuljettajaksi, rekkakusiksi, linja-autonkuljettajaksi tai joksikin muuksi. Meillä on valtava määrä vapaita työpaikkoja [Puhemies koputtaa] tässä maassa, ja toivoisin, että tämä huomioitaisiin suunnitelmia tehtäessä.

14.45 Jani Toivola vihr: Arvoisa puhemies! Kuten jo aikaisemmassa keskustelussa tuli todetuksi, kokonaisuutena lakiesitys on hyvä.

Nyt tänäänkin tässä keskustelussa useamman edustajan puheenvuorossa on tullut esille, nimenomaan lukiokoulutukseen liittyen, stressi ja kuormittavuus. Se on tosi tärkeää, että tähän asiaan tartutaan, puututaan ja sitä käsitellään. Se on vakava ongelma, ja semmoinen ainakin, minkä itse olen huomannut, kun paljon kouluissa kierrän, että oikeastaan se keskustelu alkaa tällä hetkellä jo siellä yläkoulun puolella. Eli myöskin aika iso ilmiö ovat ne kasi- ja erityisesti ysiluokkalaiset koululaiset. Siellä se stressi ja kuormittavuus on aika paljon noussut ja nimenomaan niitten nuorten keskuudessa, jotka pohtivat lukio-opintoja yhtenä vaihtoehtona: mielikuvat siitä, mistä lukiossa on kyse tai mihin siellä ikään kuin täy-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

tyy pystyä, ja jopa jo se ennakointi sinne ylioppilaskirjoituksiin asti. Tämä on mielestäni kouluja kiertäessä ollut selkeä muutos oikeastaan ihan viimeisen vuoden aikana, tai viimeisen kahden vuoden aikana, ja on myös semmoinen elementti, minkä erityisesti usein koulupsykologit ja opinto-ohjaajat nostavat esille. Tämänkin esimerkki ikään kuin vain tukee sitä keskustelua, mitä tänäänkin on käyty stressistä ja kuormittavuudesta.

Opintopistejärjestelmä toivottavasti osaltaan tuo siihen helpotusta. Ainakin se antaa enemmän meille mahdollisuuksia ikään kuin mitata sitä työmäärää, mitä erilaisiin kokonaisuuksiin menee, ja sitä kautta helpottaa seurantaa. Mutta kuten täällä on todettu myöskin, se haaste tässä tietysti on, että edelleenkin tämä järjestelmä ei ole sitten yhteneväinen muiden koulutuspolkujen kanssa.

Toinen hieno tai tärkeä elementti mielestäni tässä on tämä opinto-ohjaus ja siellä yksilöllisyyden painottuminen ja myöskin tämä jälkiohjauselementti, mutta, kuten täällä todettiin, tosi tärkeätä olisi tässäkin kohtaa tarkastella sitä toista astetta kokonaisuutena ja sitä, mitä tämä sama elementti mahdollisimman pikaisesti voisi tarkoittaa siellä ammatillisen koulutuksen puolella. Ymmärrän, että puhutaan toisenlaisesta koulutuksesta, jolla on toisenlaiset tavoitteet, mutta silti siellä on samantyyppinen tuen tarve, ja sielläkin on niitä nuoria, joille välttämättä sen koulutuksen päättymisen jälkeen se seuraava vaihe ikään kuin ei selkeästi tai heti avaudu, eli mikä on se jälkiohjaustuki, jotta yhdenvertaisesti voidaan tarjota ne myöskin näille nuorille.

Muutenkin toivon itse tietysti, että nyt kun opinto-ohjaukseen tuodaan enemmän paukuja, niin myöskin sitä sisältöä kehitetään. Tunnistetaan myöskin lukiovaiheessa nuorten erilaiset taustat ja se, miten se vaikuttaa esimerkiksi eri ammattialoille hakeutumiseen. Kuten viime keskustelussakin mainitsin, vieläkin meillä on valitettavan paljon — se on hämentävää, mutta se on todellista — sitä, että edelleen esimerkiksi ihmisen kulttuurisen taustan vuoksi häntä vahvasti ohjataan ikään kuin tietyille aloille. Aina kun tällainen väittämä tulee esiin, se tuntuu käsittämättömältä, mutta kai se on uskottava, että edelleen tätäkin tapahtuu. Nämä ovat minusta semmoisia esimerkkejä, mitkä täytyy ottaa todella vakavasti. Se on muun muassa täydennyskoulutuskysymys: miten opinto-ohjaajilla todella olisi välineitä tunnistaa myös, kun nuoret miettivät niitä polkuja eteenpäin, että mitkä ovat eri ryhmiin kuuluvilla niitä mahdollisia haasteita — minkälaisia esteitä se oma kulttuurinen tausta tai ihonväri tai sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen, esimerkkeinä, [Puhemies koputtaa] tällä hetkellä vielä luovat siihen tulevaisuuteen — ja miten he voivat ammatillisina olla niitä purkamassa.

14.48 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Haluan aloittaa kannattamalla edustaja Pilvi Torstin tekemiä lausumaehdotuksia, jotka siis sisältyvät tähän yhteiseen vastalauseeseen, ja erityisesti nostaa esille kaksi asiaa ja seikkaa, jotka näissä lausumaehdotuksissa on käsitelty, joista ensimmäinen on tämä lukiodiplomin mahdollisuuksien tarjoamisen tekeminen velvoittavaksi kaikille lukioille. Se olisi semmoinen uudistus, joka osaltaan myöskin vahvistaisi sitä lukiokoulutuksen yleissivistävää roolia ja tarjoaisi siis tasavertaisesti silloin kaikille opiskelijoille Suomessa mahdollisuuden antaa näyttöä osaamisestaan taito- ja taideaineissa. Me olisimme toivoneet, että tätä velvoittavuutta olisi tuotu nyt tämän lain käsittelyn yhteydessä myöskin lain tasolle.

Toinen tällainen tärkeä uudistus, joka näissä lausumaehdotuksissa käsitellään, joka osaltaan olisi vahvistanut yleissivistävyyttä mutta samalla myöskin lisännyt opiskelijoiden valinnanvapautta lukiokoulutuksen osalta, on elämänkatsomustiedon valitsemisen mahdol-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

listaminen myöskin niille opiskelijoille, jotka johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvat. Tämä olisi sitten toisaalta myöskin yksi askel vasemmistoliiton tavoitetta kohtaan, joka on se, että siirryttäisiin yhden kaikille yhtenäisen uskonto- ja elämänkatsomusaineen opettamiseen.

Sitten haluan vielä ehkä sen verran kommentoida edustaja Hoskosen puheenvuoroa, että kun tässä nyt näitä hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroja kuuntelee, niin kuulostaa siltä, että tässä olisi tehty aivan järjestyttävän suurta reformia, mutta näin nyt suinkaan ei ole. Tämän uudistuksen puitteissahan ei koskettu esimerkiksi tuntijakoon tai oppiainesisältöihin, eli tätä ilmiöpohjaista opiskelua ja eri ainerajoja ylittäviä opintojahan on siis jo aikaisemmin tuotu lukiokoulutukseen.

Samaten edustaja Hoskonen nosti esille kysymyksen siitä, pitääkö kaikkien hankkia maisteritutkinto. No, ei suinkaan, mutta tavoitteeksi tulisi kyllä ottaa se, että kaikki suomalaiset nuoret suorittavat vähintään sen toisen asteen tutkinnon, ja siihen oppivelvollisuuden pidentäminen olisi varsin hyvä väline. Mutta sen lisäksi ovat myöskin kaikki puolueet minun ymmärtääkseni yhdessä sitoutuneet siihen tavoitteeseen, että itse asiassa lisätään korkeakoulututkinnon suorittaneiden nuorten aikuisten määrää siitä tasosta, mitä se on Suomessa tällä hetkellä, koska me olemme kansainvälisissä vertailuissa, OECD-vertailuissa, itse asiassa jäämässä jälkeen. Eli nämä vanhat totuudet siitä, että meillä on poikkeuksellisen korkeasti koulutettu kansa, eivät kohta enää pidä paikkaansa, ellemme me huolehdi siitä, että suomalaisilla nuorilla myöskin on mahdollisuus sitä korkeakoulututkintoa suorittaa.

14.51 Eero Lehti kok: Arvoisa herra puhemies! Suomi tunnetaan maailmalla hyvästä koulutusjärjestelmästä. Suomi pärjää näissä Pisa-tutkimuksissa esimerkillisesti, ja se on luonut maailmalla käsityksen, että olemme tässä asiassa selkeästi, ainakin toistaiseksi, kärkijoukossa. Joskus olemme olleet aivan ensimmäisiä.

Siitä, että lukiossa olisi yksi oppilas, joka olisi jostain vieraasta kulttuurista, minulla on hyviä kokemuksia omalta lukioajaltani. Kun on yksi oppilas jostain muualta, hän ei pysty käyttämään omaa äidinkieltään, vaan hän opettelee suomea tai sitten suomalaiset opettelevat hänen äidinkieltään. Tämä avartaa maailmankuvaa. Ennen kaikkea olen pitkään ihmetellyt, että lukiot eivät myy näitä koulutuspaikkoja, varsinkaan maaseudulla, missä riittävän oppilasmäärän saaminen lukiolle ei aina ole itsestäänselvää. Maailmalla on paljon tällaista koulutusmyyntiä, mutta Suomi, jolla olisi erinomainen tuotesortimentti, ei ole ryhtynyt tätä jalostamaan sen pidemmälle. Lukio-opetus vuodessa maksanee 5 000—10 000 per oppilas, ja varsinkin ne henkilöt, jotka maailmassa hakevat lapsilleen parasta mahdollista koulutusta, voisivat valita tässä yhteydessä myös Suomen yhdeksi koulutuspaikaksi vuodeksi, kahdeksi tai pidemmäksikin aikaa. Näillä oppilailla olisi myöhemmin myös vaikutusta Suomen tunnetuksi tekemiseen ja porttien avaamiseen monessa kaupallisessa yhteydessä. Toivoisin, että ne henkilöt, jotka ovat enemmän näiden asioiden kanssa tekemisissä, pohtisivat tätä vaihtoehtoa. Toki meillä on oppilasvaihtoa, mutta se on vain osa, ja se on maksutonta puolin ja toisin, hyvä niin, mutta nyt olisi mahdollisuus myös myydä suomalaista koulutusosaamista.

14.53 Tuomo Puumala keski: Arvoisa puhemies! Kävin jo lain ensimmäisessä käsittelyssä aika tarkasti läpi valiokunnan mietintöä. Esittelin sitä, ja sitten käytiin yksityiskohdista

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

pitkälti debattia, joten ei enää kovin tarkasti, mutta muutama ikään kuin reunahuomio olenaisimmista kohdista.

Harvoin valiokunnassa on ollut käsittelyssä lakia, joka on saanut niin paljon kiitosta sen valmistelutavasta. Eli tässä on ollut poikkeuksellisen osallistava valmistelutapa. On kuultu kenttää laajasti, ja hyvin monella toimijalla on kokemus, että he ovat päässeet vaikuttamaan tähän lakiin. Pidän sitä hyvänä ja toivottavana myös jatkossa.

Sitten asiapuolelta: Tämä tuki, oppilaiden tuki, opiskelijoiden tuki, lienee tärkeimpiä asioita, mitä tässä laissa on. Tulen erittäin tarkasti seuraamaan, ja valiokunta tulee erittäin tarkasti seuraamaan, että se myös toteutuu. Yhtä tärkeänä asiana näen, että se tuki on yhtäläistä myös ammattikouluopiskelijoille. Itse toivon henkilökohtaisesti, että tulevaisuudessa, kun tehdään reformeja, niitä ei tehtäisi erikseen lukiota ja ammattikoulua koskettavasti, vaan niissä voitaisiin tarkastella yhtenäisesti koko toista astetta. Uskon, että se olisi hedelmällisempi lähtökohta.

Sitten, mitä tulee tähän korkeakouluysteistyöhön, sieltä toivon nyt syntyvän innovaatioita myös niiltä alueilta, joilla ei ole yliopistoa tai yliopistokeskusta tai ammattikorkeakoulua, hyvistä uusista menettelytavoista, miten tuo yhteistyö korkeakoulun kanssa voidaan rakentaa. Nythän on menossa jo monenlaisia malleja, ikään kuin kurkistusikkunoita jo olemassa olevissa lukiokokeiluissa, joissa muun muassa virkamiesruotsin pystyy tekemään jo lukioaikana, eli tästä ollaan jo valmistelemassa mallia. Tämänäyttypisiä malleja toivottavasti tulevaisuudessa tulee vielä huomattavasti lisää.

Ja, puhemies, loppuun ikään kuin omana visiona ohi tämän mietinnön ja lain: Toivon itse tulevaisuudessa sellaista lukiota, jossa ikään kuin jatkuva osaaminen olisi keskiössä ja jatkuva osaamisen näyttö siten, että sinne korkeakouluun ei jatkossa pyritäisi pelkästään niillä ylioppilaskirjoituksissa saaduilla arvosanoilla, vaan jo ensimmäisenä vuonna voisi osoittaa osaamista oppiainerajojen yli tekemällä pienimuotoisia tutkielmia, seuraavana vuonna ehkä yhä kasvavilla vaatimuksilla, ehkä vähän samaan tapaan kuin lukiodiplomisissa, ehkä vielä vähän pidemmälle menen. Ja sitten tällä omalla kansiolla, ikään kuin omalla portfoliolla, tällä omaosaamiskansiolla, olisi merkitystä korkeakouluun pyrittäessä. Näin se ei olisi vain se yksi paineistettu hetki kolmannen vuoden lopussa, vaan ensimmäisestä vuodesta alkaen voisi osoittaa omaa kypsymistään, ajattelun kehittymistä, tutkielmien tekoa, mikä vastaa sitten sitä korkeakoulumaailmaa vielä paremmin. Tämänäyttypistä ajattelumaailmaa tulevaisuuden lukiolta toivoisin.

14.56 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa herra puhemies! Sivistysvaliokunnan puheenjohtajan, edustaja Puumalan puheenvuorosta on hyvä jatkaa — siinä oli sellaisia tulevaisuuden elementtejä, joita ei ehkä edustaja Hoskosen puheenvuorossa niinkään ollut.

Ensinnäkin vierastaisin sitä ajatusta, että meidän pitäisi laskea suomalaisten koulutustasoa, kun aika laajasti meidän yhteinen näkemys on ollut se, että koulutustasoa pitää edelleen nostaa, ja me pärjäämme maailmassa vain sillä, että meillä on korkeasti koulutettu kansa. Se ei tarkoita sitä, että jokaisen pitää opiskella maisteriksi. Meillä on myös ammatikorkeapuolella korkea-asteen tutkintoja, jotka voivat hivenen kapeammalle sektorille keskittyä.

Mutta oleellista on se, että meidän ei pidä tehdä sitä, että pyrimme tekemään putkia, joita valmistutaan mahdollisimman nopeasti ulos kapealla tutkinnolla. Työelämä muuttuu jatkuvasti, kokonaisia töitä, aloja, saattaa mennä alta pois, ja on kysymys sitten lukio-opinnoista, toisen asteen ammatillisista opinnoista tai muista opinnoista, niin pitäisi aina pyrkiä

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

myös siihen, että opinnot ovat sillä tavalla yleissivistäviä, että ne antavat mahdollisuuksia sellaisissa tilanteissa, joissa aikaisempi ammatti menee alta — välineet ja kyvyt opiskella uutta ammattia, uutta osaamista.

Arvoisa herra puhemies! Olen myös siitä samaa mieltä, että kun toista astetta käsitellään, niin mahdollisimman paljon pitäisi ammatillista toista astetta ja lukiokoulutusta pyrkiä käsittelemään yhtä aikaa. Oleellinen kysymys on tietenkin se, että jokainen, jokainen suomalainen nuori, suorittaisi toisen asteen tutkinnon. Kukaan ei jäisi perustutkinnon vaaraan. Liian moni jää tällä hetkellä, ja se johtaa siihen, että tämä joukko on kaikkein suurimmassa vaarassa, että heidät syrjäytetään yhteiskunnasta. Tähän yksi parhaita keinoja olisi oppivelvollisuusiän pidentäminen niin, että jatkossakin nykyisen peruskoulun jälkeen kyllä jakauduttaisiin kiinnostuksen ja osaamisen kautta eri tyyppeihin koulutusmuotoihin, mutta olisi sekä velvollisuus tarjota jokaiselle nuorelle tämä että myös nuorella velvollisuus osallistua. Ilokseni panin merkille, jos oikein ymmärsin, että keskustan puoluekokouskin otti askeleen tähän suuntaan sillä, että kannatti oppivelvollisuusiän nostamista vuodelta ylöspäin, jos oikein ymmärsin sitä päätöstä.

Toinen iso kysymys on tietysti toisen asteen oppimateriaalien maksuttomuus, joka ratkeaa tällä oppivelvollisuusiän nostolla, mutta jo ennen sitä, jos ei olla valmiita ottamaan tätä askelta, siinä pitäisi tehdä jotakin, koska liian moni joutuu keskeyttämään opinnot — erityisesti ammatillisella puolella mutta myös lukiopuolella — liian korkeiden oppimateriaali- ja kirjamaksujen vuoksi.

14.59 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Ei edustaja Hoskonen ole vastustamassa korkeampaa opiskelutasoa, ei tietenkään, mutta sitä olen mielelläni kritisoinut, että kannattaako meidän kouluttaa työttömiä maistereita, kun samaan aikaan — tiedän omista tuttavayrittäjistäni sen verran, että osaavan CNC-sorvaajan saaminen erääseen ystäväni firmaan on mahdotonta — mistään ei saa enää sorvareita tähän maahan, ei mistään. Onko järkeä pitää ihmiset työttömyyskortistossa maistereina, kun samaan aikaan emme saa hitsareita, emme saa sorvareita? Rekkakuskeista, osaavista rekankuljettajista, olisi valtava puute, yhtä lailla maansiirtotyöntekijöistä, jotka kaivinkoneella pystyvät tekemään sen alan vaativia töitä ja jotka osaavat lukea rakennuspiirustukset. Aivan samoin rakennustyömailla tänä päivänä puuttuu työnjohtoa, osaavaa rakennusmestaria ei saa mistään. Mitä se auttaa, jos siellä työttömyyskortistossa lepää maisteri, joka ei rakentamisesta tiedä juuri mitään? [Paavo Arhinmäen välihuuto] Hallintotieteiden maisteri on varmaan arvokas tutkinto, en sitä polemisoi ollenkaan, mutta onko siinä järkeä, että me koulutamme työttömiä, kun samaan aikaan on huutava työvoimapula? Vai aiotaanko tämä ratkaista sillä, että avataan rajat ja päästetään ihmisiä töihin tänne? Ehkä se on jonkun pyrkimys, mutta minusta siinä ei ole mitään järkeä, koska kyllä meidän suomalaisille nuorille pitää tarjota se ura sieltä koulunpenkiltä työelämään eikä sieltä kortistoon. Jokainen meistä sen tiedämme, edustaja Arhinmäki varmasti tietää pitkäaikaisena ministerinäkin sen, että kun ihminen jää työttömäksi ja on siellä riittävän pitkään, niin se on ihan varmaa, että uuden ammatin opiskelu sen jälkeen on kovin vaikeaa, muuntokoulutuksenkin kautta. Niitä teitäkinhän tarjotaan tänä päivänä, [Puhemies koputtaa] että muuntokoulutetaan erilaisiin ammatteihin ihmisiä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Anteeksi, edustaja, jatka vain.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Minä jo säikähdin, että äkkiäpä se aika meni. Kiitoksia, arvoisa puhemies. Aihe on kuitenkin mieleinen.

Joka tapauksessa, arvoisa puhemies, tilanne on nimittäin niin, että tämän ystäväni yrityksen kautta olen havahtunut siihen karmeaan totuuteen, että perusmetallinosaajia tässä maassa ei enää ole. Ei se auta mitään, jos siellä Joensuun työvoimatoimistossa on 48 tuotetta maisteria, jotka juuri valmistuivat yliopistosta. Se ei auta yhtään sitä firmaa, kun ei ole hitsaria, ei ole CNC-sorvaajaa. Se yhtiö ratkaisi ongelmansa palkkaamalla ulkomailta tulevan henkilön vuokratyöfirman kautta sorvaamaan ne osat, kun ei mistään saanut.

Kyllä tässä meidän pitää miettiä. Tässä talossa toivotetaan suurella äänellä aina opiskelun tärkeyttä. Hieno asia, mutta ei se, jos koulutamme työttömiä maistereita, auta yhtään mitään, ja kymmenen vuoden kuluttua meillä on siihen liittyen, jos sitä työtä ei ole, vielä isompi ongelma. Toivon, että tähän koulutuspoliittiseen keskusteluun jonain päivänä tulisi sen verran järkeä, että huomioitaisiin se, missä sitä työtä on. Joensuussa esimerkiksi John Deeren metsäkonetehtaalla on iso pula metallimiehistä, jotka pystyisivät metsäkoneen laittamaan kokoon, laittamaan sen toimintakuntoon ja myymään asiakkaalle. Siitä on kysymys. Siinä ei auta yhtään mitään naureskella, onko meillä maistereita liikaa vai liian vähän. Se on realiteetti, johon meidän on mukautuminen. Jos me emme pysty niitä huipputuotteita tässä maassa tekemään, niin sitten joku ylikansallinen firma, kuten äsken mainitsemani yhtiö on, äänestää jaloillaan [Puhemies koputtaa] ja pistää pillit pussiin ja siirtyy jonnekin, missä työvoimaa on.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Hoskonen, nyt alkaisi olla se 3 minuuttia täynnä.

15.03 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Hoskosen puheen vauhtia, sisältöä ja persoonallisuutta on aina välillä mielenkiintoista kuunnella. Totta kai olemme sitä mieltä kaikkikin, että ei nyt tietoisesti pidä kouluttaa akateemisia työttömiä, mutta toteaisin nyt tämän tosiasiallisen tilastotiedon, että korkea-asteen ylemmän tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste on 90 prosenttia ja niitten nuorten, jotka ovat vain pelkän peruskoulun varassa, 40 prosenttia. Kyllä koulutus aina pääsääntöisesti kannattaa.

En nyt malta olla toteamatta sitä, että silloin kun olin itse opetusministerinä, jouduin jonkun verran lopettamaan näitä taidealan, viestintäalan erityisesti ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja juuri sen takia, että heitä valmistui työttömäksi sata-, jollei tuhatmäärin. Siinäkin oli taustalla se, että niiden alojen työtehtävissä on tällainen kolmi—nelikympäinen sukupolvi, joka ei juurikaan jää eläkkeelle, ja ei tavallaan avaudu työpaikkoja. Silloin esimerkiksi itse pyrin ohjaamaan nuoria lastentarhanopettaja- ja hoitoalan koulutukseen, joihin monet taidealan nuoret sopivat erittäin hyvin.

Hoskonen ei nyt ollut kiinnostunut kuulemaan, mitä edustaja Gustafssonilla on asiaa. Minä olisin vielä todennut sen, kun hän kaipasi näitä CNC-koneistajia, että tietysti kaipaavat minäkin. Olin demarien koulutuspoliittisen työryhmän kanssa Teknologiateollisuuden vierana viime viikolla Eteläranta kymppissä, ja kuultiin Teknologiateollisuuden tuoreimmat tiedot työvoimatilanteesta. Mielenkiintoista oli se, kun minulla oli hyvät tiedot neljän viiden vuoden takaa, jolloin teknologiateollisuus rekrytoi uutta työvoimaa niin, että 50 prosenttia oli korkea-asteen tutkinnon suorittaneita ja toinen puoli metallin perusammattitutkinnon suorittaneita, että nyt tällä hetkellä se on muuttunut 60/40 eli teknologiateollisuus rekrytoi pääosan työvoimasta teknisistä yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Näin se

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

vain niin kuin menee, että koko osaamistaso nousee. Tämä demarien pitkä linjahan on ollut se, että koko kansan koulutustasoa pitää nostaa.

Arvoisa puhemies! Tästä lukiolaista käytiin ensimmäisessä käsittelyssä vähän perusteellisemmän puheenvuoron ja silloin totesin sen, että se on näistä hallituksen esityksistä ihan parhaimmasta päästä — toisin kuin muutaman päivän päästä tänne tuleva varhaiskasvatuslaki, joka on erittäin heikosti valmisteltu.

Kaikkein merkittävin asia lukiolaissa on tietysti se, että sen pitää vahvistaa ja korostaa lukion yleissivistävän koulutustehtävän merkitystä. Siis kukaan meistä ei oikein tarkemmin tiedä, mitkä ovat 20—30-luvun tarpeet ihmisen osaamisalueitten kohdalla, mutta yksi asia on varma: hyvä yleissivistys — niin yhteiskunnallis-humanistisissa aineissa kuin luonnontieteellisissäkin aineissa mitä syvällisempi, laajempi on perusta, sen paremmin nuori pärjää.

Ja sitten tässä on vielä sekin näkökulma, että laaja yleissivistys on paras vastalääke verkopopulismiin, valeuutisiin, ylipäättänsä tähän tubettajien ja somen maailmaan. Hyvä sivistyspohja on parasta ikään kuin lääketta ja ihmisen kykyä havainnoida ja ymmärtää yhteiskuntaa ja sen kehitystä, ja se on lukion tärkeä tehtävä, sanoisin, tärkein. Se on toki tärkeä myöskin ammatillisella puolella. Minulla itselläni on sellainen ihmiskuva, että lukionuori ja ammatillisen koulutuksen nuori, molemmat, ansaitsevat erittäin laadukkaan ja hyvän koulutuksen — erityisesti tästä näkökulmasta, kuten itse totesin, että hyvä ammattisivistys, hyvä yleissivistys ovat ne, mitä me sivistyspoliitikkoina haluamme nuorille antaa.

15.08 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! Todella harmillista, että edustaja Hoskonen lähti tekemään niitä metsäkonekauppoja varmasti toisaalle, kun täällä olisi pitänyt olla kyllä jatkamassa tätä keskustelua. Hänen näkemyksensä siitä, että työttömiä maistereita ei kannata kouluttaa — ymmärrän kyllä kielikuvan, mutta nimenomaan on tärkeää, että meidän koulutusjärjestelmä mahdollistaa myös työttömien maistereiden koulutuksen, jotta he pääsevät vaihtelevan työvoimatarjonnan piiriin, ja se on erittäin mahdollista. Se on ollut valitettavaa, että opintorahauudistuksessa leikattiin sitä jo tutkinnon suorittaneilta, mikä on ollut yksi takaisku koulutussopimuksen pettämisen lisäksi.

Mutta siinä mielessä vähän sympatiseeraan kyllä edustaja Hoskosta näin oppimisvaikeuksisena kansanedustajana, että pidän erittäin tärkeänä, että työpaikat olisivat valmiita ottamaan myös ilman toisen asteen koulutusta olevia tulevia työntekijöitä oppimaan ammattia työssä, mutta siinäkin pitää olla se kriteeri, että pitää olla yleissivistävää koulutusta niin, että jokainen, joka ei ole toisen asteen koulutusta suorittanut, saa siihen valmiuksia kouluttautua edelleen. Jokaisen kapea-alaisemmankin koulutuksen pitää sisältää aina mahdollisuuksia uuden oppimiseen, koska työelämä muuttuu todella nopeasti, niin kuin tässä edustaja Arhinmäkikin totesi. Eli työelämä muuttuu nopearytmisesti: niin kuin täällä on todettu, tiettyjä aloja voi häipyä ihan yhtäkkiä, ja meille voi tulla vaikkapa 10 000 työtöntä joltakin alalta. En nyt halua käyttää negatiivisessa mielessä vaikkapa autoalan teollisuutta, mutta voi olla, että yhdessä pienessä liikkeessä tapahtuukin jotakin sellaista, että meillä on hirvittävä määrä työttömiä joltakin sektorilta, ja se kouluttautuminen, mikä siihen on tarvittu, edellyttää, että siellä on uudelleenoppimisen mahdollisuuksia annettu jo siemeneksi. Ja vaikka nyt lukiolaisista puhutaankin, niin toivoisin, että keskustelua käytäisiin myös siitä, että työpaikoilla pitää olla jatkuvan oman ammatillisen kehittymisen mahdollisuuksia edistävää toimintaa, joka antaa myös sitten lisäresursseja siihen, että jos mahdollisesti työ-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

markkinat muuttuvat, niin näillä henkilöillä on edelleen uuden oppimisen osaaminen halussa.

15.11 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Jatkan edelleen edustaja Hoskosen aloittamaa koulutuspoliittista keskustelua:

Tämä ”ei kouluteta enää työttömiä maistereita” on nähdäkseni jo tällä hetkellä vanhentunut fraasi, mitä aina välillä toistellaan koulutuspoliittisissa keskusteluissa ja missä ei kuitenkaan huomioida sitä, että kun tarkastellaan osaamistason ja koulutuspolitiikan isoa kuvaa Suomessa tällä hetkellä, niin meillä on, kuten jo aikaisemmin todettiin, itse asiassa tarvetta lisätä korkeakoulututkimuksen suorittaneiden nuorten aikuisten osuutta, ja siihen tavoitteeseen myöskin nyt tämän korkeakouluvisiotyön puitteissa yritetään erinäisin poliittisin päätöksin päästä. Eli ongelma ei suinkaan Suomessa enää ole se, että me kouluttaisimme liikaa työttömiä maistereita, vaan se, että meillä on liian vähän korkeakoulututkimuksen suorittaneita nuoria aikuisia.

Sitten edustaja Hoskonen tässä peräänkuulutti sorvareita ja rekkakuskeja ja perusmetallinosaajia ja rakennusalan asiantuntijoita ja ihmetteli sitten, mistä me niitä saamme, ja vastaus on simppele: meillä on erinomaisen hyvä ja laadukas ammatillisen koulutuksen järjestelmä, jonka kautta saadaan osaavaa väkeä nimenomaan tämänkaltaisiin työtehtäviin töihin. Harmillisesti kyllä tämä hallitus, jossa edustaja Hoskosen edustama puolue istuu, on suunnannut poikkeuksellisen kovia leikkauksia nimenomaan ammatillisen koulutuksen rahoitukseen, mikä myöskin vaikuttaa ammatillisen koulutuksen laatuun ja opettajien edellytyksiin kunnolla kouluttaa laadukkaasti niitä tulevaisuuden sorvareita, rekkakuskeja, rakennusalan asiantuntijoita ja perusmetallinosaajia. Eli mikäli edustaja Hoskonen on näistä osajista huolissaan, niin kannattaisi edustaja Hoskosen kyllä ehkä katsoa peiliin ja pohtia, mitä oma puolue tulikaan tehneeksi hallitusneuvotteluissa kolme vuotta sitten.

15.13 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Gustafsson puhui yleissivistyksestä, eikä sitä koskaan kyllä mielestäni liikaa korosteta. Yleissivistys on se pohja, jonka päälle rakennetaan sitten sitä ammatillista erityisosaamista. Erityisosaaminen, on se sitten sorvaria tai lääkäriä tai opettajaa tai mitä tahansa — tieto vanhenee äärimmäisen nopeasti, ja se vanhenemisaika lyhenee koko ajan. Muistaakseni akateemisesta tutkinnosta keskimäärin noin 10—20 prosenttia on relevanttia 10 vuoden jälkeen valmistumisesta.

Ja mikä tässä on olennaista? Olennaista on se, että pitää olla opiskelutaidot. Yleissivistys siellä pohjalla, ja sitten niin sanotut geneeriset eli siirrettävät taidot, joilla tarkoitetaan sitä, että on medialukutaitoa, on kykyä hankkia tietoa, on kykyä erottaa olennainen epäolennaisesta, neuvottelutaitoa, argumentointitaitoa, yhteistyökykyä. Puhetaito on yksi sellainen, mikä on Suomessa jäänyt liian vähälle, jos verrataan kansainvälisesti. Meillä on aika paljon korostunut kirjallinen esittäminen, mutta puhuminen ja puhetaito on sellaista, joka tulee entistä enemmän korostumaan.

Pisa-tutkimuksista: Suomi on edelleen maailman kärkeä. Meillä on huippuopettajat, meillä on hieno järjestelmä. Se ei tarkoita sitä, ettei siellä ole kehittämisen tarvetta. Mutta se on lähtökohdiltaan erinomainen. Sitä pitää arvostaa. Pisa-tutkimuksissa on pientä liukumaa alaspäin, siihen pitää puuttua, ja sitä pitää seurata. Uskon, että yksi keskeinen syy siellä taustalla on se, että lukemisen merkitystä ei ole riittävästi sisäistetty ja ymmärretty. Liikaa menee semmoiseen ad hoc -lukemiseen, kirjat, kirjallisuus jäävät vähemmälle. Se on

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

myös yhteydessä kykyyn ymmärtää toisia, empatiataitoon ja kulttuurien ymmärtämiseen, minkä merkitys myös kasvaa tulevaisuudessa. Pitää ymmärtää myös toisia kulttuureja.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

9. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen tuesta Afganistanille ja Suomen osallistumisen lisäämisestä **Resolute Support** -kriisinhallintaoperaatiossa

Valtioneuvoston selonteko VNS 3/2018 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 7/2018 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Nyt päätetään ulkoasiainvaliokunnan mietinnön UaVM 7/2018 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Ryhmäpuheenvuorokierrosta ei ole. Etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus on enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia.

Myönnän edustaja Vanhasen puheenvuoron jälkeen puheenvuoron ministeri Soinille.

Keskustelu

15.16 Matti Vanhanen kesk (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta ehdottaa eduskunnan päätökseksi, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta. Ytimessään tässä selonteossa on kyse siitä, että olemassa olevaa operaatiota jatketaan ja toisekseen Suomen osallistumisvahvuuden mandaattia kasvatetaan nykyisestä enintään 40 sotilaasta 60 sotilaaseen. Tämän operaation turvallisuuteen liittyvät riskit arvioidaan jokseenkin samoiksi kuin ne ovat olleet tähänkin asti. On huomattava se, että tämä operaatio on ehkä niistä operaatioista, joissa suomalaisjoukkoja on mukana, kaikkein riskialttein. Eli tämä itse tämän operaation jatkamisesta.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että siellä on eri tavoin oltu mukana vakauttamistoiminnassa nyt jo 20 vuoden ajan ja Afganistania on tuettu mittavalla panoksella ja silti voidaan todeta, että yhä puuttuu pysyvä ratkaisu maan vakauttamiseksi, ja tämä on aika laaja kansainvälinen arvio. Vuonna 14 päättyi huomattavasti tätä laajempi ISAF-operaatio, ja silloin me elimme sitä vaihetta, jossa ajateltiin, että kansainväliset joukot voisivat vetäytyä Afganistanista pois. Kuitenkin tilalle perustettiin tämä Resolute Support -järjestelmä, ja sen piti olla väliaikainen ja päättyä nyt, mutta 39 maan, jotka ovat mukana, yhteinen arvio on ollut se, että kansainvälistä osallistumista ja tukea pitää jatkaa. Se on ollut yhteinen arvio, ja siihen perustuu myös tämä Suomen osallistuminen. Ulkoasiainvaliokunta nostaa esille, viimeisessä lauseessa toteamme, että vakauttamisen aikaansaamiseksi ”kansallisiin rauhanneuvotteluihin saadaan mukaan kaikki rauhan aikaansaamiseksi tarvittavat ryhmittymät”. Keskustelimme hyvin paljon Taleban-liikkeen roolista ja luonteesta, mutta tähän rauhansopimukseen ja rauhan neuvottelemiseen tarvitaan nämä kaikki ryhmät.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Tämän operaation tavoitteenahan on tietysti aikaansaada tilanne, että Afganistanin omat turvallisuusjoukot pystyvät saamaan maan hallintaansa. Tähän mennessä tämä ei ole onnistunut, mutta kannattaa ehkä tiedostaa se, että kyse ei ole ihan vähäpätöisestä voimasta. Kaikkiaan Afganistanilla itsellään on sotilaita ja poliiseja noin 300 000, eli periaatteessa erittäin paljon resursseja on käytettävissä, ja siitä huolimatta tätä vakauttamista ei ole saatu aikaan. [Puhemies koputtaa] Mutta ehdotus on se, minkä äsken totesin.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ulkoministeri Soini. Lähdetään nyt siitä 5 minuutista, maksimi.

15.19 Ulkoministeri Timo Soini: Arvoisa puhemies! Kiitos. — Kiitän ulkoasiainvaliokuntaa mietinnöstä, jossa on arvokkaita näkemyksiä valtioneuvoston selontekoon Suomen tuesta ja kriisinhallintatoiminnasta Afganistanissa. Huomioimme mietinnössä esitetyn pyynnön, että Afganistanin turvallisuustilannetta seurataan tarkasti ja eduskuntaa informoidaan siitä säännöllisesti. Oman seurannan lisäksi Suomi hyödyntää muiden avunantajien sekä erityisesti YK:n tekemiä laajempia analyysejä maasta. Kuten selonteosta käy ilmi, Suomi toimii Afganistanin vakauttamiseksi muun muassa kahdenvälisen suhteiden, kehitysyhteistyön ja kriisinhallinnan keinoin. Ulkoasiainvaliokunta painottaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan merkitystä ja toteaa sen toteutuvan hyvin Suomen tuessa Afganistanille. Jatkamme tätä linjaa noudattaen.

Arvoisa herra puhemies! Ulkoasiainvaliokunta nostaa mietinnössään esiin, että huolimatta laajasta kansainvälisestä tuesta Afganistanin kehitys on ollut hidasta, ja pitää tarpeellisenä arvioida taustasyitä sille, miksi näin on. Tämä on järkeenkäypä ja hyvä toivomus. On selvää, että kehitystulosten aikaansaaminen hauraassa konfliktivaltiossa on hidasta eikä taka-askelilta voida välttyä eikä ole välttytty. Suomi seuraa Afganistanin kehitystä laaja-alaisesti varmistaakseen, että toimemme olisivat oikea-aikaisia ja tehokkaita. Tuen vaikutavuus pyritään takaamaan kanavoimalla Suomen tuki pitkäaikaista osaamista omaavien, laajasti verkottuneiden toimijoiden, kuten Maailmanpankin ja YK:n, kautta. Suomen antama kehitysapu evaluoidaan tulevana vuonna. Evaluaation tulosten perusteella tullaan tarkastelemaan, vastaako Suomen antama apu oikealla tavalla Afganistanin kehityshaasteisiin.

Arvoisa puhemies! Rauhanprosessi on keskeinen osa Afganistanin vakauttamistoimia. Ulkoasiainvaliokunta korostaa mietinnössään aiheellisesti laaja-alaisen rauhanneuvottelevien tärkeyttä. Samalla valiokunta tuo esiin, että laaja kansallinen tuki prosessille edellyttää, että Afganistanin perinteisen yhteiskuntajärjestelmän rakenteet sekä naiset ja nuoret tulevat riittävästi huomioiduksi. Tämä on tärkeä näkökulma. Prosessissa tulee olla vahva paikallinen omistajuus, jotta sillä on pitkäaikaista kantoarvoa ja jotta voidaan saada tuloksia aikaan.

Suomi seuraa orastavaa rauhanprosessia tarkasti sekä YK:n Afganistan-avustusoperaation kanssa että EU:n alaisuudessa. Presidentti Ghanin julistama tulitauko ja viikonloppuna annettu ilmoitus tulitauon jatkumisesta on uutinen, joka otettiin ilolla vastaan niin Afganistanissa kuin kansainvälisen yhteisön piirissä. Tulitauko antaa toivoa rauhanprosessin etenemisestä 17 vuoden sotatilan jälkeen. Samanaikaisesti kuitenkin ikävällä tavalla äskeiset häikäilemättömät ja useita siviiliuhreja vaatineet iskut ovat ikävällä tavalla muistuttaneet ja muistuttavat tilanteen monisäikeisyydestä ja eri terroristijärjestöjen välisestä valtakamppailusta.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Arvoisa puhemies! Kehitystuloksia ei voida saada aikaan ilman yhteiskunnallista vakautta ja turvallisuutta. Naton päätös vahvistaa Resolute Support -koulutusoperaatiota toimii vastauksena Afganistanin viime vuosina heikentyneeseen turvallisuustilanteeseen. Vahvistamisen myötä pyritään nopeammin saavuttamaan tilanne, jossa Afganistanin turvallisuussektori on saavuttanut täyden kyvykkyyden ja itsenäisen toimintakyvyn.

Eduskunnalle annetussa selonteossa esitetään, että Suomi vahvistaa osallistumistaan Resolute Support -kriisinhallintaoperaatiossa Afganistanissa. Vahvuuden nostaminen on osa kansainvälisen yhteisön yhteisiä ponnisteluja Afganistanin vakauttamiseksi ja linjassa laajasti jaetun arvion kanssa, että Afganistan tarvitsee kansainvälistä tukea päästäkseen kestävämmän rauhan ja vakauden tielle. Ja aivan kuten valiokunnan puheenjohtaja Matti Vanhanen totesi, tämä sotilaiden määrän nostaminen on arvioitu perusteellisesti turvallisuusnäkökulmasta ja siitä näkökulmasta, mikä on mielekäs kokonaisuus. Kun näitä henkilöitä käsitellään, niin niitä ei voi mielivaltaisesti nuppilukua muutellen tehdä päivän tarjous -pohjalta, vaan täytyy olla selvästi perustellut näkemykset siitä, mikä tuottaa myös suurimman turvallisuuden tässä tilanteessa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, otetaan muutama puheenvuoro tähän alkuun vähän eri ryhmistä ja sen jälkeen käydään debatti.

15.25 Pertti Salolainen kok: Arvoisa herra puhemies! Tasavallan presidentti osallistuu heinäkuussa Nato-huippukokoukseen Brysselissä. Eräs keskeinen teema, jonka käsitteelyyn myöskin hän osallistuu, on nimenomaan tämä Afganistanin tilanne ja Afganistaniin lähetettävien suomalaisten joukkojen asia.

Tämä Afganistanin tilannehan on äärettömän ongelmallinen. Surullisinta siinä on se, että siinä ei näytä olevan mitään järkevää tai rauhoittavaa perspektiiviä. Se on hyvin avoin, sekava ja vailla mitään selkeästi nähtävissä olevaa lopputulosta.

Muutama vuosi sitten muun muassa amerikkalaiset joukot olivat siinä tilanteessa, jossa ajateltiin niitten vähentämistä merkittävästi. Entä mitä sitten tapahtui? Tapahtui niin, että tällä hetkellä ja koko ajan niitä on jonkun verran lisätty, ja jälleen tullaan lisäämään kansainvälisiä joukkoja, ja myöskin Suomi on mukana tässä lisäyksessä noin 40:stä noin 60 sotilaaseen. Tämä on tietysti aivan välttämätöntä sen johdosta, että jos sieltä nyt yhtäkkiä poistuttaisiinkin, se johtaisi valtavaan verilöylyyn eikä tilanne millään tavalla olisi tulossa paremmaksi.

Tämä kaikki osallistuminen Afganistaniin ei suinkaan ole ollut turhaa, vaan siellä on saavutettu myöskin hyviä tuloksia. Erityisesti mainitsen koulutuksen ja erityisesti siinä vielä tyttöjen ja naisten koulutuksen, jolla on erittäin myönteisiä vaikutuksia ollut.

Mutta, kuten sanoin, tilanne ei ole millään tavalla paranemaan päin, ja uskoisin, että ainoa tapa, jolla tämä tilanne voisi parantua, olisi se, että saataisiin aikaan kansallinen eheytymis- ja rauhanprosessi, johon osallistuisivat sekä talibanjoukkojen johtajat että myöskin nämä erilaiset eri alueilla olevat sotalordit, jotka pitävät siellä yllä muun muassa huumebisnestä ja rahoittavat sillä tavalla toimintaansa. Eli tällainen kansallinen eheytyis- ja rauhanprosessi olisi nähdäkseni ainoa tie, joka voisi johtaa siellä rauhalliseen tilanteeseen. Tällä hetkellä sitä ei ole nähtävissä. Monenlaisia yhteyksiä on ollut, mutta mitään lopullista myönteistä tulosta ei ole näköpiirissä.

Tässä Afganistanin asiassa on myöskin sellaisia ulottuvuuksia, jotka harvoin tulevat esille keskustelussa, muun muassa pakolaistilanne. Iranissa on tällä hetkellä miljoonia af-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

ganistanilaisia pakolaisia, ja riippuen nyt siitä, minkälaiseksi sitten Iranin tilanne muuttuu, on vaara siihen, että nämä pakolaiset lähtevät sieltä liikkeeseen ja kohti Eurooppaa. Eli tämä asetelma voi silläkin tavalla sivuta meitä suomalaisia. Mutta, [Puhemies koputtaa] kuten sanottu, tilanne on tällä hetkellä vailla perspektiiviä.

15.28 Paavo Väyrynen PV: Puhemies! Tämä aihepiiri on meille kaikille tuttu, kun lähes 20 vuotta todella on oltu mukana Afganistanin vakauttamispyrkimyksissä. Minä erityisesti muistelen Matti Vanhasen kakkoshallituksen toimikautta, jolloin oli silloinkin esillä joukkojen määrän lisääminen ja vaatimukset kehitysyhteistyöpanostuksen lisäämiseksi Afganistaniin. Vastustin tuota joukkojen lisäämistä, mutta jäin aika tavalla yksin hallituksessa.

Ulkomaankauppa- ja kehitysministerinä minulla oli enemmän sananvaltaa kehitysyhteistyön osuuteen. En suostunut silloin lisäämään kehitysyhteistyötä Afganistanin kanssa sen vuoksi, että siihen liittyi juuri niitä laatuongelmia, joista ulkoministeri Soini täällä puhui. Afganistan on äärimmäisen hankala toimintaympäristö. Sinne omien toimijoiden lähettäminen on hankalaa. Pitää lähettää rahaa monenkeskisille järjestöille. Tulokset ovat heikkoja. Seurantakin on vaikeaa. Nyt on kuitenkin annettu periksi, ja Afganistanista on tullut Suomen kehitysyhteistyön suurin kumppani. Tämä on ollut huonoa kehitystä.

Mitä tulee sotilaalliseen kriisinhallintaan, Mauno Koivisto kirjoitti Venäjän idea -kirjassaan vuonna 2001, että Suomi on astunut Kaarle XII:n tielle ja liian paljon varoja käytetään kansainväliseen kriisinhallintaan, sotilaalliseen toimintaan maan rajojen ulkopuolella, eikä sitten kyetä tiukassa paikassa ehkä omaa maata puolustamaan. Näinhän kävi Kaarle XII:lle. No, pian tämän jälkeen Suomi meni Afganistaniin. Se oli kevytmielinen päätös. Ei sinne välttämättä olisi tarvinnut silloin joukkoja lähettää. Olisi voitu osoittaa solidaarisuutta lähettämällä esikuntatehtäviin muutamia henkilöitä, ja Suomen lippu olisi ollut siellä paikalla, mutta Nato-maa Norjan ja Ruotsin vanavedessä sinne mentiin. Sen jälkeenhän sitten operaatio muodostui vaikeammaksi ja siitä tuli kovaa kriisinhallintaa, on jopa puhuttu, että Suomi on ollut sodassa Afganistanissa, ja siihenkin on aikamoisia perusteita esittä.

Nyt olisi tärkeää, että hallitus ja eduskunta paneutuisivat laajemmin tähän sotilaalliseen kriisinhallintaan. Pohdittaisiin, kuinka paljon voimavaroja käytetään, missä niitä käytetään, missä määrin YK-operaatioissa, missä määrin yhteistoiminnassa Naton kanssa. Tämä selvitys olisi tärkeää tehdä. Minulla on se käsitys, että me olemme liian paljon käyttäneet voimavaroja tähän.

Nyt on vielä niin, että Suomihan on Euroopan unionissa ryhtynyt kärkeä ajamaan Euroopan unionin puolustusyhteistyötä ja yhteisen puolustuksen kehittämistä, joka sitoisi meidät enemmän ja vaativampaan kriisinhallintatoimintaan. Minun mielestäni [Puhemies koputtaa] näitä asioita pitäisi nyt vakavasti pohtia ja Suomen ei pitäisi olla tässä EU:n yhteisen puolustuksen kehittämisessä ainakaan etulinjassa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Arhinmäki, ja hänen jälkeensä sitten mennään debattiin hetkeksi.

15.32 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa herra puhemies! Afganistanin turvallisuustilanne on viime vuosina heikentynyt selvästi, ja sen myötä myös maan humanitäärinen tilanne on heikoissa kantimissa. Afganistan tarvitsee edelleen kansainvälisen yhteisön tukea ja tulee tarvitsemaan hyvin pitkään. Afganistanin tilanteeseen ei kuitenkaan ole sotilaallista ratkaisua. Afganistanin tukeminen tapahtuu parhaiten tukemalla siviilikriisinhallintaa sekä kehi-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

tys- ja koulutusyhteistyötä, ei sotilasoperaatiolla. Lisäksi Afganistanissa tarvitaan humanitääristä apua. Afganistanin hallituksen omaa toimintaa maansa vakauttamiseksi ja kehittämiseksi tulee tukea. Lisäksi tulee tukea yhteiskunnan instituutioiden rakentamista ja naisten sekä tyttöjen oikeuksia.

Suomella olisi kehitysyhteistyössä ja siviilikriisinhallinnassa paljon enemmän annettavaa kuin sotilasoperaation kautta. Suomen linja on aikaisemmin ollut joukkojen vähentäminen ja vetäminen pois Afganistanista. Tätä linjaa vasemmistoliitto on tukenut.

Nyt valtioneuvosto — ja eduskunta — on tekemässä tähän linjaan muutosta ilman syvällistä analyysiä ja kestäviä perusteluja. Valtioneuvosto ei pysty tarjoamaan selonteossa strategiaa tai näkymää siitä, miten Afganistanin kriisi ratkaistaan ja miten kestävä yhteiskuntaa rakennetaan. Aivan niin kuin edustaja Salolainen, ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja, omassa puheenvuorossaan totesi: ei ole näkymää. Jos missä tahansa maassa tai alueella ollaan lisäämässä sotilaiden määrää, pitää se pystyä perustelemaan sillä, mitä lisäarvoa suomalaiset sotilaat tuovat alueelle ja mitä sellaista osaamista suomalaisilla on tarjota kriisin ratkaisuun, jota ei tulisi ilman suomalaisia joukkoja.

Arvoisa herra puhemies! Yhdysvaltojen presidentti Donald Trumpin käänös Afganistanin-politiikassa ja pyyntö lisäjoukkojen lähettämisestä näyttää muuttaneen suunnitelmat muissakin maissa. Nato-johtoiseen operaation osallistuvat maat ovat lisäämässä jonkin verran sotilaitaan Afganistanissa. Myös Suomen osallistumisvahvuus Naton Resolute Support -operaatioissa halutaan nostaa noin 40 sotilaasta noin 60 sotilaaseen. Afganistan-operaation vahvistaminen on tarkoitus siunata Nato-huippukokouksessa heinäkuussa, ja Suomen osallistumisvahvuuden nostaminen on nähtävissä lähinnä Yhdysvaltain ja Naton miellyttämisenä. Sinänsä suomalaisten sotilaiden läsnäolo ei ole nousemassa määrällisesti merkittävästi, prosentuaalisesti toki kyllä. Suhteellisen vähäisestä määrästä huolimatta kysymys on periaatteellisesti isosta asiasta, Suomen linjan kääntämisestä 180 astetta.

Arvoisa herra puhemies! Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kanta joukkojen lisäämisestä on kielteinen. Suomalaisten sotilaiden lisääminen ei ratkaise afganistanilaisten turvallisuus- ja kehitystilannetta. Pikemminkin pitäisi päinvastoin huolellisesti selvittää hallitusti irtautumista sotilaallisesta operaatiosta. Ratkaisun avaimet ovat muissa kuin sotilaallisissa toimissa. Sotilaisiin käytettävät varat pitäisi ohjata siviilipuolelle Afganistaniin. Maan vakauttamisessa Afganistanin oman kansallisen rauhanprosessin eteneminen on keskeisessä roolissa. Tässä Suomi pystyisi varmasti tarjoamaan osaamista ja rauhanvälitystä ja siviilikriisinhallintaa. Ja kuten, aivan oikein, ulkoasiainvaliokunta mietinnössään toteaa, rauha löytyy vain sillä, että saadaan kaikki osapuolet neuvotteluihin mukaan.

Arvoisa herra puhemies! Jos arvioidaan valtioneuvoston selontekoa, niin vielä kaksi huomiota: Siinä ei huomioida riittävästi myöskään Afganistanin humanitääristä kriisiä. Suomen Punaisen Ristin mukaan yli 2 miljoonaa ihmistä on hätäavun tarpeessa suoran konfliktin vuoksi ja kaiken kaikkiaan humanitäärisen avun tarpeessa on noin 3,3 miljoonaa ihmistä eli 10 prosenttia väestöstä. Ja toinen huomio on se, että kun kaikessa käy ilmi, että Afganistanin turvallisuustilanne on heikentynyt, niin on käsittämätöntä, että Suomi pakkopäällä lauttaa Afganistaniin turvapaikanhakijoita. Nämä pitäisi keskeyttää. Sitä on jopa Amnesty International poikkeuksellisesti vaatinut. Ainakin vähintään lasten ja lapsiperheiden palautukset tulisi lopettaa.

Arvoisa herra puhemies! Tällä perusteella teen mietinnön vastalauseen mukaisen kannanottoehdotuksen: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ei ryhdy toimiin joukkojen lisäämiseksi Afganistanissa.”

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja nyt pieni debatti. Edustaja Savola ensimmäisenä, ja pyydän, että hänen puheenvuoronsa aikana ne, jotka haluavat vastauspuheenvuoron, nousevat ylös ja painavat V-painiketta.

15.37 Mikko Savola kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Afganistanin tilanne todellakin on ollut vaikea ja on mennyt vaikeampaan suuntaan, ja sen vuoksi tämä operaatio nyt sitten myöskin jatkuu ja Suomi siihen osallistuu. Niitä ratkaisuja ongelmiin, mitä on osittain saatu aikaan ja mitä pitää jatkaa, ovat ilman muuta tämä edustaja Salolaisenkin mainitsema koulutus — tyttöjen koulutus, nuorten koulutus. Koulutus on se polku, millä maa voidaan vakauttaa ja saada jälleen jaloilleen.

Se, mihin Suomessa ollaan aina totuttu ja mitä on myöskin haluttu, on, että meille tulee kansallisia hyötyjä omalle puolustuksellemme näistä operaatioista. Meidän rauhanturvajammehan tuolla maailmalla ovat hyvin osaavia, ja tämä on tietysti yksi semmoinen, mikä herättää kysymyksiä, koska nyt puhutaan hyvin puhtaasti ulkopoliittikkaa ja poliittisen päätöksen pohjalta ollaan lähettämässä näitä joukkoja. Kysyisinkin ulkoministeriltä sitä, kuinka te näette nämä hyödyt myöskin meidän kansalliselle puolustuksellemme tästä operatiosta.

15.38 Matti Vanhanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tässä keskustelussa huomannut sitä, että kukaan olisi väittänyt, että Afganistanin tilanne ei ole hauras. Se on hauras, ja sen turvallisuustilanne on heikko. Minusta on erittäin laaja kansainvälinen käsitys tästä, ja arvelen, ettei sitä myöskään tässä salissa kukaan kiistanalaista.

Sitten sen jälkeen tulee kysymys siitä, voisiko Suomi jäädä yksin tästä pois ja ajatella, että muut hoitavat sen. Miksi näin? Ei millään muullakaan maalla ole sen suurempaa velvollisuutta tai osallisuutta siihen, vaan kyllä tämä on tämmöinen laajemman kansainvälisen yhteisön yhteinen vastuu kantaa huolta siitä, että siellä ihmisten turvallisuustilanne paranisi.

Sitten kysymys siitä, miksi Nato-operaatio, onko siihen osallistuminen jotenkin hankalaa. Nato nyt sattuu olemaan se organisaatio, melkein niitä ainoita maailmassa, joka tämän tyyppisiä yhteisiä operaatioita organisoii, ja sitten meitä muita maita tulee Naton organisoimaan operaatioon mukaan, ja minusta tässä ei ole mitään erityistä ongelmaa.

15.40 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Poimin tässä vähän sitaatteja:

Ulkoministeri Soini puhui orastavasta rauhanprosessista. Tuli esiin tulitauko, toisaalta 17 vuotta on sodittu. Sanoitte, että tilanne on monisäikeinen ja terroristijärjestöt sekoittavat tilannetta omalla toiminnallaan.

Edustaja Salolainen sanoi, että ei ole rauhoittavaa perspektiiviä, tilanne on sekava, jälleen lisätään kv-joukkoja ja tilanne ei ole paranemaan päin.

Edustaja Väyrynen oli, jos tiivistän näin, yleisesti ottaen kriittinen tähän Afganistanin nykyisenkaltaiseen auttamiseen kyseisellä tavalla.

Jos katsotaan vähän historiaa taaksepäin, niin onhan tämä Afganistan lohduton kohde. Siellä ovat verissä päin taistelleet Iso-Britannia, siellä on 1970-luvulla ollut Neuvostoliitto ja myöhemmin Venäjä, nyt sitten USA, ja loppua ei näytä olevan edessä. Kysynkin ulkoministeri Soinilta, jos katsotaan historian valossa, verrataan esimerkiksi Etelä-Koreaan ja Vietnamiin, maihin, jotka ovat olleet aika lohduttomia kohteita historialtaan, on ollut so-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

taa, on ollut kurjuutta, [Puhemies koputtaa] mutta jotka ovat nousseet ihan eri elintasolle: [Puhemies: Aika!] näettekö, että esimerkiksi 20 tai 50 vuoden päästä Afganistanissa voisi olla valoa tunnelin päässä?

Puhemies Paula Risikko: Ja debatti vielä jatkuu.

15.41 Lea Mäkipää sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viikko sitten käytiin lähetekeskustelussa samoja aiheita kuin tänäkin päivänä, ja totean myös, että Afganistan on maailman köyhimpiä ja hauraimpia valtioita. Ulkoasiainvaliokunta toteaa ja kysyykin, miksi vakauttamista ei ole tapahtunut ja kuka on se viisas, joka tietää, mitä pitäisi tehdä.

Puolustusvaliokunta on myös sanonut lausunnossaan ihan hyvin, että mikäli Afganistanin vakauttamispyrkimykset eivät onnistu ja turvallisuustilanne heikkenee edelleen, jättää se terrorismin ja ääriliikkeiden vahvistumiselle tilaa. Epävakauden kasvu uhkasi johtaa myös hallitsemattomaan muuttoliikkeen lisääntymiseen. Juuri tämän vuoksi on tärkeää, että Suomi muiden mukana tekee pitkäjänteistä työtä Afganistanissa, jotta joskus sinne saataisiin demokratia ja tasa-arvo ja naisilla ja tytöillä olisi samanlaiset elinmahdollisuudet kuin muillakin. Tästä on kysymys.

Myös itse kannatan joukkojen lisäämistä, eli se on noin 16 miljoonaa, mitä sinne sitten vielä menee lisää ensi vuoden aikana.

15.43 Jyrki Kasvi vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten tässä mietinnössä todetaan, ainoa kestävä tie rauhaan Afganistanissa on poliittinen, ja siihen on saatava mukaan Afganistanin kaikki kansanryhmittymät. Sotilaallista ratkaisua Afganistanin konfliktiin, tai oikeastaan konflikteihin, ei ole olemassa.

Yksi avain Afganistanin rauhaan on sillä puolikkaalla maan väestöstä, joka pääasiassa ei ole osallistunut konfliktiin lainkaan. Puhun siis Afganistanin naisista ja tytöistä. Kokemukset maailman muista kriisipesäkkeistä opettavat, että naisten ja tyttöjen koulutus on tehokas, ehkäpä tehokkain tapa edistää rauhaa ja hyvinvoinnin kasvua tällaisessa maassa. Suomen onkin kehitysyhteistyön kautta jatkettava ja vahvistettava Afganistanin tyttöjen kouluttamista. Kysynkin ulkoministeri Soinilta: aikooko hallitus sotilaallisten panostusten lisäksi panostaa myös vanhaan kunnon siviilikriisinhallintaan eli kehitysyhteistyöhön ja naisten ja tyttöjen koulutukseen?

15.44 Paavo Väyrynen PV (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin ilmoittaa, että kansalaispuolueen eduskuntaryhmä kannattaa vasemmistoliiton eduskuntaryhmän ehdotusta. En kaikilta osin yhdy edustaja Arhinmäen näkemyksiin, mutta tuemme tätä esitystä.

Tämä esitys, että emme lisää joukkoja, ei tietenkään ratkaise mitään. Afganistanissa jokin muu maa lisääsi tarvittaessa omia joukkojaan. Siellähän on satamäärin Saksan sotilaita. Saksa voisi ehkä tulla tässä kompensoimaan Suomen vetäytymistä joukkojen lisäyksestä. Täytyy muistaa, että suurimmilla panoksilla Afganistanissa ovat ne Nato-maat, jotka eivät osallistuneet Irakin sotaan ja ryhtyivät osoittamaan solidaarisuuttaan Yhdysvalloille ja Natolle osallistumalla voimakkaammin Afganistanin operaatioon.

Minun mielestäni tämä esitys on hyvä, että emme lisää joukkoja, muut sitten täyttävät tämän aukon.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

15.45 Jaana Pelkonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kriisinhallinta on erittäin tärkeää työtä vakaamman yhteiskunnan eteen. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että vakaus on kestäväällä pohjalla. Tästä näkökulmasta on erittäin keskeistä kiinnittää huomiota juuri tyttöjen ja naisten asemaan, kuten edustajat Mäkipää ja Kasvi täällä äsken puheenvuoroissaan erittäin hyvin toivat esiin.

Lapsiin ja naisiin kohdistuva hyväksikäyttö, väkivalta ja lapsiavioliitot ovat edelleen erittäin vakavia ja yleisiä ongelmia Afganistanissa. Suomen on oltava siis jatkossakin tiiviisti mukana kantamassa oma kortensa kekoon Afganistanissa paremman huomisen eteen, ja tästä asiasta ei tule Suomen tinkiä yhtään.

Puhemies Paula Risikko: Myönnän vielä viisi debattipuheenvuoroa, sen jälkeen ministeri Soini. Nämä viisi henkilöä ovat Savola, Elo, Jalonen, Mikkonen, Arhinmäki.

15.46 Mikko Savola kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Yksi tällainen merkillinen piirre ja hyvin merkittävä sellainen tietysti tässä koko Afganistanin operaatioon osallistumisessa on Yhdysvaltain rooli. Heidän päämiehensä antaa aika poukkoilevia lausuntoja. Vielä vaalikampanjassaan hän oli jyrkästi koko Afganistanin operaatiota vastaan ja hän halusi vetäytyä sieltä pois, mutta nyt sitten myös Yhdysvallat on lisäämässä joukkoja ja on pyytänyt meitä muita mukaan.

Oikeastaan kysyisin ulkoministerin arviota: Kun tällaista poukkoilevaa politiikkaa nyt maailman suurvallan kohdalla on, niin voimmeko me luottaa heidän sitoutumiseensa nyt tässä operaatiossa, siihen, että he huolehtivat sen oman tonttinsa, niin että enempää lisävastuita ei ainakaan nyt Naton muille maille tule tai Euroopan muille maille, puhumattakaan esimerkiksi Suomesta? Ja kysyisin oikeastaan sellaisesta pidemmän tähtäimen suunnitelmasta, että kun nyt tähän osallistutaan, niin mikä on se näköpiiri, milloin voitaisiin olla siinä tilanteessa, että tämä operaatio saataisiin loppumaan sotilaalliselta puolelta ja kriisinhallinnan puolelta.

15.47 Simon Elo sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä aivan oikein sanotaan, yksi tärkeä tekijä tässä kysymyksessä on hallitsematon maahanmuutto. Mitä se hyödytti, että Barack Obaman aikana, kun häntä sinänsä Euroopassa kovasti ihailtiin, sotilaallista läsnäoloa merkittävästi vähennettiin? Niin kuin valiokunta aivan oikein sanoo, tämän myötä, kun ISAF-operaatio lopetettiin vuoden 2014 lopussa, tilanne vain huononi. Ja täällä vasemmistoliitto esittää samaa kuin Obama esitti, ja mikä oli lopputulos? Mitä hyötyä on lähteä, se on se kysymys.

Meillä pitää myös olla itsekkäät syyt olla paikalla. Se on tämä muuttoliike. Afganistanista tulevat ihmiset ovat suurimpia ryhmiä, mitä Eurooppaan tulee. Tarvitaan myös afgaanien koulutusta lisää tällä saralla, turvallisuuskoulutusta, ja tämä sotilaallinen kriisinhallinta tukee myös meidän kansallista puolustuskykyämme, sen kehittämistä. On meillä itsekkäitäkin syytä olla paikalla, eli voi todeta, että jos vasemmistoliitto sanoo, että letkut irti, niin siniset sanoo, että jatketaan kastelua. Kyllä Afganistanissa pitää muunkin kasvaa kuin pelkästään unikkojen.

15.48 Ari Jalonen sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Rauhanturvaajakokemukseni kautta voin todeta, että naisten ja lasten asemaan ja sen parantamiseen ja koulutukseen on ehdottomasti kiinnitettävä huomiota.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Suomi on rauhanturvaamisen suurmaa, ja meidän työn- ja toimenkuvamme on yleensä semmoinen, että me olemme hyvin yhteistyössä paikallisten kanssa. Suomalaiset rauhanturvaajat tunnetaan ja meihin luotetaan nimenomaan näitten paikallisten asukkaiden suunnalta. Eliikkä luotto on kova. [Mikko Savola: Parasta A-ryhmää!]

Itselläni on kokemus Libanonista, mikä on ollut toisenlaisella johdolla, ja tässä kun on vähän kovempi lähtötilanne, niin minä kysyisin, millainen tämä tilanne on siellä itse toiminnassa ja alueella. Pääsemmekö me käyttämään näitä parhaimpia taitojamme rauhan synnyttämiseksi, vai onko tässä [Puhemies koputtaa] riskiä siihen, että meidän luotettavuutemme ja rauhanrakentavuutemme voivat jopa kärsiä?

15.49 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten tässä on tullut hyvin esille, jotta saavutetaan Afganistanissa pysyvä, vakaa tila, niin se tarkoittaa sitä, että siihen päästään vain rauhanneuvottelujen kautta. Tätä kansainvälisen yhteisön, Suomen, EU:n ja kaikkien muiden siellä toimivien, pitäisi nyt pystyä tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla, ja tulisi varmistaa se, että kaikki siellä olevat relevantit ryhmät tulevat saman neuvottelupöydän ääreen.

Aivan kuten täällä moni edustaja on todennut, se muutos lähtee myös siitä, että me varmistamme sen, että tytöt ja naiset ovat aktiivisesti osallisena yhteiskunnassa, ja koulutus on se avain ja tie siihen. Tätä työtä Suomen täytyy myös edelleen siellä jatkaa.

Mutta kuten tässä on myös tullut esille, Afganistanin turvallisuustilanne todella on heikko ja sieltä tulee paljon turvapaikanhakijoita tänne. On aivan selvää, että meidän täytyy nyt keskeyttää ne pakkopalauttamiset Afganistaniin, koska siellä ihmisoikeustilanne ja turvallisuustilanne ovat äärimmäisen vakavia.

15.51 Paavo Arhinmäki vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Elo voisi käyttää enemmän aikaa analyysien tekemiseen kuin hassunhauskojen kielikuvien rakentamiseen. Täytyy sanoa, että ne eivät kovin uskottavia sinun suustasi ole. Ne kuulostavat ulkoa opituilta, ja siinä oppi-isää yritetään huonolla tuloksella apinoida.

Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Vanhanen ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajana toi itse asiassa ilmi sen, mistä tässä on kysymys: koska Yhdysvallat ja Nato lisäävät nyt, taas vaihteeksi, läsnäoloa, niin Suomi haluaa miellyttää näitä heinäkuun kokouksessa ja sen vuoksi lähettää lisää joukkoja. Me emme ole lähdössä mihinkään Afganistanista — se ei ole vasemmistoliiton kanta — vaan meidän pitää päinvastoin panostaa entistä enemmän naisten ja tyttöjen aseman parantamiseen, siviilikriisinhallintaan, jossa on meidän todellinen osaamisemme. Meidän kritiikkimme kohdistuu siihen, mikä täällä on itse asiassa melkein jokaisessa puheenvuorossa tullut: Kun ei ole näkymää, ei ole suunnitelmaa, ei ole tulevaisuutta, niin miksi silloin lähetetään joukkoja? Miksi emme panosta siihen, [Puhemies koputtaa] mikä meidän todellinen osaamisemme on?

Puhemies Paula Risikko: Ja edustaja Elolla oli vielä.

15.52 Simon Elo sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä vasemmistoliiton linja on laittaa letkut irti sotilaalliselta kriisinhallintaoperaatiolta. Te sanoitte, että teidän linjanne on aikaisemmin ollut vähentää joukkoja ja se linja on edelleen sama, ja te ette ole samaa mieltä tämän mietinnön kanssa, minkä ulkoasiainvaliokunta asiantuntijoita pohdittuaan ja kuultuaan on tehnyt. Täällä sanotaan hyvin selvästi se, minkä teidän kanssanne

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

jaan, että tilanne on hyvin hauras ja vaikea Afganistanissa. Mutta ei siihen tuo teidän linjanne kelpaa, niin kuin ei kelvannut minun nähdäkseni se Obamankaan linja. Ei se toiminut, että joukkoja vähennettiin, vaan tarvitaan sekä sitä kovempaa voimaa, jota kansainvälinen yhteisö tällä tavalla on sinne tuonut, että sitä pehmeää voimaa, mitä tuodaan muun muassa kehitysyhteistyön kautta. [Ari Jalosen välihuuto] — Ja suomalaista osaamista, niin kuin edustaja Jalonen ansiokkaasti takaani huutaa.

Tässä täytyy myös huomioida esimerkiksi Pakistanin rooli. Kansainvälisen yhteisön ja Yhdysvaltojen pitää erityisesti pystyä vaikuttamaan tällaisiin alueellisiin toimijoihin, jotta tämä Taliban-liike saadaan todella neuvottelupöytään ja rauhanomainen ratkaisu luotua, mistä minä voin olla vasemmistoliiton kanssa samaa mieltä, että sen pitää [Puhemies koputtaa] olla se viimekätinen tavoite.

Puhemies Paula Risikko: Ja edustaja Arhinmäki, sen jälkeen ministeri.

15.53 Paavo Arhinmäki vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan jäsen edustaja Elo ei ilmeisesti edes lue mietinnön vastalauseita, kun hän sanoo, että linja on letkut irti. Vastalause lähtee siitä, että Suomen pitää jatkossakin olla läsnä Afganistanissa ja erityisesti panostaa siihen, missä meillä on osaaminen, missä pystytään eniten antamaan Afganistanissa erityisesti tytöille ja naisille. Me panostamme humanitääriin apuun, siellä on humanitääriin kriisi, mikä ei näy selonteossa ollenkaan. Me ajattelemme ensisijaisesti ihmisiä Afganistanissa.

Lisäksi täytyy todeta, että perspektiivi on hyvin lyhyt, jos sanoo, että Obaman vuoksi tilanne on heikentynyt näin paljon. Lähes 20 vuotta on oltu sotilaallisesti paljon isommallaakin joukolla läsnä, ja tilanne ei ole valitettavasti parantunut, mikä osoittaa sen, että sotilaallista ratkaisua tähän kriisiin ei ole, vaan sen pitää löytyä nimenomaan siviilipuolelta, siitä, että lähdetään etsimään neuvotteluja eri ryhmien välille. Itse asiassa sitä kysyisinkin ulkoministeri Soinilta: voisitko vähän avata niitä eri ryhmiä, joiden kanssa pitäisi nyt päästä saman pöydän ääreen? Se tarkoittaa myös sitä, että kyllä talebaneista, vaikka kuinka me emme heistä pidä emmekä millään tavalla allekirjoita heidän näkemyksiään, siitäkin joukosta, ainakin ne rauhanomaisimmat pitää saada neuvotteluihin mukaan. Se on ainoa ratkaisu Afganistanin tilanteeseen. [Simon Elo: Neuvotella täytyy!]

Puhemies Paula Risikko: Sitten ministeri Soini, enintään 5 minuuttia, ja sen jälkeen mennään puhujalistaan.

15.54 Ulkoministeri Timo Soini: Arvoisa rouva puhemies! Aloitan tästä rauhanneuvottelun mahdollisuudesta. Se olisi kaikkien etu. Tämä on paitsi Afganistanin ongelma myös alueellinen ongelma, joka kietoutuu tietysti lähimaina merkittävimmin Pakistaniin, mutta myös moniin muihin, toisella puolella myös Iraniin.

Ongelma tässä suurelta osin hallinnon ja Talebanin välillä on se, että Taliban katsoo, että Ghani ja kumppanit ovat ikään kuin nukkehallitus ja he eivät halua neuvotella heidän kanssaan, vaan ehkä mieluummin suoremmin amerikkalaisten kanssa, joiden he katsovat olevan se osapuoli — tämä on siis heidän näkökulmansa tässä asiassa. Neuvottelupöytä on välttämätön. Pakistanin rooli on äärimmäisen merkittävä. Jos me nyt ajattelemme vaikkapa Osama bin Ladenia, joka aikanaan pakeni Afganistanista ja lopulta löydettiin sitten Pa-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

kistanista, missä hänet surmattiin, niin me ymmärrämme, että tämä on seudullinen kysymys.

Sitten todella tärkeä asia on tämä tyttöjen ja naisten asema. Aivan oikein: joku täällä sano — olikohan edustaja Kasvi — hyvin viisaasti, että siellä on puolet ihmisiä, joilla ei ole osaa eikä arpaa näihin väkivaltaisuuksiin, mutta he niistä kaikista eniten kärsivät. Tämä on äärimmäisen iso asia. Koulutus, terveydenhuolto, myöskin tällaiset asiat kuin pankkitili: En nyt nimeä tässä erästä Pohjois-Afrikan maata, jossa kävin, ettei joku maa joudu pelkäänsä tikunnokkaan, mutta kysyin siellä, monellako prosentilla täällä naisista on pankkitili. Vastaus oli 9 prosenttia. Tästä pystytään näkemään jo sen ongelman laajuus, ja kun mennään Afganistaniin, niin väitän, että luku on vielä pienempi. Omistajuuteen, pienlainoihin, kaikkeen tähän — näihin sen vaikuttavuus olisi kaikista suurin.

Oma äitini, Eeva, on kohta 88-vuotias. Ja jos joku tässä maailmassa minuun rotia saa, niin se on hän. Eli me tiedämme siitä, että äidit saavat lapsiinsa, poikiinsa ja muihin vaikutettua, ja sen takia on äärimmäisen tärkeätä, että vaikutetaan naisiin ja äiteihin tällä alueella.

Olen itse käynyt Afganistanissa kaksi kertaa, kerran ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajana 2012 ja nyt sitten ministerinä loppusyksystä 2016, ja kyllä se tilanne on todella vaikea. Olen käynyt sekä Kabulissa että Mazar-i-Sharifissa, ja Mazariin nyt meidän joukot tästä eteenpäin keskittyvät. Siellä me toimimme yhdessä Saksan johtovastuualueella. Se on juuri sellainen, mihin edustaja Savola kiinnitti huomiota, mistä meillä olisi kaikista suurin hyöty kansalliselle puolustukselle. Kyllä me aika pitkällisen opin olemme siellä näinä vuosina saaneet. Mutta se yhteistoiminta pohjoisessa keskitetysti omasuoja huomioiden on ilmeisesti parasta, mitä on olemassa ja mahdollista.

Sitten on tämä huumekauppa, joka on hyvin ongelmallinen. Se on valtava bisnes. Sillä myöskin sotalordit rahoittavat toimintaansa, ja tähän pitäisi pystyä tehokkaammin puuttumaan.

Mutta sitten, jos ajatellaan nyt pakolaisuutta, mikä on tuonut meille paljon ongelmia, niin on se tuonut Suomeen kaksi hienoa kansalaistakin, jotka ovat minun mielestäni kunniaksi juurilleen — Nasima Razmyar on apulaispormestarina Helsingissä, ja Moshtagh Yaghoubi teki Suomen jalkapallomaajoukkueessa maalin Valko-Venäjää vastaan. On tämmöisiä hyviäkin puolia, ettei kaikki ole ongelmallista.

Mutta sitten, jos me ajattelemme palautuspolitiikkaa, niin siinä meidän täytyy oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti katsoa, että asianomaiset viranomaiset ja instanssit tekevät ne päätökset. Siitä ei, kuulkaa, hyvät ystävät, mitään tule, että poliitikot rupeavat päättämään siitä, miten nämä prosessit menevät. Ne ovat viranomaistehtäviä, ja sellaisina niiden pitää pysyä.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi tästä rauhanturvatoiminnasta ja kriisinhallinnasta: Totta kai siviilikriisinhallinta on tärkeää. Mutta kyllä sanon myöskin sen, että kun me olimme tässä mukana ja meilläkin on näitä hienoja ihmisiä, jotka tekevät vapaaehtoistyötä näillä alueilla — meillä oli siellä yksi urhea nainen tekemässä työtä, auttamassa ihmisiä, ja hänet kidnapattiin — niin kyllä sillä oli myöskin merkitystä, että me olimme läsnä, meihin luotettiin, kun me yritimme saada häntä vapaaksi ja lopulta myös saimme.

Puhemies Paula Risikko: Sitten mennään puhujalistaan.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

16.00 Mikko Savola kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä Afganistanin operaatio, kuten tässä nyt keskustelua on käyty, on operaatio, johon Suomi osallistuu, jotta tilannetta saataisiin siellä pidettyä vakaampana myöskin jatkossa, koska maan tilanne on hyvin hauras ja ongelmallinen. Tyttöjen, lasten ja nuorten koulutus tarvitsee jatkoa, ja näitä asioita pitää pystyä turvaamaan myös siltä osin kuin kehitysyhteistyömäärärahoja tähän maahan suunnataan. Niiden osalta täytyy näitä seikkoja meidän pitää hyvin vahvasti mielessä. Toinen asia on tietysti terveydenhuolto. Se on se, mihinkä myös ulkoasiainvaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota. Tämä on yksi keskeisistä seikoista, joita pitää pystyä siellä maassa turvaamaan.

Edustaja Elo otti esiin sen, että jos emme toimisi tässä kriisinhallintaoperaatiossa, mitkä tavallaan ne riskit olisivat sen jälkeen siitä, kuinka paljon Eurooppaan ja Suomeen saakka sieltä tulisi turvapaikanhakijoita. Kyllähän se ensisijainen tehtävä, mitä meidän pitää tehdä, on toimia siellä paikan päällä kehitysyhteistyön kautta, kriisinhallinnan kautta ja niin edelleen, jotta me pystymme sitten myös ennaltaehkäisemään sitä maahanmuuttoa ja jotta ihmisillä olisi parempi olla siellä kotimaassaan ja ylipäätään mahdollisuus olla siellä kotimaassaan. Vetäytyminen ei siis toisin sanoen ole tällä hetkellä realistista.

Kun puhutaan rauhanturvaajista, niin meillä on osaamista, meillä on äärettömän taitavia sotilaita laittaa näihin tehtäviin, reserviläisiä, yleisen asevelvollisuuden käyneitä henkilöitä, ja heistä saamme olla ylpeitä. Se, minkä haluan vielä muistuttaa ja mihin haluan, että kiinnitetään huomiota, on näille henkilöille suunnattava tuki myös kotiinpaluun jälkeen, koska nämä ovat vaativia tehtäviä, äärimmäisen rankkoja sellaisia. Vakuutuksien on oltava kunnossa ja tuen näille ihmisille, psykologisen tuen, kaiken tuen, mitä me pystymme täällä antamaan näihin operaatioihin osallistuneille. Tästä pitää meidän myöskin kantaa huolta.

16.02 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Haluan ensinnäkin kannattaa edustaja Arhinmäen tekemää vastalauseen mukaista kannanottoehdotusta, jossa hän on hyvin perustellut vasemmistoliiton eduskuntaryhmän näkemystä siitä, miten sotilaallisen läsnäolon lisääminen ei ratkaise niitä ongelmia, jotka ovat vaivanneet Afganistania jo useiden vuosien ja vuosikymmenten ajan.

Mutta olen myöskin ilahtunut siitä, että tämän keskustelun yhteydessä tämä kysymys Suomen turvapaikkapolitiikasta on noussut esille, koska kyllähän tämä ristiriita on silmiinpistävä, kun kuuntelee näitä puheenvuoroja täällä Afganistanin heikentyneestä turvallisuustilanteesta ja myöskin humanitaarisesta kriisistä ja kun sitten tarkastelee, minkälaisia päätöksiä maahanmuuttoviranomaiset tällä hetkellä tekevät, eli sekä Suomi että EU on pyrkinyt tehostamaan palautuksia Afganistaniin ja myöskin Kabuliin siitä huolimatta, että esimerkiksi Kabul on ollut yksi maailman vaarallisimmista paikoista.

Tässä ulkoministeri Soini vastasi tähän kritiikkiin sanomalla, että Suomessa pitää toimia oikeusvaltioperiaatteiden mukaisesti. Minusta ei ole kuitenkaan kunniaksi suomalaisille päätöksentekijöille, että näissä kysymyksissä ikään kuin mennään viranhaltijoiden selän taakse. Kyllähän viime kädessä ne ovat aina maan hallitus ja poliittiset päättäjät, jotka kantavat vastuuta siitä, minkälaista turvapaikkapolitiikkaa ja maahanmuuttopolitiikkaa maassa harjoitetaan.

Selvää on myöskin, että ne lakimuutokset, joista on äänestetty ja joita on käsitelty täällä eduskunnassa, ovat vaikuttaneet tähän suomalaisen turvapaikkapoliittisen linjan tiukentumiseen. Yhtenä esimerkkinä tämä humanitaarisen suojelun kategorian poisto, jonka on ar-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

vioitu olevan yksi osasy sille, että tätä sisäisen paon käsitettä nyt sovelletaan enenevässä määrin suomalaisissa turvapaikkapäätöksissä. Tämäkin liittyy tähän Afganistanin tilanteeseen, koska myöskin Afganistaniin palautetaan Suomesta tähän sisäisen paon mahdollisuuteen viitaten.

Myöskin tämän oikeusapu-uudistuksen, mikä tehtiin, ja niiden tiukennusten, mitkä tehtiin oikeusapuun, on arvioitu heikentäneen turvapaikkaprosessin laatua ja sitä kautta myöskin johtaneen siihen, että tällaista oikeusvarmuutta ja varmuutta siitä, että turvapaikkaprosessissa on noudatettu juurikin näitä oikeusvaltion periaatteita, joihin ulkoministerikin viittasi, ei ole enää ainakaan samassa määrin kuin aikaisemmin oli.

Eli kyllä näen, että tämä vastuu ennen kaikkea on poliittisten päätöksentekijöiden ja hallituksen, ja siltä osin toivoisin johdonmukaisempaa linjaa suhteessa Afganistaniin ja että tehdään linjaus näiden pakkopalautusten lopettamisesta.

16.05 Simon Elo sin: Arvoisa rouva puhemies! Haluan ensinnäkin kiittää ulkoasiainvaliokuntaa erittäin huolellisesti tehdystä mietinnöstä. Kuulimme laajalti asiantuntijoita, ja kyllähän se kuva tietysti oli se, mihin valiokunta myös kiinnitti huomiota, että Afganistanin vakauttaminen ei laajasta avusta huolimatta vuosien aikana ole onnistunut ja että eduskunnalle pitää antaa Afganistanin tilanteesta mahdollisimman oikea ja realistinen kokonaiskuva. Sen näkemyksen varmasti kaikki jakavat.

Valiokunta kiinnitti huomiota myöskin siihen, että sen jälkeen kun kansainvälinen ISAF-operaatio lopetettiin vuoden 2014 lopussa — tosiaan silloisen Yhdysvaltojen presidentti Barack Obaman kaudella Yhdysvallat tätä linjaa edisti — se vain heikensi turvallisuustilannetta. Tämä myös hieman vastauksena siihen, että jos sanotaan, että sotilaallista ratkaisua ei ole, niin se pitää paikkansa, mutta sillä sotilaallisellakin komponentilla on väistämättä vaikutuksensa. Nyt sitten presidentti Trump on vetänyt erilaista linjaa. Se olkoon sitten hänelle siunaukseksi tai ei, se jää vielä nähtäväksi.

Mutta mitä hyötyä on lähteä, on minusta se kysymys Suomen osalta, ja kyllä katson, että Suomella on ihan itsekkeitä syitä olla Afganistanissa mukana ja mukana vahvistuksena tässä Rolute Support -operaatiossa. Muuttoliike on yksi merkittävä kysymys. Afganistanista ei niinkään Suomeen ole tullut paljon turvapaikanhakijoita, mutta jos katsoo koko Euroopan tilannetta, erityisesti 2015 aikana, niin se oli suurimpia ryhmiä, mitä Eurooppaan tuli.

Afganistanissa tarvitaan edelleen suomalaisten erittäin hyvin osaamaa koulutusapua turvallisuussektorilla, ja niin kuin todettua, sotilaallinen kriisinhallinta yleisesti tukee kansallista puolustuskykyä ja sen kehittämistä.

Erityisen tärkeää on tosiaan, niin kuin ulkoministerikin toi esille, huomioida näiden alueen toimijoiden vaikutus Afganistanin tilanteeseen. Erityisesti Pakistanilla — asiantuntija-arvionkin mukaan, mitä ulkoasianvaliokunta sai — on merkittävä vaikutus siihen, miten Taliban toimii ja miten esimerkiksi rauhanneuvottelut voisivat todella Talibanin ja Afganistanin hallituksen välillä edistyä.

Kehitys on hidasta, siitä varmasti on myös laaja yksimielisyys, mutta jos aikanaan minulle on sanottu ja nyt Sinisen tulevaisuudenkin edustajana sanotaan, että haluatteko te auttaa paikan päällä, niin autetaan nyt sitten paikan päällä. Lisätään läsnäoloa ja turvataan niitä hyviä asioita, mitä kuitenkin ollaan myös saatu. Esimerkiksi naisten ja tyttöjen aseman edistämisessä todistetusti on kuitenkin edetty. Tätä kriisinhallintaan ei kuitenkaan tehdä

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

kansallisen puolustuksen resurssien kustannuksella, se on syytä huomioida. Tämä hallitus on myös lisännyt kansallisen puolustuksen resursseja, eli tämä ei ole pois siitä.

Ja täytyy sanoa tässä, kun edustaja Arhinmäki sanoi, että he eivät letkuja vetäisi tältä operaatiolta, niin teidän vastalauseessanne ulkoasiainvaliokunnalle todetaan: ”Suomen linjana on aikaisemmin ollut joukkojen vähentäminen ja vetäminen pois Afganistanista. Tätä linjaa vasemmistoliitto on tukenut.” Selvä, sen sanoitte täällä myös puheenvuorossanne. Loppupuolella todetaan: ”Päinvastoin pitäisi huolellisesti selvittää hallitusti irtautumista sotilaallisesta operaatiosta.” [Li Anderssonin välihuuto] Sen lisäksi — mennään siihen ”letkut irti” -osastoon, edustaja Andersson — puolustusvaliokunnan eriävässä mielipiteessä teidän edustajanne Mustajärvi on jättänyt eriävän mielipiteen. Todetaan seuraavasti: ”Suomen tulee hallitusti irtaantua Nato-johtoisesta sotilaallisesta operaatiosta ja vetää joukkonsa pois. Se oli myös Suomen linja aiemmin, mutta ei enää.” En tiedä, millaista suomea nyt pitäisi sitten käyttää, mutta en minä tiedä, miltä muulta linjalta tämä näyttää tämänmoiselle yksinkertaiselle siniselle ja espoolaiselle kuin ”letkut irti” -linjalta.

Sinisten näkemys on se, että se kehitys, mitä Afganistanissa on saatu, on saatu pitkän taipaleen aikana, ja nyt, jos todellakin letkut vedettäisiin irti, niin kuin vasemmistoliitto esittää, lopputulokset olisivat todennäköisesti samanlaisia kuin silloin 2014 eli heikentynyt turvallisuustilanne ja entistä heikompi asema tavallisille afganistanilaisille ja myös eurooppalaisille tämän muuttoliikkeen seurauksena.

Meidän sinisten linja onkin, että jatketaan kastelua, jotta Afganistanissa kasvaa muuta kuin unikkoja tulevaisuudessa.

16.10 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa rouva puhemies! Onneksi edustaja Elo ei ole lääkäri, ei edes lähihoitaja, nimittäin sen verran huono hänellä on ymmärrys ihan yksinkertaisistakin lääketieteellisistä asioista, kuten siitä, että ”letkut irti” tarkoittaa sitä, että lopetetaan hoito välittömästi siihen pisteeseen.

Kun te, edustaja Elo, yritätte ministeri Soinin tyyppistä hurttihumoristista retoriikkaa vähän huonolla menestyksellä ja kopioitte hänen vanhoja fraasejaan, niin ministeri Soini voi varmaan kertoa teille, mitä ”letkut irti” tarkoittaa. Se tarkoittaa välitöntä lopettamista.

Ja näinhän te muuten lupasitte ennen vaaleja, ministeri Soini, Kreikan osalta: euroakaan ei Kreikkaan enää mene rahaa siinä vaiheessa, jos perussuomalaiset ovat hallituksessa. Kaksi kuukautta meni vaaleista, ei vedetty letkuja irti, vaan annettiin Kreikan kolmospaketti, jota myös edustaja Elo kannatti intomielisesti. [Simon Elo pyytää vastauspuheenvuoroa]

Arvoisa rouva puhemies! Vasemmistoliitto ei siis ehdota, että ”letkut irti”. Tämä Elon puhe osoitti sen, että hän ei ymmärrä, mistä puhuu. Me nimenomaan esitämme hallittua sotilaallisten joukkojen pois vetämistä. Vastalauseessa todetaan, että emme lisää joukkoja. Sehän on teidän esityksenne: lisätään joukkoja. Me esitämme, että ei lisätä joukkoja, ja sen lisäksi todetaan, että hallitusti pitää suunnitella.

Vielä voimakkaammin haluan korostaa sitä, että tämäkään ei ole sitä, että Afganistania ei tuettaisi. Päinvastoin, Afganistania joudutaan tukemaan kymmeniä vuosia tästä eteenkinpäin kehitysyhteistyöllä, siviilikriisinhallinnalla, monella tapaa. Ja jos lukee tarkasti meidän vastalauseemme ja katsoo myös meidän aikaisempia näkemyksiämme, niin tuloshan on selvä: me haluamme lisätä — me haluamme lisätä kehitysyhteistyötä, me haluamme lisätä humanitaarista apua, me haluamme lisätä siviilikriisinhallintaa Afganistaniin. Me

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

haluamme, että Suomi on tukemassa afganistanilaisia siviilejä, naisia, lapsia, tyttöjä, vatsaisuudessaakin.

Mutta mikä on ollut edustaja Elon, mikä on ollut ministeri Soinin, hallituksen linja? Ettehan te ole halunneet puuttua kriisien juurisyihin. Te ette ole halunneet huolehtia näistä kriiseistä, että niitä ei syntyisi, kehitysyhteistyömäärärahoilla, vaan päinvastoin te olette leikanneet 40 prosenttia kehitysyhteistyöstä. Nyt te täällä olette suuria enkeleitä väittäessänne, että sotilaiden nostaminen 40:stä 60:een [Puhemies koputtaa] olisi huolehtimista naisista ja tytöistä. Kyllä niistä huolehtimista on se, [Puhemies: Aika!] että panostetaan kehitysyhteistyöhön.

16.13 Simon Elo sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllähän se niin tietysti on, että sosialisti käyttää rahan lisäksi myös paljon aikaa, se tässä tuli huomattua. Täytyy ihmetellä, että teillä puolustusvaliokunnassa edustaja Mustajärvi jättää eriävän mielipiteen, jossa hän toteaa: ”Suomen tulee hallitusti irtaantua Nato-johtoisesta sotilaallisesta operaatiosta ja vetää joukkonsa pois. Se oli myös Suomen linja aiemmin, mutta ei enää.” Mitä tämä nyt on muuta kuin letkujen irti vetämistä sotilaallisesta kriisinhallinnasta? Eikö edustaja Mustajärvi edusta vasemmistoliiton linjaa? Eikö vasen käsi tiedä, mitä oikea tekee? Tämä minulle nyt jää epäselväksi. Te voitte, edustaja Arhinmäki, tietysti kertoa, kuka teillä sitten puolueen linjaa vetää: te, edustaja Andersson vai edustaja Mustajärvi. Tietysti teidän ryhmässänne tätäkin on varmaan jossain vaiheessa käsitelty. Sinisten linja on ollut totta kai se, mikä hallituksen linja on, että kehitysapua on leikattu. Emme me sitä yhtään lähde karkuun juoksemaan, mutta te näytätte juoksevan karkuun sitä, että te haluatte leikata ne letkut irti. Tämä on tässä aivan mustaa valkoisella.

16.14 Paavo Arhinmäki vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Siteeraan mieluummin itse jättämäni vastalauseita, jossa todetaan: ”Pikemminkin pitäisi päinvastoin huolellisesti selvittää hallitusti irtautumista sotilaallisesta operaatiosta.” Eli jos lukisitte oman valiokuntanne mietintöihin jätettyjä vastalauseita, huomaisitte, että siellähän on sama kanta. Mutta se, mikä on oleellista: Letkujen pois vetäminen tarkoittaa sitä, että seinään lopetetaan joku. Se tarkoittaa sitä, että jos potilas on sairas, niin hän kuolee, kun letkut irrotetaan. Tässähän ei sitä esitetä, vaan hallittua pois vetämistä. Sen sijaan samassa kannanotossa todetaan: ”Sotilaisiin käytettävät varat pitäisi ohjata siviilipuolelle Afganistaniin. Maan vakauttamisessa Afganistanin oman, kansallisen rauhanprosessin eteneminen on keskeisessä roolissa. Tässä Suomi pystyisi varmasti tarjoamaan osaamistaan rauhavälityksessä ja siviilinkriisinhallinnassa.” Lukekaa ne paperit, mitä ulkoasiainvaliokunnassa päätetään. Älkää tulko tänne puhumaan höpöjä. [Simon Elo pyytää vastauspuheenvuoroa]

Puhemies Paula Risikko: Nyt mennään välillä tuohon puhujalistalle.

16.16 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin muistuttaa, että sotilaallinen kriisinhallinta on yleensä rauhanturvaamistyötä ja mikäli valtiot eivät tee päätöksiä lähettää rauhanturvaamistehtäviin sotilaita, niin ei tällaista rauhanturvaamistyötä voi tehdä. Se ei ole pelkästään humanitääristä apua, sillä tehdään myös erittäin arvokasta koulutustyötä, niin kuin suomalaiset rauhanturvaajat ovat Afganistanissa tehneet. He ovat omalla panoksellaan antaneet ikään kuin mahdollisuuden: siellä on koulutettu siviilipoli-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

seja ja henkilöitä, jotka turvaavat sitä demokratiaa siellä maassa. Eri kysymys on sitten se, haluaako Afganistanin kansa sellaista demokratiaa kuin me haluaisimme sinne viedä. Se on tietenkin iso kysymys, johon en nyt tässä yhteydessä halua ottaa kantaa.

Suomalaisten rauhanturvaajien läsnäolo on mielestäni ollut erittäin tärkeää ja perusteltua, ja siksi kysynkin ministeri Soinilta, ovatko ulkoministeriön rahoitusasiat tässä suhteessa riittävällä tasolla, niin että voisimme jatkaa tätä menestyksellistä operaatiota Afganistanissa. Sinällänsä ne sotilaalliset taidot, mitkä sieltä on saatavissa, ja niihin liittyvä kehitys on ilmeisesti jo koko lailla saatu, mutta tärkeää on kuitenkin, että siellä on sellaista vaativan tasoista rauhanturvaamistehtävää, jossa suomalaiset pystyvät olemaan läsnä ja saavat sen puolen kokemusta tällä hetkellä.

Voi tietysti kysyä, ovatko nämä operaatiot kalliita ja onko niiden hinta suhteessa saatuihin hyötyihin oikeasuuntainen. Siinä mielessä voitaisiin joskus arvioida, onko tärkeämpää lähettää kohdemaihin rauhanturvaajia vai humanitääristä työtä. Ihan yhtä lailla voi kriittisesti arvioida, tuottaako humanitäärinen työ riittävän hyviä tuloksia Afganistanissa tai muissa maissa. Ainakin itse olen huolestunut Afganistanissa muun muassa huumetuotannosta enkä tällaisella toiminnalla olisi puolustelema sitä asiaa.

Sitten kokonaan eri asia on tietenkin naisten oikeudet ja nämä asiat, mitkä siellä eivät ole vielä riittävästi parantuneet. Siinäkin mielessä suomalaisten läsnäolo ja sotilaiden vieminen sinne on ollut minusta ihan perusteltua. On saatu tuloksia, mutta liian lyhykäisin askelin siinä asiassa kyllä on edetty. On tärkeää, että myös naisten oikeudet Afganistanissa pystytään turvaamaan.

16.18 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Tiedän, että ulkoasiainvaliokunnassa on tapana keskittyä sanavalintoihin, yksittäisiin muotoiluihin ja jopa pilkkuihin hyvin tarkkaan, mutta kyllä on pakko todeta, että edustaja Elo nyt etsii dramatiikkaa sellaisista kohdista, joissa mitään dramatiikkaa ei ole. Eli kun tarkastelee edustaja Mustajärven jättämää eriävää mielipidettä puolustusvaliokunnassa ja edustaja Arhinmäen ehdotusta ulkoasiainvaliokunnassa, niin niissä on jopa samoja sanoja käytetty, siis samoja käsitteitä käytetty näissä. Eli minkäänlaista epäselvyyttä tästä ei pitäisi olla. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kanta joukkojen lisäämiseen on kielteinen. Sen lisäksi on linjaus hallitusta irtaantumisesta sotilaallisesta operaatiosta. Ja huom., edustaja Elo, tämä sana ”hallittu”, joka siinä on mukana, ei suinkaan tarkoita mitään letkut irti -politiikkaa, ja sen lisäksi vielä vahvasti on tuotu esille tarvetta lisätä panostuksia siviilikriisinhallintaan, kehitysyhteistyöhön ja humanitääriseen apuun. Tältäkin osin nämä edustaja Elon viljelemät lausahdukset ja fraasit eivät vastaa sitä todellista poliittista linjaa, mitä vasemmistoliiton edustajat ovat esittäneet. Toivoisi vähän järkeä tähän debattiin.

16.20 Simon Elo sin: Arvoisa rouva puhemies! Nythän sitä järkeä tulee heti sen jälkeen, kun sitä oli toivottu.

Te sanoitte, että takerrun joihinkin tiettyihin sanoihin. Pitää paikkansa, että kummassakin käytätte hienoa fraasia ”hallitusti”. Mutta se, mikä on selvä ero tässä teidän vastalauseessanne ulkoasiainvaliokunnalle, joka on edustaja Arhinmäeltä, ja sitten puolustusvaliokunnalle annetussa eriävässä mielipiteessä, joka on edustaja Mustajärveltä, on se, että edustaja Mustajärven eriävässä sanotaan suoraan vain, että Suomen tulee, Suomen pitää nyt hallitusti irtaantua tästä operaatiosta, ja sitten taas siellä edustaja Arhinmäen vastalauseessa sanotaan, että pitää selvittää huolellisesti tämä asia. Eli kyllä Mustajärvi tässä nyt

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

selvästi letkut haluaa pistää irti. Kysymys vain kuuluu, onko se vasemmistoliiton linja vai eikö se ole vasemmistoliiton linja, että tässä ja nyt täytyy tästä operaatiosta lähteä.

Mitä sitten tulee Suomen toimintaan Afganistanissa, niin eiväthän suomalaiset eivätkä muutenkaan kansainväliset joukot osallistu taistelutoimintaan, kun tässä melkein annetaan sellaista kuvaa. Suomalaiset joukot ja ylipäätään kansainväliset joukot ovat antaneet siitä vastuun nimenomaan afganistanilaisille, ja se on oikein.

16.21 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa rouva puhemies! Sininen tulevaisuus oli menneisyyttä jo perustettaessa, ja täytyy kyllä sanoa, että menneisyydessä edustaja Elolla olisi ollut käyttöä, nimittäin kremlologin arvostetussa tehtävässä, jossa arvioitiin Neuvostoliiton kulloisenkin johdon mietteitä muun muassa sen perusteella, missä järjestyksessä kuvissa seisottiin tai kummalla puolella sanaa pilkku oli. Tämä alkaa mennä sille tasolle, mutta hyvä, että meillä on sinisessä menneisyydessä menneisyyttä kunnioittavia edustajia, jotka haluavat vaalia tällaista vanhaa hyvää neuvostohenkistä poliittista kulttuuria. Onneksi suurin osa tässä salissa kuitenkin katsoo tulevaisuuteen ja haluaa huolehtia siitä, että tulevaisuudessa pystyttäisiin rakentamaan parempaa Afganistania, parempaa maailmaa, ja se on myös Suomen etu.

16.22 Simon Elo sin: Arvoisa puhemies! Kiitän edustaja Arhinmäkeä näistä värikkäistä lausunnoista. Mutta kyllä minusta siinä on aika selvä ero lähteä nyt sitten pilkkua katsomaan tai ei, että selvitetäänkö asiaa vai halutaanko se tehdä tässä ja nyt. Teillä edustaja Mustajärvi haluaa irtaantua tästä operaatiosta niin, että Suomi irtaantuu tässä ja nyt. Teillä on lievempi kanta teidän puolueenne sisällä, te haluatte vain selvittää. Siksi olen tässä kysynyt ja kysyn kolmannen kerran, mutta vastausta en varmaan kolmannellakaan kerralla saa, mikä on vasemmistoliiton linja. Onko se Arhinmäen linja, että selvitetään, fundeeraataan, tuumaillaan, vai onko se sitten edustaja Mustajärven linja, että letkut irti? Ei tähän ole tullut vastausta, eikä varmaan tule vielä. Mutta olen siitä teidän kanssanne samaa mieltä, että rauha Afganistaniin on meidän yhteinen tavoitteemme, nämä keinot vain tuntuvat hieman eroavan toisistaan.

16.23 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa rouva puhemies! Ymmärrän, että sininen menneisyys, anteeksi tulevaisuus, on leninistinen kaaderipuolue, jossa suuri johtaja käy läpi pilkulleen ja sanalleen jokaisen edustajan jokaisen tuotoksen, jotta ne ovat tismalleen viivoittimella mitaten täysin samassa muodossa, toisin kuin sitten normaaleissa parlamentaarisisa, demokratiaa kunnioittavissa puolueissa, joissa edustajat kirjoittavat itse vastalauseensa ja sitten niistä tehdään yhteenvetoja. Kuten täällä kuultiin, meidän puolueemme, puolueen nykyisen puheenjohtajan, edellisen puheenjohtajan ja eduskuntaryhmän, kaikkien, kanta on sama, josta huomenna äänestetään. Se on se, joka vastalauseeseen on kirjoitettu: ”Pikemminkin pitäisi päinvastoin huolellisesti selvittää hallitusti irtautumista sotilaallisesta operaatiosta.” Ja vastalauseen kannanotto: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ei ryhdy toimiin joukkojen lisäämiseksi Afganistanista.” Enkä huomaa, että täällä olisi mieltään muita vastalauseita tehty salissa.

16.24 Simon Elo sin: Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia vain kommunist... ei kun siis, anteeksi, vasemmistoliittolaisille tästä näkemyksestä. Teillä selvästi on tosiaan tutustuttu hyvin vasemmistolaisen aatteen menneisyyteen. Täytyy vain tässä suhteessa todeta, että il-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

meisesti sitten edustaja Mustajärvi, kun kolmannella kerralla sain vastauksen kysymykseen, edustaa vähemmistöläisiä eli selvästi tiukempaa linjaa kuin tämä teidän vastalauseenne on. Todellisuudessa te haluatte selvittää, ja sitten teidän edustajanne Mustajärvi sanoo, että letkut irti nyt välittömästi. Eli kyllä teillä näköjään sisäinen ero tässä on, miten tahansa sen kääntelee: vähemmistöläiset, edustaja Mustajärvi edustaen, ja sitten tosiaan nykyinen puheenjohtaja, edellinen puheenjohtaja, enemmistöläiset. Tämä on nyt se nykyisen vähemmistoliiton tilanne.

16.25 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa rouva puhemies! Puolue, joka on syntynyt poliittisen pelin ja oman edun tavoittelusta ja jolla ei ole historiaa eikä ole myöskään tulevaisuutta — mutta on kuitenkin miellyttävää kuulla, että täällä on sen verran luettu kuitenkin historiaa, että lähdetään kaivamaan 60-luvulta argumentaatiota 2010-luvun keskusteluun. Mutta mikäs siinä, jos tämä on tämän ”tulevaisuuspuolueen” anti tämän päivän keskusteluun. Se mitataan sitten vaaleissa, kuinka moni on kiinnostunut siitä.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

10. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2017

Kertomus K 16/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen esittelee, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.26 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Arvoiset kansanedustajat! Minulla on ilo ja kunnia esitellä teille eduskunnan oikeusasiamiehen toimintakertomus vuodelta 2017. Kertomusvuosi oli 98. oikeusasiamiehen toimintavuosi, ja se oli jälleen monin tavoin ennätyksellinen. Sekä kanteluiden määrä että oikeusasiamiehen toimenpiteiden määrä olivat kaikkien aikojen suurimmat. Kerrottavaa on siis ollut paljon.

Kanteluratkaisuiden lisäksi kerrottavaa on ollut paljon myös oikeusasiamiehen kansainvälisiin sopimuksiin perustuvista erityistehtävistä. Näitä ovat vapautensa menettäneiden henkilöiden oikeuksien valvonta ja vammaisten henkilöiden oikeuksien valvonta. Näihin tehtäviin liittyy myös kansainvälisiä raportointivelvoitteita.

Perinteiseen tapaan kertomuksen alussa on oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot kunkin itse valitsemasta aiheesta.

Omassa puheenvuorossani käsittelen julkisuusperiaatteen toteutumisen ja toteuttamisen ongelmia. Julkisuusperiaatteen ja erilaisten salassapitointressien sovittaminen yhteen ei aina ole helppoa. Kun samanaikaisesti pyritään turvaamaan yhtäältä viranomaisten toiminnan avoimuutta ja toisaalta yksityisten, yhteisöjen ja viranomaisten erilaisia salassapitotarpeita, sääntelystä tulee väistämättä monimutkaista. Julkisuuslain soveltaminen onkin

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

osoittautunut viranomaisille haasteelliseksi, eikä lain menettelysääntöjä aina tunneta tai noudateta.

Eräissä tapauksissa julkisuuslain sääntely salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista on mielestäni liian ehdotonta. Tällaisissa tapauksissa viranomainen ei voi antaa tietoja, vaikka niihin liittyisi hyvinkin suuri julkisuusintressi. Julkisuutta voi olla vaikea toteuttaa myös henkilötietojen anonymisoinnilla, sillä henkilön tunnistamisen mahdollisuutta muiden tietojen perusteella ei aina voida täysin sulkea pois.

Kun hyvin monenlaiset tiedot ovat salassa pidettäviä ja kun salassa pidettäviä tietoja sisältävän asiakirjan julkisista osista on pyydettyä annettava tieto, tietopyyntöjen toteuttaminen on muodostunut monissa viranomaisissa hyvin työlääksi. Se edellyttää joko anonymisointia tai sitten salassa pidettävien kohtien poistamista. Ääritapauksissa tietopyynnön toteuttaminen voi olla mahdotonta, saati että se voitaisiin toteuttaa julkisuuslain mukaisessa määräajassa.

Oikeusministeriössä on tarkoitus käynnistää julkisuuslain tarkistamisen arviointi. Mielestäni uudistamiselle on tarvetta. EU:n tietosuoja-asetuksen voimaantulon myötä viranomaisten huomio tulee aiempaa enemmän kiinnittymään tietosuojan toteutumiseen. Tämä ei kuitenkaan saa viedä huomiota julkisuusperiaatteen toteutumiselta, joka on yksi demokraattisen yhteiskunnan kulmakivi.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin tarkastelee puheenvuorossaan oikeusasiamiehen tehtävää valvovien viranomaisten valvojana. Oikeusasiamiehen toiminnassa painotetaan ihmisten oikeuksien edistämistä, yksittäisen kantelijan auttamista ja hänen oikeuksiinsa pääsyn turvaamista. Myös kansainvälisiin sopimuksiin perustuvat oikeusasiamiehen erityistehtävät korostavat haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien ja kohtelun valvontaa. Ylimmän laillisuusvalvonnan tehtävänä on myös seurata, että ensisijaiset laillisuuden turvajärjestelyt toimivat, eli valvoa valvojia. Lisäksi oikeusasiamies voi tutkitavanaan olevissa asioissa hyödyntää erityisvaltuutettujen ja muiden valvovien viranomaisten erityisasiantuntemusta siirtämällä asioita heille ja pyytämällä heiltä lausuntoja. Onkin tärkeää, että hallinnon ja valvonnan rakenteiden uudistuksissa säilytetään tai luodaan riittävän laillisuusvalvontatoimivallan omaavia erityisviranomaisia. Myös Euroopan unionin lainsäädännön uudistuksissa tulee huolehtia laillisuusvalvonnan valtiosääntöisen kokonaisuuden ja sen erityispiirteiden kunnioittamisesta.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen kertoo puheenvuorossaan oikeusasiamiehen esityksistä sääntelyn kehittämiseksi. Hän toteaa, että oikeusasiamiehen katsantokanta oikeudellisiin asioihin on ainutlaatuinen instituution toimintakentän moniulotteisuudesta johtuen. Näkökulma ei ole sektoroitunut vaan päinvastoin oikeudellisesti huomattavan laajalainen. Tämä näkyy myös oikeusasiamiehen säädösesityksissä. Oikeusasiamiehelle kulkeutuu tietoa hallinnon toiminnasta ja lainsäädännön tulkinnallisista ongelmista ehkä katavammin kuin millekään muulle yksittäiselle toimijalle Suomessa. Kyse on laillisuusvalvonnan yhdestä vaikuttavimmasta toimintamuodosta. Säädösesitykset täydentävät säännönmukaista lakien ennakoivalvontajärjestelmää. Säädösesitykset eivät ole oikeudellisesti sitovia. Kyse on diskursiivisesta vaikuttamisesta, jonka teho kulminoituu esityksen perusteluiden oikeudelliseen vakuuttavuuteen. Laillisuusvalvoja ei puutu tarkoituksenmukaisuuskysymyksiin vaan nimenomaan oikeudellisiin kysymyksiin. Yleensä oikeusasiamiehen säädösesityksiin reagoidaan myönteisesti.

Arvoisa rouva puhemies! Näiden puheenvuorojen jälkeen kertomuksessa on katsaus oikeusasiamiesinstituution toimintaan vuonna 2017. Siellä on muun muassa asiamääriä ja

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

toimenpiteitä sekä erilaisia kotimaisia ja kansainvälisiä tapahtumia koskevia tietoja. Kun vuonna 2016 saimme 4 900 kantelua, kertomusvuonna niitä saapui yli 6 200. Lisäystä oli siis noin 1 300 kantelua. Merkittävä osa tästä lisäyksestä selittyy sillä, että toimeentulotukea koskevien Kelaan kohdistuneiden kanteluiden määrä lisääntyi noin 700:lla vuoteen 2016 verrattuna, mutta myös muissa asiaryhmissä tapahtui siis huomattavaa kasvua. Tästä kasvusta huolimatta pystyimme ratkaisemaan kanteluita lähes yhtä paljon kuin niitä saapui eli noin 6 100 kantelua.

Olen hyvin iloinen ja ylpeäkin siitä, että vuodenvaihteessa vireillä ei ollut yhtään yli vuotta vanhaa kantelua. Tämä tavoite saavutettiin nyt jo viidennen kerran peräkkäin. On kuitenkin todettava, että nämä tulokset eivät syntyneet helposti, vaan kanslian henkilöstö on työskennellyt jaksamisensa äärirajoilla.

Omia aloitteita otettiin 77, mikä sekin on enemmän kuin edellisenä vuonna, jolloin niitä otettiin 60. Kaikista kanteluista ja omista aloitteista 1 141 johti oikeusasiamiehen toimenpiteisiin. Ehkä vertailun vuoksi ja toimintamme volyymin havainnollistamiseksi voin todeta, että kun siis Oikeusasiamiehen kansliassa kanteluista ja omista aloitteista 1 141 johti toimenpiteisiin, niin Oikeuskanslerinvirastossa vastaavia toimenpideratkaisuja oli 135. Toki oikeuskanslerilla on eräitä muita asiaryhmiä, joita oikeusasiamiehellä ei ole lainkaan.

Tarkastuksia tehtiin 121 kohteeseen, mikä on hieman enemmän kuin edellisenä vuonna. Niistä vähän yli puolet oli ennalta ilmoittamattomia eli niin sanottuja yllätystarkastuksia. Todettakoon, että tarkastuksia oli Oikeuskanslerinvirastossa kymmenkunta.

Kertomuksen seuraava, laaja pääjakso, jakso 3, käsittelee perus- ja ihmisoikeuksia. Tämän jaksoon on sisällytetty oikeusasiamiehen toiminta alussa mainitsemisani kansainvälisiin sopimuksiin perustuvissa erityistehtävissä. Niitä ovat ensinnäkin YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan mukaisen kansallisen valvontaelimen tehtävä eli niin sanottu OPCAT-tehtävä. Kansallisen valvontaelimen tehtävässä on kysymys tarkastusten tekemisestä paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä. Korostan, että kysymys ei ole vain vangeista tai poliisin säilytystiloissa olevista henkilöistä vaan myös esimerkiksi vanhuksista, lapsista, psykiatrisista potilaista ja kehitysvammaisista henkilöistä eli hyvin haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä, jotka eivät useinkaan itse kykene tekemään esimerkiksi kanteluita. Tämän vuoksi tarkastukset juuri näihin paikkoihin ovat erityisen tärkeitä.

Tämän OPCAT-tehtävän osalta olemme joutuneet tekemään nyt ensimmäistä kertaa sen ratkaisun, että kertomukseen on sisällytetty vain yhteenvedot tärkeimmistä havainnoista ja suosituksista. Yksityiskohtaisempi raportti julkaistaan erikseen vain sähköisessä muodossa. OPCAT-tehtävästä kerrottavaa on niin paljon, että kaiken sisällyttäminen oikeusasiamiehen toimintakertomukseen olisi paisuttanut sitä liikaa.

Toinen erityistehtävä perustuu YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehtyyn yleissopimukseen. Oikeusasiamies toimii yhdessä Ihmisoikeuskeskuksen ja sen ihmisoikeusvaltuuskunnan kanssa sopimuksen tarkoittamana rakenteena, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tässä perus- ja ihmisoikeusjaksossa on kerrottu myös Ihmisoikeuskeskuksesta ja sen toiminnasta. Ihmisoikeuskeskushan antaa oman kertomuksensa, mutta se ei ole valtiopäiväasiakirja, eikä sitä käsitellä eduskunnassa samalla tavalla kuin oikeusasiamiehen kertomusta.

Edelleen tässä jaksossa on esitetty kymmenen keskeisen suomalaisen perus- ja ihmisoikeusongelman lista, joka on aikaisempina vuosina herättänyt keskustelua eduskunnassa. Tätä listausta on taas päivitetty. Eräiden puutteiden poistamisessa on tapahtunut myönteis-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

tä kehitystä, mutta toisaalta joitakin puutteita on havaittu aikaisempaa useammin. Perus- ja ihmisoikeusjaksossa on kerrottu myös oikeusasiamiehen hyvitysesityksistä ja sovinnolliseen ratkaisuun johtaneista asioista. Nämä ilmentävät Oikeusasiamiehen kansliassa omaksettuja toimintatapoja, joilla ihmisiä voidaan auttaa pääsemään oikeuksiinsa.

Jaksossa käsitellään myös vuoden perus- ja ihmisoikeusteemaa. Meillä on joka vuosi tällainen perus- ja ihmisoikeusteema. Kertomusvuoden teemana oli oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. Edelleen jaksoon sisältyy oikeusasiamiehen perusoikeuskannanottoja, jotka perustuvat kertomusvuonna ratkaistuihin kanteluihin ja omiin aloitteisiin. Lopuksi tässä perus- ja ihmisoikeusjaksossa on käsitelty kaikki kertomusvuoden valitukset Suomea vastaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Ilahduttavaa on, että ihmisoikeustuomioistuin antoi kertomusvuonna yhden ainoan Suomea koskevan langettavan tuomion. Se koski oikeudenkäynnin kestoa.

Neljäntenä jaksona on kaikkein laajin hallinnonalakohtainen tai asiaryhmittäinen jakso laillisuusvalvonnassa tehdyistä havainnoista. En nyt tässä esittelypuheenvuorossani mene niihin lähemmin.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä oli esittelypuheenvuoroni. Toivon, että tämä kertomus antaa eduskunnalle mahdollisuuden arvioida paitsi oikeusasiamiehen toimintaa erityisesti lainsäädännön ja julkisen hallinnon tilaa sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. — Kiitos.

Puhemies Paula Risikko: Kiitoksia eduskunnan oikeusasiamiehelle, ja sitten puhujalistan.

16.41 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Oikeusasiamies ja Oikeusasiamiehen kanslia ansaitsevat jälleen kerran suuret kiitokset hyvin tehdystä työstä. En ole tosin pystynyt kuin selaten lukemaan tämän kertomuksen ja kiinnitänkin valikoidusti huomiota vain vammaisten ja vanhusten asemaan. Muistiliiton puheenjohtajana huomioin erityisesti niitä muistisairaiden oikeusturvan kannalta tärkeitä asioita, jotka minusta sieltä nousivat esille.

Tässä kertomuksessa on lueteltu kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa, ja jälleen kerran puutteet vanhusten oloissa ja kohtelussa sekä ongelmat vammaisten henkilöiden osallistumismahdollisuuksissa ovat tässä kymmenen listassa. Kuten kertomuksessa todetaan, vanhustenhoidossa tulee jatkuvasti, vuodesta toiseen, ilmi ravinnon, hygienian, vaippojen vaihdon, kuntoutuksen ja ulkoilun puutteita. Usein nämä puutteet johtuvat henkilökunnan riittämättömyydestä. Liian vähäinen henkilökuntamäärä johtaa myös turhien rajoittamistoimenpiteiden käyttöön. Liiallinen lääkitys, esimerkiksi rauhoittavien lääkkeiden käyttö, on myös kemiallista rajoittamista.

Myös kotona asuvien vanhusten palvelujen järjestämisessä, turvallisuudessa, ulkoilun mahdollistamisessa ja asiointipalveluissa on puutteita. Meillä on kotihoidon asiakkaina henkilöitä, usein yksin asuvia muistisairaita, joiden oikea asumisen paikka ei ole enää oma koti, vaan he tarvitsisivat 24 tuntia vuorokaudessa hoitoa ja hoivaa tarjoavia yhteisökoteja. Olemme menneet liian pitkälle ”oma koti on ikäihmiselle aina paras paikka” -mantran hokemisessa. Muistisairas ei tarvitse laitoshoidoa, mutta häntä ei myöskään voi eristää yksin omaan kotiinsa, koska se ei usein sairauden tietyissä vaiheissa ole enää inhimillistä. Yhteisökoteja ovat muun muassa tehostettu palveluasuminen, ryhmäkotiasuminen ja perhehoitokodit, ja kaikkia näitä on tällä hetkellä liian vähän.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Edelliseen liittyen ongelmana on hallinnon sisäisen valvonnan voimavarojen riittämättömyys. Aluehallintoviranomaisilla ei ole mahdollisuuksia toiminnan riittävään valvontaan eikä esimerkiksi kotiin annettavien palvelujen valvontaan ole riittäviä keinoja. Oma-valvonta, niin hyvä asia kuin se periaatteessa onkin, ei voi korvata viranomaisten valvontatyötä. Yhtenä keinona tilanteen parantamiseksi näkisin vanhusasiavaltuutetun viran perustamisen. Valtuutetun tehtäviin kuuluisi vanhusten aseman parantaminen yhteiskunnassamme mutta myös palvelujen laadun kokonaisu seuranta ja ongelmien esille nostaminen ja erilaisten suositusten antaminen.

Tässä kertomuksessa useassa kohdin mainitaan käsite ”itsemääräämisoikeus” ja puhutaan itsemääräämisoikeuden puutteista. IMO-laki eli itsemääräämisoikeuslaki on käsittäkseni melko pian lähdössä lausuntokierrokselle. Olen Muistiliiton puheenjohtajana seurannut tämän lain valmistelutyötä, ja uudessa lakiesityksessä on paljon hyvää. Lakiin tulisi esimerkiksi velvoite tehdä asiakkaalle itsemääräämisoikeutta turvaava suunnitelma. Hoitotahto ja tuettu päätöksenteko parantavat myös ihmisen oman äänen kuuluviin saamista. Lain tavoite ja tarkoitus ovat hyviä, mutta olemme Muistiliitossa siitä huolimatta huolissamme joidenkin lakipykälien sisällöstä. Siellä on kohtia, jotka voivat mahdollistaa tarpeettomien rajoitustoimenpiteiden käytön muistisairaiden hoidossa. Muistiliitossa tiedämme, että tälläkin hetkellä näitä menetelmiä käytetään osittain siksi, ettei kaikissa hoitoyhteisöissä ole riittävästi valmiuksia, tietoa ja taitoa kohdata muistisairaita oikealla, ammattillisella tavalla.

Osaava ja ammattitaitoinen henkilökunta, etenkin jos resurssitkin ovat kunnossa, pysyy hoitamaan hankalatkin tilanteet ilman rajoitustoimenpiteiden käyttämistä. Mutta jos auttajalla on jo lähtökohtaisesti sellainen asenne, että muistisairauksiin kuuluu aggressiivisuus, se helposti johtaa siihen, että auttaja voi omalla osaamattomuudellaan saada muistisairaana hermostumaan. Muistiliitossa olemme koko itsemääräämisoikeuslain laatimisprosessin ajan tuoneet esille huolta siitä, että lakiesitykseen tulisi saada selkeämmin näkyviin muistisairaiden hoidon ja hoivan erityispiirteet. Meillä on aiheellinen pelko siitä, että rajoitustoimenpiteitä käytetään jatkossakin turhaan, koska laki sallii niiden käytön tietyissä tilanteissa.

Arvoisa puhemies! Toinen vuodesta toiseen oikeusasiamiehen kertomuksessa oleva havainto on se, etteivät vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet toteudu. Puutteita on toimitilojen esteettömyydessä, asioinnin saavutettavuudessa ja kohtuullisten mukautusten toteuttamisessa. Olemme Muistiliitossa todenneet, että esimerkiksi kognitiivisten mukautusten tekeminen muistisairaiden työelämässä jatkamisen mahdollistamiseksi on hyvin harvinaista. Kognitiivisten mukautusten käsitekin tuntuu olevan vielä hyvin outo. Muistisairaus-diagnoosin saaminen tarkoittaa usein suoraan eläkkeelle jäämistä, vaikka kohtuullisten kognitiivisten mukautusten avulla työelämää olisi vielä mahdollista jatkaa.

Esteettömyys ei tarkoita pelkästään liikuntaesteettömyyttä, vaan kaikkien aistien esteettömyyttä — näkö, kuulo ja hahmottaminen on myös huomioitava. Esimerkiksi digitaalisten palvelujen esteettömyydessä ja saavutettavuudessa on vielä paljon kehittämistä. Jo selkokielen käyttö auttaisi monia ihmisryhmiä selviytymään paremmin digitaalisessa ympäristössä. Tavoitteemme tulee olla kaikille esteetön ja saavutettavissa oleva yhteiskunta, sillä se palvelee yhdenvertaisesti meitä kaikkia. Usein kuvitellaan, että esteettömyys tulisi jotenkin kalliimmaksi, mutta sehän ei pidä paikkaansa. Jos esteettömyys huomioidaan jo suunnittelun alusta alkaen, siitä ei tule lisäkustannuksia. Vaihtoehtoiskustannuksia kannat-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

taisi tässäkin miettiä: mitä maksavat esimerkiksi kodin muutostyöt tai esteettömyyden puutteesta johtuvat kuljetuspalvelut?

Arvoisa puhemies! Toki kuljetuspalvelut ovat tärkeä osa vammaisten palveluita. Tässäkin meillä on puutteita. Esimerkiksi monessa kunnassa muistisairaalta evätään kuljetuspalveluiden käyttö vammaispalvelulain perusteella, vaikka muistisairaudet ovat neurologisia vammaissairauksia. Myös vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avustajan saaminen on muistisairaalle usein mahdotonta. Toivottavasti uusi vammaispalvelulaki korjaa nämä ongelmat ja muistisairaajat ymmärretään Suomessakin vammaisiksi YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen periaatteiden mukaisesti.

16.49 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajakollegat! Käsitlemme tänään tärkeää asiakirjaa, eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 2017. Keskityn tässä omassa puheenvuorossani kertomuksen sivulta 196 alkavaan teemaan Maksuhäiriöt ja perintä.

Jätimme tänään lakialoitteen yhdessä edustaja Myllykosken, Pirttilahden, Jaskarin, Alanko-Kahiluodon, Vähämäen, Kivelän, Laukkasen ja Strandin kanssa. Ehdotamme luottotietolain ja ulosottokaaren muuttamista siten, että maksuhäiriömerkinnät tulee poistaa luottotietorekisteristä aina, kun velka on suoritettu tai sen peruste on poistunut.

Yli 376 000 suomalaisella on maksuhäiriömerkintä. Oikeusasiamiehen mukaan huomattava määrä velallisista on saanut virheellisin perustein maksuhäiriömerkinnän ja joutunut kärsimään sen seurauksista. Siis mitä ihmettä? On saanut virheellisin perustein maksuhäiriömerkinnän? Tämä on aivan pöyristyttävän hirveä asia. Luin tätä kohtaa niin monta kertaa, että tämä sivukin lähti irti tästä kirjasta. Miten voi olla mahdollista, että oikeusministeriön tietojärjestelmästä johtuen ihmiset ovat joutuneet aivan syyttää kärsimään? Tämä on todella vakava asia, ja oikeusministeriön tulee pyytää ihmisiltä anteeksi ja korvata heille aiheutetut kärsimykset.

Maksuhäiriömerkintä hankaloittaa ihmisten elämää monin tavoin. Merkintä voi estää vuokra-asunnon, kotivakuutuksen, sähkösopimuksen ja puhelinliittymäsopimuksen saamisen ja jopa työllistymisen. Eräs nainen kertoi, ettei voi tulla pääkaupunkiseudulle töihin, koska ei saa asuntoa vuokrattua maksuhäiriömerkinnän vuoksi. Eräs henkilö kertoi, ettei pääse sisäilmaongelmaisesta asunnosta, koska ei saa uutta asuntoa vuokrattua maksuhäiriömerkinnän vuoksi.

Olen aiemmin kuullut, että virheellisiä merkintöjä on tapahtunut esimerkiksi ulosottomiesten virheestä johtuen. Kun ihmiset ovat saaneet väärin perustein maksuhäiriömerkinnän, niin he ovat pyytäneet, että asia korjattaisiin. Miksi näitä ei ole kuitenkaan korjattu ihmisten pyynnöistä huolimatta? Tähän toivoisin oikeusasiamiehen vastaavan. Miksi ei korjata? Näin nimittäin kansalaiset ovat kertoneet. Heiltä on evätty pankkikortit, ja heidän elämänsä on vaikeutunut vuosiksi. Eräs henkilö kertoi, että ulosottomies oli todennut tehneensä virheen, mutta ei voi korjata kuitenkaan tätä tullutta maksuhäiriömerkintää. Tällainen toiminta on heikentänyt ihmisten luottamusta Suomeen oikeusvaltioon, samoin se, että käräjäoikeudet ovat antaneet ulosottotuomioita ilman, että perintäyhtiöillä on ollut mitään todisteita velasta. Keksityistä veloista tai vanhentuneista veloista laitetaan ihmiset ulosottoon. Miten tämä voi olla mahdollista?

Arvoisa puhemies! Juuri viime viikolla kansainvälinen perintäyhtiö Alektum sai aluehallintovirastolta varoituksen meneteltään lain ja hyvän perintätavan vastaisesti. Alektum oli tehnyt useita rikkomuksia, muun muassa pitkittänyt aiheettomasti perintää ja ai-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

heuttanut velalliselle tarpeettomia kuluja ja laskuttanut liian suuria, lainvastaisia perintäkuluja. Valvontaa tarvitaan ehdottomasti lisää. Kansalaisemme näyttävät olevan riistäjien armoilla, ja näyttää sille, ettei Suomi valtiona kykene heitä suojelemaan näiltä kansainvälisiltä saalistusfirmoilta. Pikaisia korjauksia myös lakeihin tarvitaan.

Tänään jättämämme lakialoite esittää siis, että maksuhäiriömerkintä poistetaan heti, kun velka on maksettu. En missään nimessä voi hyväksyä tätä nykyistä tilannetta, että maksuhäiriömerkintä säilyy luottotietorekisterissä 2–4 vuotta siinäkin tapauksessa, että velka on suoritettu. Ihmiset kokevat olevansa suurempia rikollisia kuin väkivallantekoja tehneet, jotka selviävät lyhyemmillä rangaistuksilla.

Kaksi vuotta sitten ilmoitin Kilpailu- ja kuluttajavirastolle sähköyhtiö Suur-Savon Sähkön käytännöstä vaatia vakuus silloin, kun ihmisellä on luottotiedoissa häiriömerkintä. Eräs lapsiperhe ei saanut kasaan vaadittua vakuutta, joka vastasi viiden kuukauden sähkölaskuja etukäteen, eikä meinannut saada sähköjä kotiinsa. Kuluttaja-asiamies puuttui asiaan pitäen sähköntoimitusta välttämättömyyspalveluna, jota ilman kuluttajat eivät nyky-yhteiskunnassa tule toimeen, minkä vuoksi on tärkeää turvata palvelun kohtuullinen saatavuus kaikille kuluttajille taloudellisesta asemasta ja muista olosuhteista riippumatta. Sähkön saatavuus tulee taata kaikille kuluttajille kohtuullisin ehdoin, näin totesi kuluttaja-asiamies ja vaati sähköyhtiötä muuttamaan käytäntöään. Näitä tapauksia on eri puolilla Suomea paljon. Kaikki eivät ole saaneet oikeutta. Miten oikeusasiamies suhtautuu välttämättömyyshyödykkeiden eväämiseen heiltä, joilla on maksuhäiriömerkintä?

Tietosuojavaltuutettu on sanonut, että hänellä ei ole pääsyä luottotietorekisteriin eikä hän voi tarkistaa rekisterin oikeellisuutta. Kuitenkin oikeusasiamies kertomuksessaan tässä sivulla 197 ehdottaa, että tietosuojavaltuutettu voisi toimivaltansa puolesta puuttua virheellisiin merkintöihin. Miten oikeusasiamiehen mukaan tietosuojavaltuutettu voi puuttua, jos hänellä ei ole pääsyä rekisteriin tarkistaakseen, onko rekisteri oikein? Kuka ylipäätään voi Suomessa tarkistaa luottotietorekisterin oikeellisuuden? Miten EU:n tietosuojalaki tulee puuttumaan näihin epämääräisiin käytäntöihin epäluotettavista rekistereistä ja siitä, että ihmisten tiedot eivät ole nyt oikein ja niitä ei pääse korjaamaan tai tarkistamaan?

16.56 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kun katsoo tätä oikeusasiamiehen kertomusta viime vuodelta, tulee vaikuttuneeksi siitä, miten valtavasta työmäärästä oikeusasiamies on kollegoineen selviytynyt kunnialla. Siitä suuret kiitokset teille, johtamallenne organisaatiolle ja koko henkilökunnalle. Ratkaisujen määrä, 6 100 ratkaisua viime vuodelta ja tulleita kanteluita 6 256, kuvaa hyvin sitä, että työmäärä on aivan valtava.

Kysyn kaksi kysymystä oikeusasiamieheltä:

Toinen koskee yhteistyötä oikeuskanslerin kanssa, koska teidän johtamaanne virastoonhan tulee kanteluita, jotka todennäköisesti osittain voivat joissakin yhteyksissä koskea oikeuskanslerin toimialaa. Onko tässä teidän välisessänne yhteistyössä työnjako selkeä?

Toinen kysymys koskee jo tässä kertomuksessa näkyvää valtavaa työmäärää. Kun te sanotte puheenvuorossanne, että olette olleet työpaineessa ihan äärirajoille asti, niin onko tähän näköpiirissä ratkaisua, koska valtavan työtaakan alle uupuminen ei ole sekään kunniasia? Onko tähän haettu hyvää ratkaisua, jolla voitaisiin päästä sujuvasti eteenpäin, ja niin, että näistä vaikuttavista työtuloksista todella pystytään suoriutumaan myös ensi vuonna?

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

16.57 Ilkka Kantola sd: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos oikeusasiamiehelle laajasta kertomuksesta ja erinomaisen tärkeästä ja hyvästä työstä yhteiskunnassamme ja yhteiskuntamme hyväksi.

Perustuslakivaliokunnan vuonna 2009 tekemän ehdotuksen mukaisesti oikeusasiamiehen kertomukseen on otettu jakso, jossa kerrotaan havaintoja tyypillisimmistä tai pitkäkestoisista perus- ja ihmisoikeusongelmista. Tällainen käytäntö on vakiintunut muotoon, jossa oikeusasiamies nostaa esiin kymmenen keskeisintä ongelmaa. Nyt käsillä olevassa kertomuksessa todetaan, että ongelmat ovat pitkälti samoja vuodesta toiseen. Kymmenen kohdan lista perustuu oikeusasiamiehen toiminnassaan tekemiin havaintoihin eikä ole siinä mielessä kattava, että sen ulkopuolella ei olisi tunnistettavissa vakavia ihmisoikeusongelmia. Esimerkiksi sellaiset ongelmat, kuten rasismi tai vihapuhe, eivät ole tässä listassa, vaikka niistä onkin toisten viranomaisten tekemiä havaintoja. Oikeusasiamiehen kertomuksessa oleva listaus perustuu pitkälti kanteluissa ja oma-aloitteisissa tarkastuksissa tehtyihin havaintoihin.

Positiivisena asiana kertomuksessa todetaan, että vaikka ongelmat ovat vuodesta toiseen pitkälti samoja, oikeusasiamiehen kannanottoja ja esityksiä noudatetaan varsin hyvin. Toiminnalla on siis vaikuttavuutta. Toisaalta todetaan ehkä vähän pessimistisenkin realistiseen sävyyn, että osa ongelmista näyttää olevan sellaisia, joita tulee jossain määrin aina olemaan, mutta työtä tietysti ongelmien ratkaisemiseksi tulee tehdä ja tehdään.

Eduskunnalle ja kansanedustajille, hallituksesta nyt puhumattakaan, oikeusasiamiehen kertomus asettaa selviä haasteita muun muassa tämän listauksen myötä. Vanhusten oloissa ja kohtelussa on edelleen puutteita. Osa tämän ryhmän kohtaamista ihmisoikeusongelmista johtuu puutteellisesta lainsäädännöstä. Vaikka viime kaudella saimme aikaan hienon vanhuspalvelulain, jossa iäkäs ja ikääntyvä ihminen nousi arvostusta ansaitsevan subjektin asemaan, oikeusturvaan jäi silti pahoja puutteita. Meiltä puuttuu edelleen kokonaan vanhustenhoidossa käytettäviä rajoittamistoimenpiteitä säätelevä laki. Nykytilanteessa joudutaan käytännössä puuttumaan muun muassa liikkumisvapauteen ja itsemääräämisoikeuteen ilman laillista, laissa säädettyä perustetta. Tulevan vaalikauden keskeisiin hankkeisiin tulisikin kuulua tätä koskevan lainsäädännön laatiminen.

Tämän vaalikauden alkupuolella saatiin aikaan kehitysvammaisten erityishuollosta annettu lainsäädäntö, johon sisältyi laaja osuus rajoittamistoimenpiteiden käytöstä. Pitkälti se keskittyi juuri tuohon osuuteen. Monimutkaiseltakin lopulta näyttävä lakikokonaisuus on parantanut tilannetta tältä osin, mutta oikeusasiamies toteaa kertomuksessaan, että lain käytännön soveltamisessa on edelleen puutteita. Laki on tietysti varsin tuore ja aika monimutkainen, ja sillä tavalla ehkä sen omaksumiseen menee aikaa, mutta hyvä, että siihen kiinnitetään huomiota.

Riittävän säädöspohjan puuttuminen koskee myös laitoksissa asuvien oikeusturvassa olevia puutteita. Vanhusten laitoshoidon lisäksi rajoittamistoimenpiteitä koskevaa lainsäädäntöä kaivataan myös somaattisen terveydenhuollon puolella.

Lisäksi lainsäädännön puutteet tuottavat epäselviä oikeusturvatilanteita mielenterveyslain alueella. Oikeusasiamiehen kertomuksessa todetaan, että mielenterveyslaissa ei ole säännöksiä siitä, että henkilökunta voisi käyttää voimakeinoja potilaan liikkumisvapauden rajoittamiseksi sairaalan alueen ulkopuolella tai potilaan noutamiseksi sairaalaan sen alueen ulkopuolelta. Eikä ole säännöksiä siitä, miten psykiatrisen potilaan kuljettaminen esimerkiksi oikeudenistuntoon järjestetään ja mitkä tuollaisessa tapauksessa ovat saattavan henkilökunnan toimivaltuudet. Tilanteethan ovat hyvin käytännöllisiä, mutta epäsel-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

vyys toimivaltuuksista ja oikeuksista vaikeuttavat käytännön työtä. Oikeusasiamies onkin esittänyt sosiaali- ja terveysministeriölle, että potilaan kuljetuksista, hänen kohtelustaan ja olosuhteistaan kuljetuksen aikana sekä saattajien toimivaltuuksista tulisi nimenomaisesti säätää ja että asiassa tulisi kiirehtiä. Nyt en tiedä, liittyikö edustaja Mäkisalo-Ropposen selostus siitä, mitä lakihankkeita on vireillä, tähän — en ole ihan niin hyvin selvillä — mutta hyvä, että joitakin ratkaisuja on vireillä samantyyppisiin ongelmiin.

Muilta osin keskeiset puutteet, joita nostetaan esiin tuossa kertomuksessa, liittyvät resurssien riittämättömyyteen, muun muassa lastensuojelussa pätevien sosiaalityöntekijöiden puutteeseen. Lisäksi oikeusasiamies nostaa esiin puutteet siinä, että lasten tiedollisista oikeuksista ei riittävästi huolehdita. Esimerkiksi lastensuojelussa sijoitetut lapset eivät saa riittävää tietoa omista oikeuksistaan, kuten oikeudesta tavata sosiaalityöntekijänsä henkilökohtaisesti.

Perusopetuksen osalta oikeusasiamies kiinnittää huomiota oppimisympäristön puutteisiin ja siinä muun muassa sisäilman heikkoon laatuun, josta täällä eduskunnassa olemme paljon puhuneet, ja koulukiusaamiseen, jossa on myös ollut meille keskusteltavaa täällä vuodesta toiseen.

Arvoisa puhemies! Jonkinlaisena kysymysmerkkejä herättävänä asiana löysin kymmenen kohdan listauksesta maininnan, että kärjäoikeuksien lautamiehet, joiden valinta tapahtuu kunnanvaltuustojen toimesta, ovat uhka tuomioistuinten riippumattomuudelle. Olisi kiinnostavaa tietää, onko tutkimuksia tai muuta näyttöä siitä, että lautamiesten mukanaolo kärjäoikeudessa olisi jossain tapauksessa vaarantanut tuomioistuimen tekemän ratkaisun puolueettomuuden. Maallikkolautamiesten mukanaoloa, josta on paljon keskusteltu ja joiden mukanaoloa on vähennetty, on pitkään pidetty kuitenkin meidän oikeusjärjestelmään kuuluvana hyvänä keinona ylläpitää kansalaisten luottamusta siihen, että niin sanottu maalaisjärkikin on käytössä jossain määrin ja osallistuu keskusteluihin tuomioistumis-

17.04 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! On heti pakko todeta, että edustaja Taavitsaisen käyttämän puheenvuoron kanssa velkahäiriömerkintöjen osalta olen aivan samaa mieltä. Toivotaan tänään jätetylle lakialoitteelle menestystä eduskunnassa ja niin edelleen, että asiat etenevät niin, ettei tuomittu kanna taakkaansa sen kauempaa kuin tuomio on langetettu eli velka on tullut maksettua. Toisaalta tyytyväisyydellä totean, että tässä oikeusasiamiehen selonteossa ollaan otettu tämä huomio esille, että onko siellä, voisiko sanoa, lainvastaisia merkintöjä. Eli kun oikeusprosessi on kesken, ei voida vielä tietää, onko maksuhäiriömerkintään perusteita, jos asia on riidanalainen, ja selvitys, mikä on tehty, on erityisen hyvä.

Mutta toisena asiana: Nyt kun salissa ollaan, olisin halunnut kysyä: olemmeko me arvioineet nyt tätä kärjäoikeusmaksun määräämistä sen suhteen, onko se oikeusturvalle uhka? Kun me tiedämme, että esimerkiksi parkkisakoista on valitettu kärjäoikeuteen — joskus 70 euron virhemaksusta ollaan valitettu kärjäoikeuteen — ja kun nyt kanteen nostaminen maksaa 250 euroa, niin onko tämä nyt tuonut tähän järjestelmään jonkun sellaisen vipuvarren, että tämä kohtelee kaltoin erityisesti pienituloisia, joilla ei ole sitä 250:tä euroa? Onko oikeusasiamies ajatellut, että tätä pitäisi selvittää, minkälainen oikeusvaltiossa on tämä periaate, kun haet omaa oikeuttasi ja joudut maksamaan vaikkapa ansiosidonnaisesta päivärahasta merkittävän osuuden kuukaudessa siitä, että voit hakea Suomessa oikeutta? — Arvoisa rouva puhemies, jatketaan seuraavalla kierroksella.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

17.06 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Kantolalle haluan lyhkäisesti sanoa, että nyt todellakin itsemääräämisoikeuslainsäädäntö on valmisteilla tuolla ministeriössä ja Muistiliitto on saanut olla mukana potilasjärjestönä muistisairaiden näkökulmasta tätä lainsäädäntöä laatimassa. Ongelmahan tässä lainsäädännössä on ja tulee olemaan se, että saman lainsäädännön sisällä yritetään ratkaista hyvin erilaisten potilaiden ja asiakkaiden itsemääräämisoikeuden problematiikkaa. Jos ajatellaan, että samassa laissa säädetään muistisairauksista, psykiatrisista sairauksista tai päivystyspoliklinikalla olevista päihdepotilaista, niin se näkökulma on aivan erilainen ja itsemääräämisoikeuden rajoittaminen näyttäytyy hyvin erilaisena. Sen takia Muistiliitossa on kyllä koko ajan se huoli, ettei vain tule muistisairauksien kohdalla esimerkiksi käytettyä rajoittamistoimenpiteitä jatkossa ikään kuin varmuuden vuoksi, koska meillä on selkeä näyttö myöskin siitä, että osaa-va ja ammattitaitoinen henkilökunta ei yleensä käytä näitä rajoitustoimenpiteitä, mutta jos sitten hoitoyhteisössä on henkilökunta, jolla ei ole tietoa ja taitoa, niin siellä käytetään rauhoittavia lääkkeitä ja sitomista ja eristämistä ja niin edelleen paljon useammin.

Nyt lain tarkoitus näyttäisi olevan todella hyvä, mutta sitten kun lukee niitä lakipykälä, lakipykälä lukiessa tulee semmoinen epävarmuus, että mitenhän tässä käy. Mutta tämä lakihan tulee sitten perustuslakivaliokuntaan arvioitavaksi aikanaan, ja toivon, että perustuslakivaliokunta sitten katsoo tämän asian erittäin tarkasti.

17.08 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Näihin maksuhäiriömerkintöihin liittyen: Nyt meillä on järjestelmä, missä varsinkin Kuntaliitto on ollut hyvin kriittisellä kannalla siitä, että kunnat antavat laskutuksia perintätoimistoille. Kysyisinkin, onko oikeusasiamiehen kannalta oikea tulkinta siellä Kuntaliitossa, että tämä ei olisi lainmukaista toimintaa, vaan että kunnan pitäisi itse periä näitä maksamattomia laskuja.

Ja vähän opastusta kansanedustajalle: olisiko hyvä muuttaa lakia siten, että vaikkapa kunnallisiin terveyspalveluihin liittyvien asiakasmaksujen osalta voisi olla asiakasmaksuille osamaksuoikeutus, jotta välttyttäisiin siltä, että ne menevät suoraan perintätoimistoille? Oliko nyt niin, että 370 000 ihmistä [Satu Taavitsainen: 320 000!] — joo — joutuu näitten perintätoimistojen perittäväksi, ja siinä mielessä tuntuu kohtuuttomalle, että yhteiskunnan ja kuntien, tulevaisuudessa sitten maakuntien, osalta näitä maksuja siirretään yksityiselle toimijalle, mikä ei varmastikaan tule ainakaan pienentämään yhteiskunnan rahan-kiertoa positiiviseen suuntaan, vaan johtaa sen sinne kansainvälisille perintäyhtiöille ja heidän kukkaroonsa.

17.10 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Oikeusasiamies kiinnittää aivan oikeaan asiaan huomiota sivun 197 loppupuolella, jossa kerrotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista ja niistä aiheutuneista hankaluuksista. Ulosottoon on joutunut viime vuonna 320 000 sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksua, aivan tavanomaisia terveyskeskusmaksuja, hammashoito-, kotipalvelumaksuja. Jo ennen tätä ulosottoa ihmiset ovat joutuneet tekemisiin näiden kansainvälisten perintäyhtiöiden kanssa, joita todella useat kunnat, sairaanhoitopiirit ja kuntayhtymät yhä vieläkin käyttävät, vaikka useaan otteeseen on todettu, että ei ole kyllä järkevää niitä käyttää, sillä useinkaan ne eivät noudata lakia perintäkuluista ja perintäkulut nousevat niin suuriksi summiksi, että 20 euron asiakasmaksusta tulee hyvin nopeasti useiden satojen eurojen suuruisia eikä ihmisillä ole mahdollisuutta sitten niistä selviytyä.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Oikeusasiamies tässä kiinnittää huomiota erityisesti juuri näihin tasamaksuihin, mitkä ovat ongelma, ja on keskustellut asiasta sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, joka on ilmoittanut, että on laittanut kuntainfon ja on tekemässä uutta asiakasmaksulakia. Kuitenkaan tuo ei valitettavasti näytä korjaavan tätä tasamaksuongelmaa, koska tässä uuden asiakasmaksulain luonnoksessa on aivan samantyyppiset tekstit kuin nykyisessäkin laissa. Elikkä vain ja ainoastaan tuloihin perustuvista maksuista voisi saada automaattisesti helpotuksen, ja niin kuin nykyäänkin, tasamaksut ovat sitten kuntien ja kuntayhtymien, sairaanhoitopiirien omassa harkinnassa. Niistähän ne suurimmat ongelmat ovat aiheutuneet. Elikkä kuulisinkin mielelläni, miten oikeusasiamies suhtautuu tähän, että tämä ongelma, johon tekin olette kiinnittänyt huomiota, ei näytä nyt korjaantuvan.

Muutoinkin kuulisinkin mielelläni, mitä oikeusasiamies ajattelee kansainvälisten perintäyhtiöiden käyttämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen laskuttamisessa. Yleensä sieltä perintäyhtiöstä kerkiää tulla lasku hyvin nopeasti jo ennen kuin ihminen on edes kotiutunut sairaalasta. On kohtuutonta, että jouduttuaan sairaalaan monet hyvinkin pienituloiset eläkeläiset ovat tuhansien eurojen laskujen saajina eikä heillä ole mitään mahdollisuutta niistä laskuista selviytyä.

17.13 Ilkka Kantola sd: Arvoisa puhemies! Palaan vielä lainsäädännön kehittämistarpeisiin.

Kiitos edustaja Mäkisalo-Ropposelle selostuksesta siitä, mitä on vireillä itsemääräämisoikeutta säätelevän lainsäädännön kehittämisessä. Muistan, kun tosiaan vuosina 2015–16 laadittiin tätä kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lainsäädäntöä, että siihen valmisteluun liittyi aika laajaakin yleisökeskustelua, mielipidekeskustelua, jossa koettiin tai tuotiin esiin se huoli, että nyt kun ruvetaan puuttumaan ihmisten liikkumisvapauteen, viranomaiset ja työntekijät saavat tavattoman suuria valtuuksia puuttua ihmisten vapauksiin. Tästähän ei ollut kysymys vaan siitä, että niitä puuttumisia ja niitä rajoitustoimenpiteitä koskien, joita käytännössä jouduttiin harjoittamaan kehitysvammaisten erityishuollossa, säädettiin laki, jolla säännellään sekä ihmisten oikeuksia että sitten toimivaltuuksia, ja oikeusturvaa lisättiin tällä tavalla, ilman että olisi haluttu puuttua ihmisten vapauteen sen enempää kuin siihen asti oli puututtu.

Minä luulen, että vähän samantyyppistä keskustelua joudutaan varmasti käymään nyt, kun syntyi mielikuvia mutta toisaalta halutaan tehdä tarkkaa lainsäädäntöä, jossa pidetään huolta ihmisten oikeusturvasta ja rajoitetuista toimivaltuuksista.

17.15 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Jos muistellaan viime kautta vielä, niin viime kaudellahan oli kyllä tarkoitus laatia tämä kokonaislainsäädäntö ihan kaikinensa, mutta kokonaislainsäädäntöhän pysähtyi silloin perustuslakivaliokuntaan. Eli silloin todettiin ja otettiin esimerkiksi muun muassa muistisairaat, että siellä oli liikaa tavallaan sentyyppistä lausumaa, jossa rajoittamistoimenpiteet tulivat keskiöön eikä suinkaan itsemääräämisoikeuden tukeminen. Eli asetelma oli viime kaudella siinä lainsäädännössä jotenkin toisinpäin, ja koska kokonaislainsäädännön eteenpäinvieminen keskeytyi, niin sen takia sitten kehitysvammaiset otettiin kuitenkin omaan lainsäädäntöön, että saatiin YK:n vammaisten oikeuksien sopimus ratifioitua. Siinä oli tällainen historiatusta.

Nyt sitten tällä kaudella lähdettiin uudelleen tekemään sitä kokonaislainsäädäntöä itsemääräämisoikeusasioiden selkeyttämiseksi, ja onhan se lakiesitys nyt paljon parempi kuin viime kaudella. Kuten äsken sanoin, viime kaudella näkökulma oli se, että lueteltiin enem-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

mänkin sitä, milloin saa rajoittaa ja mitä rajoittamistoimenpiteitä saa käyttää, kun nyt tässä lakiesityksessä perusasetelma on kuitenkin, että itsemääräämisoikeutta pitää tukea ja itsemääräämisoikeutta pitää mahdollistaa, ja sehän on silloin juuri oikeinpäin.

Mutta kuten sanoin, lakipykälien tasolla ei ihan joka paikassa näy tämä lain henki ja se tavoite, vaan joissakin lakipykälissä tulee — puhun nyt muistisairauksien hoidon asiantuntijana — todella sellainen näkökulma esille, että on riski, että varmuuden vuoksi otetaan käyttöön rajoittamistoimenpiteitä, joita ei tarvitsisi käyttää, jos olisi ammattitaitoinen ja osaava henkilökunta.

17.17 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! En löytänyt täältä varhaiskasvatusosios- ta sellaista asiaa, mikä itseäni on vähän kaivellut, kun kuitenkin käsitellään kertomusta vuodelta 2017 ja meillä vuonna 2017 maaliskuussa tuli voimaan laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista. Selvästikin lain 13 § hyvin selvin sanoin sanoo tästä maksun perimättä jättämisestä ja alentamisesta: ”Varhaiskasvatuksesta määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa palvelun käyttäjän tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai lapsen vanhemman tai huoltajan lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Maksun alentaminen tai perimättä jättäminen tulee aina tehdä ennen toimeentulotuesta annetun lain mukaisen toimeentulotuen myöntämistä.”

No, nyt sitten kuitenkin valtakunnanvoudin tuoreimpien tilastojen mukaan vuonna 2017 laitettiin ulosottoon 36 000 päivähoidon maksua julkisista päiväkodeista. Ja myöskin Kelan tilastoissa — en nyt muista lukumäärää — oli aika suuri määrä, josta Kela oli maksanut toimeentulotuessa päivähoitomaksuja, vaikka tämän lain mukaan nimenomaan maksun alentaminen tai perimättä jättäminen tulee aina tehdä ennen toimeentulotuesta annetun lain mukaisen toimeentulotuen myöntämistä.

Onko tästä tehty oikeusasiamiehelle kanteluja tai pyyntöjä selvittää, miten meidän kunnat noudattavat tätä lakia? Minkälaisia käytäntöjä on kunnissa? Tietävätkö ihmiset, että tällainen laki varhaiskasvatuksen maksuista ja 13 § on edes olemassa? Onko kuntien päivähoitomaksulaskussa kerrottu, että tällainen mahdollisuus maksujen alentamiseen on ja minkälainen on se prosessi, että ihmisille sitten näitä maksun alennuksia myönnetään?

Mielestäni 36 000 ulosottoon mennyttä päivähoitolaskua on ihan järkyttävän iso määrä, ja varhaiskasvatuslain mukaisesti ei varmasti ole lapsen edun mukaista laittaa perhettä ulosottoon, koska se tietää ihan varmasti sille perheelle ja sille lapselle heikennystä elämäntilanteeseen.

Puhemies Paula Risikko: No niin, kiitoksia. — Oikeusasiamies Jääskeläinen on luvannut vastata kysymyksiin, olkaa hyvä. Enintään 5 minuuttia.

17.20 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän näistä puheenvuoroista, joissa kaikissa otettiin esille tärkeitä asioita.

Jos yritän lyhyesti vastata näihin ihan suoriin kysymyksiin:

Täällä edustaja Taavitsainen ainakin kysyi, miksi ei korjata näitä virheellisiä maksuhäiriömerkintöjä. Nyt tässä oikeusasiamiehen näkökulmasta on se ongelma, että nämä yhtiöt, jotka näitä maksuhäiriömerkintärekistereitä pitävät, eivät kuulu oikeusasiamiehen toimivaltaan. Elikkä me emme ole päässeet suoraan selvittämään näistä yhtiöistä sitä, että onko poistettu, tai sitä, että jos ei ole poistettu, niin miksi ei ole poistettu. Mutta siinä päätökses- sähän, jossa oli kysymys näistä virheellisistä merkinnöistä, kyllä toin sen esiin, että nämä

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

virheelliset merkinnät pitäisi poistaa. Ja kyllä tämä päätös meni tietosuojavaltuutetullekin tiedoksi. Nyt ei ole tiedossa, onko hän jotakin tehnyt. Tuo vasta kuulosti oudolta, että tietosuojavaltuutetulla ei olisi pääsyä näihin rekistereihin. En kyllä ymmärrä, mihin se voisi perustua. Siinähan on ilmiselvästi henkilörekisteristä kysymys, ja jos on epäily rekisterissä olevista virheistä, niin kyllä minun käsitykseni mukaan tietosuojavaltuutetun toimivaltaan se kuuluu. Mutta en osaa nyt kyllä sanoa, mihin voisi perustua päinvastainen käsitys.

Se, että joitain välttämättömyshyödykkeitä evätään henkilöltä, jolla on maksuhäiriömerkintä: sikäli kun on kyse sellaisesta yksityisestä palveluntarjoajasta, joka ei hoida julkista tehtävää, niin sellaiseen oikeusasiamies ei voi puuttua, mutta jos se on viranomainen tai julkista tehtävää hoitava, niin silloin voisi.

Asiakasmaksuihin liittyi myös joitain kysymyksiä. Mutta se oli apulaisoikeusasiamiehen, varmaankin apulaisoikeusasiamies Sakslinin, asia, niin että siitä en lähemmin osaa sanoa.

Ja edelleen, varhaiskasvatuslain mukaisesta maksun perimättä jättämisestä: Nyt tämä varhaiskasvatukseen ei tässä oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten työnjaossa kuulu minun sektoriini. En osaa sanoa, onko tuosta tullut kanteluita oikeusasiamiehelle.

Edustaja Hoskonen kyseli oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin yhteistyöstä ja työnjaosta. Työnjakoa koskevan selvityksen pitäisi olla käynnistymässä, eli oikeusministeriöstä ollaan asettamassa työryhmää, joka selvittää tätä oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin työnjaon kehittämistä.

Hoskonen kysyi edelleen tuosta meidän jaksamisestamme, kun asiamäärät vain nousevat. Kyllä se tilanne on aika hankala. Meillähan on onneksi jonkin verran harkintavaltaa kanteluiden tutkinnassa, ja sitä harkintavaltaa joudumme käyttämään, mitä enemmän kanteluja tulee, ja näin kohdentamaan sitten näitä käytettävissä olevia voimavaroja mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Edustaja Kantola kiinnitti huomiota siihen, että kunnanvaltuustot valitsevat käräjäoikeuksien lautamiehet käytännössä poliittisten kiintiöiden perusteella ja tämä vaarantaa tuomioistuinten riippumattomuutta. Tässä on oikeastaan kysymys tuomioistuinten objektiivisesta puolueettomuudesta. Jos ja kun on näin, että lautamiehet on valittu poliittisten kiintiöiden perusteella elikkä että tavallaan tietty puolue on tietyn lautamiehen takana, niin jos nyt ajatellaan, että esimerkiksi käräjäoikeudessa on käsiteltävänä sellainen asia, jossa jommallakummalla tai jollakin asianosaisella on yhteyksiä joihinkin poliittisiin puolueisiin — ja riippuu nyt siitä, sattuuko lautamiehellä olemaan sama puoluetusta vai ei — niin kyllähän tämä on sellainen asetelma, joka vaarantaa tätä niin sanottua objektiivista puolueettomuutta. Tämmöinenkin lautakuntakokoonpano voi olla ja varmasti yleensä onkin ihan puolueeton. Siinä on kysymys subjektiivisesta puolueettomuudesta, tosiasiallisesta puolueettomuudesta, mutta kyllä se ymmärrettävästi näyttää ongelmalliselta, jos siellä lautamiehissä on vaikka saman puoluetustan omaava ja saman puolueen kiintiön perusteella valituksi tullut lautamies kuin joku asianosainen.

Tämä on vähän sama — jos tätä nyt vähän havainnollistaa — kuin se, että nythän tuomioistuimen kokoonpanossa ei saa olla kenenkään asianosaisen lähisukulaista. Ja vaikka siellä olisikin lähisukulaista, on ihan mahdollista, että tämmöinen kokoonpano toimii täysin puolueettomasti, mutta jokainen ymmärtää, että tämmöinen kokoonpano ei herätä luottamusta. Siinä on kysymys juuri tästä objektiivisen puolueettomuuden puutteesta, ja samalla tavalla tällainen lautamiesten poliittinen tausta ja valintamenettely aiheuttavat ongelman tämän objektiivisen puolueettomuuden näkökulmasta. Sitä tässä tarkoitetaan.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Edustaja Myllykoski kysyi, onko tuomioistuinmaksu uhka oikeusturvalle. Tämä on semmoinen asia, jota me selvitämme. Tämä tuomioistuinmaksulakihan on tuore. Kyllä esimerkiksi hallinto-oikeuksissa kun on käyty, sieltä on kuultu, ja näkeehän sen tilastoistakin, että sellaiset asiaryhmät, joissa intressi on aika pieni, ovat aika lailla loppuneet hallinto-tuomioistuimista, esimerkiksi pysäköintivirhemaksuista tehtyt valitukset. Kyllä sellaisissa asioissa ongelma on, että vaikka sinänsä ihan olisi oikeutetut perusteet riitauttaa se pysäköintivirhemaksu vaikkapa, niin harvapa lähtee sitä riitautusta tekemään, koska jos häviää sen jutun, niin joutuu maksamaan tuomioistuinmaksuna enemmän kuin on se pysäköintivirhemaksun suuruus. Kyllä se näissä tapauksessa vaarantaa oikeutta tehokkaisiin oikeusturvakeinoihin, kun niitä ei tohdita käyttää.

Mutta, arvoisa puhemies, nyt taitaa olla jo aika käytettynä.

Puhemies Paula Risikko: Jäikö vielä vastaamatta?

Täällä jotakin taisi vielä olla... Joo, ehkä tässä näihin keskeisimpiin kysymyksiin tuli vastattua. — Kiitoksia.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttamisesta osakeyhtiöksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 34/2018 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 14/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö LiVM 14/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Ensiksi esittely, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Jalonen, olkaa hyvä. Sen jälkeen keskustelu.

Keskustelu

17.28 **Ari Jalonen sin** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esitys liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttamisesta osakeyhtiöksi lähtee siitä perusajatuksesta, että tämä liittyy toiseen Liikennevirastosta annettuun hallituksen esitykseen, ja tosiaan tämän alle tulee meri-, rautatie- ja tieliikenneohjaus.

Valiokunnan mietintö on kohtalaisen kriittinen sävyllään, ja pohja on se, että nämä kriittiset tulkinnat jakavat oikeastaan sekä hallitus että oppositio. Johtopäätelmä on eri, koska tässä on hylkyvastalause.

Mutta tähän itse mietintöön:

Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden yhtiöittämisellä tuetaan digitaalisen ja automaattisen liikenteen ekosysteemin

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

kehittymistä ja parannetaan liikenteenohjauksessa kerättävän tiedon hyödynnettävyyttä. Samalla todetaan, että tässä taataan edelleen viranomaisyhteistyö, ja todetaan, että tämä tieto saadaan tehokkaammin käyttöön ja edesautettua uusia liiketoimintoja.

Valiokunta pitää yhtiöittämisen perusteita ja tavoitteita periaatteessa kannatettavina. Tämä yhtiömuoto on rakenteeltaan nopeampi, ketterämpi ja niin edespäin. Mutta sitten tulee se mutta, eli omistajaohjaus ei välttämättä ole kuitenkaan niin tehokasta tähän yhtiömuotoon, ja tähän yhtiömuotoon liittyen valiokunta kiinnittää ainakin seuraavan kappaleen verran huomiota: ”Valiokunta kantaa huolta siitä, että yhtiömuotoinen toiminta ei ole demokraattisessa valvonnassa siten kuin virastomuotoinen. Tämän vuoksi valiokunta painottaa, että valtionhallinnon on myös pystyttävä kehittymään ja vastaamaan uusiin haasteisiin, eikä yhtiöittäminen saa olla ainoa vaihtoehto kehitettäessä valtion toimintoja.” Eli tässä nostetaan esille tämä yhtiöittämiskehitys, mikä on jo vuosien ajalta, aikaisempienkin hallituksien ajalta tuttua.

Edelleen oy-muodossa, koska siellä osakeyhtiölainsäädäntö tekee tiettyjä ongelmia, tähän tiedonkulkuun pitää erityisesti kiinnittää huomiota, siihen, että tieto liikkuu eri toimijoiden välillä. Sitä on kehitettävä ja lisättävä erityisesti.

Valiokunta pitää tärkeänä, että uuden yhtiön muodostamisella ei heikennetä viranomaisyhteistyötä eikä viranomaisten koordinointia.

Sitten on muitakin viranomaisia — itseäni lähellä nämä pelastusviranomaiset — elikkä uudistus ei saa heikentää yleistä turvallisuutta, ja tässä muutoksessa tulee huomioida yhteiskunnan kaikki mahdolliset tilanteet, mukaan lukien varautuminen kriisitilanteisiin.

Tässä yhteydessä, vaikka pyritään avoimuuteen, on kiinnitettävä myös huomiota siihen, että osa näistä tiedoista, mitä tälläkin osakeyhtiömuodolla tulee olemaan, on sitten kuitenkin salassa pidettävää, ja se pitää asianmukaisesti käsitellä.

Edelleen valiokunta on huolissaan siitä, mikä tämän taloudellinen tilanne on, ja siihen kiinnitetään huomiota ja painotetaan seuraavanmuotoisesti: ”Valiokunta kantaa huolta yhtiöittämisen kustannuksista ja kiinnittää valtioneuvoston huomiota siihen, että yhtiöittämisen seurauksena asiakasmaksuja ei tule korottaa eikä kustannustaso saa nousta.” Eli jos toiminta ei menekään toivotulla ja ajatellulla mallilla, niin tämän yhteiskunnan pyörittämiseen tarvitaan kuitenkin esimerkiksi logistisia tilanteita, jotta päästään sitten merellä, raitteilla tai tiellä liikkumaan. Sieltä ei saa ottaa sitä syntyvää aukkoa pois, vaan se pitää jotenkin muuten korvata.

Mutta kuten sanottu, kriittisen mietinnön johtopäätelmä on eri. Elikkä tämä on perustettavissa osakeyhtiönä siihen virastouudistukseen, ja johtopäätelmä on oppositiolla — suurella osalla oppositiosta — se, että tämä pitäisi hylätä. Elikkä tässä on johtopäätelmäero. — Kiitos.

17.34 Katja Taimela sd: Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsittelemme Liikenneviraston liikenteenohjaus- ja hallintapalveluiden muuttamista osakeyhtiöksi. Laaja kuuleminen liikenne- ja viestintävaliokunnassa oli hengeltään sen kaltainen, että noin periaatteessa esitystä tuettiin, mutta samassa lauseessa oli se henki, että sitä tuetaan, kun mikään ei vain muutu. Varsinaisesti uudistuksen puolesta puhuvia/hehkuttavia lausuntoja ei kauhean montaa tässä käsittelyssä ollut.

Vähän samanhenkinen on valiokunnan mietintö. Yleisperusteluja lukiessa voisi saada jopa sellaisen käsityksen, että valiokunta olisi esittänyt lopussa vaikka lain hylkyä. Valiokunta pitää yhtiöittämisen perusteita ja tavoitteita periaatteessa kannatettavina mutta to-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

teaa, että omistajaohjaus ei ole kovin kiinteää ja että yhtiömuotoinen toiminta edellyttää myös liiketaloudellisten periaatteiden noudattamista. Valiokunnan yleisperusteluissa valiokunta painottaa, että valtionhallinnon on myös pystyttävä kehittämään ja vastaamaan uusiin haasteisiin eikä yhtiöittäminen saa olla ainoa vaihtoehto kehitettäessä valtion toimintoja. Valiokunta on myös huolissaan valiokuntakuulemisissa useasti nousseesta huolesta, ettei tällä yhtiön muodostamisella heikennettäisi viranomaisyhteistyötä eikä viranomaisten koordinoitua. Varautuminen kriisitilanteisiin on turvattava, kuten myös salassa pidettävän aineiston asianmukainen käsittely.

Yleisperusteluissa on myös kirjattu se huoli, että esityksessä ei mainita, mitä lisäkustannuksia yhtiöittämisestä syntyy — tämä kaikki kun helposti käytännössä tarkoittaa sitä, että kustannustaso tulee nousemaan, ja sen seurauksena myös asiakasmaksujen korottaminen on valitettavasti totta. Lakiesitys ei myöskään pysty perustelemaan, mikseivät hallituksen toiminnan tehostamisesta hakemat säästöt ole saavutettavissa virastomuodossa.

Arvoisa rouva puhemies! Valiokuntatyön aikana selkeät perustelut jäivät puuttumaan muun muassa siitä, miksei toimintaa voi kehittää, parhaita käytänteitä jalostaa ja yhteisiä tukitoimia hyödyntää nykyisellään, miksi se vaatii yhtiöittämisen. Yhtiöittäminen on näennäinen myös siinä mielessä, että yhtiö perustettaisiin liikenne- ja viestintäministeriön ohjaamaksi erityistehtäväyhtiöksi. On äärimmäisen huonoa hallintoa, että sektorin lainsäädännön valmistelija ohjaisi samalla sekä yhtiötä että sen ainoaa asiakasta Liikennevirastoa.

Kuten edellä olevasta saattaa käydä ilmi, me sosiaalidemokraatit, perussuomalaiset, vihreät ja vasemmistoliitto jätimme tähän esitykseen hylyn sisältävän vastalauseen, ja sen esittelemme lain toisessa käsittelyssä.

17.37 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on aika mielenkiintoinen tilanne syntymässä, kun vasemmistopuolueet kovasti vastustavat valtionyhtiön perustamista. Se on vähän sillä tavalla ideologisesti hauskaa, mutta näinhän tässä on käymässä.

Itse pidän tärkeänä, että tämmöistä uutta ajatusta tuodaan tänne, koska digitaalisen liikenteen ja liiketoimintaympäristön kehitys on totta ja sitä pitää pystyä hyödyntämään mahdollisimman hyvin. Siinä mielessä näkisin, että tämmöinen osakeyhtiömuoto on perusteltua tässä. Tällä toimialallaan, rautatie-, tie- ja meriliikenteenohjauksessa, digitaalisuus on erittäin pitkälle vietyä, mutta sen eteen tietenkin pitää tehdä paljon vielä töitä.

Tärkeähän tässä on, niin kuin yleisperusteluissa mainitaan, parantaa liikenteenohjauksessa kerätyn tiedon hyödynnettävyyttä. Se on se asia, mistä tulevaisuudessa varmaan saadaan kaikkein eniten hyötyä, että kun me keräämme kovasti tietoa, miten sitä pystyttäisiin hyödyntämään niin, että saataisiin sääntelyä sujuvoitettua, viranomaisen tehtävät selkeämmiksi ja näin ollen pystyttäisiin myös turvallisuutta lisäämään.

Mielestäni hyviä esimerkkejä tämmöisestä toiminnasta Suomessa kuitenkin on, ja ne on mainittu täällä. Esimerkiksi Finavia on toiminnallaan osoittautunut mielestäni hyvin toimivaksi ratkaisuksi.

Tässä pelastustoimen osalta — valiokunnan puheenjohtaja nostikin sen jo esille — on tärkeää tietenkin, että turvallisuuteen liittyvät asiat pitää tässä pystyä turvaamaan.

Täällä on myös ollut asiana taloudelliset hyödyt ja lisäkustannukset, ja tässä perustelutekstissä on kysytty, mitä lisäkustannuksia syntyy. Itse haluaisin mieluummin kysyä niin päin, että syntyykö tässä mitään lisäkustannuksia. Ei välttämättä, koska kun monta toimintoa yhdistetään, niin voi olla, että päästään jopa edullisemmin. Haluaisin ehkä tämmöiseen asiaan ministerin vastauksen: syntyykö edes välttämättä lisäkustannuksia?

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

17.39 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Pakkanen kuvasi, että kummallinen tilanne, että vasemmistopuolueet vastustavat valtionyhtiön muodostamista. Kysymys ei nyt taida olla ihan noin suoraviivainen. Saattaisi olla, että jos meillä olisi yritystoimintaa, joka toimisi, ja valtio hakisi niistä yrityksistä osuuksia ja perustaisi valtionyhtiön niistä, ehkä tuo kuvaamanne tilanne olisi juuri sen kaltainen.

Kysymyksessähän on vastaava tilanne kuin silloin, jos kunnassa on kuntatyöntekijöitä, jotka tekevät vaikka lapiolla tai kaivurilla töitä, ja kunta perustaa kuntayhtiön, johonka nämä työntekijät siirtyvät, eli siirtyvät niin sanotusti yksityiselle sektorille.

Me olemme nähneet, kuinka valtion omistusohtaus prakaa, valitettavasti. Meillä on kokemuksia esimerkiksi Finaviasta, mihinkä me emme pystyneet valtion omistusohtauksella tarttumaan.

Kun olen yksityiseltä puolelta leipäni saanut osakeyhtiössä töitä tehneenä, tiedän, että kannattava liiketoiminta perustuu siihen, että kannattavan liiketoiminnan elementit ovat yhtiön omaa omaisuutta eikä niitä voida edellyttää minkään valtion omistusohtauksen tai viranomaistoimintojen kautta vapautettavaksi niin, että se edistää yksityisen liiketoiminnan muuta kasvua. Ja kysymys on tästä.

Se, mitä tämän osakeyhtiön yhtiömuotoon kirjoitetaan, on sitten se seuraava askel, jota pitää ehdottomasti tarkkaan katsoa, jos ei tämä esitys tule hylätyksi, sillä se on se toimintatapa määritellä, onko se esimerkiksi voittoa tavoittelematon osakeyhtiö, ja sinne yhtiömuotoon voi tulla kirjatuksi, että yhtiön toimintaan kuuluu kaikki mahdollinen, uusien liiketoimintojen synnyttäminen tähän maahan. Toivon ja uskon, että se tulee niin kirjatuksi.

Mutta kun jo täällä lähetekeskustelussa käytin sellaisen puheenvuoron, että nyt tulee osakeyhtiö tähän sisälle, niin se torjuttiin, ettei näin ole käymässä, mutta kyllähän nyt kuitenkin meillä on siellä osakeyhtiö yksi osa sitä toimintaa. Sen toiminnan hallinnointi ja yhteensovittaminen mielestäni toimisi ja olisi mahdollisempaa joustavammin ja kehittävämminkin siten, että se olisi edelleen virastoa eikä meillä olisi tällaista osakeyhtiömallia.

17.42 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Myllykoski ihan osuvalla tavalla kuvasi osakeyhtiömuotoista ja virastomuotoista. Tässä meidän näkemyksemme ehkä hieman poikkeavat siinä mielessä, että eivät välttämättä yksityinen omistus ja osakeyhtiömuoto tai joku muu yhtiömuoto ole yhtään sen huonompia. Hyvinä etuina siinä on ainakin, että se on ketterämpi toiminnaltaan.

Täällä kovasti perätään sen perään ja kuulutetaan, onko se demokraattisessa valvonnassa, ja se demokraattinen valvonta on varmasti monessa julkisen hallinnon tehtävässä tärkeää, mutta tämmöisessä toiminnassa, mitä tämä yhtiö alkaa tekemään, on kyllä enempi semmoista tekniikkaa ja teknistä toimintaa, ja minun mielestäni siinä on paljon muitakin tärkeitä asioita huomioitava kuin pelkkä demokraattinen valvonta. Siinä mielessä tämä yhtiömuotoinen toiminta voi olla hyvinkin perusteltua.

Puhemies Paula Risikko: Ministeri Berner, paikalta enintään 3 minuuttia.

17.43 Liikenne- ja viestintäministeri Anne Berner: Arvoisa rouva puhemies! On aivan totta, että hallinnonalaa tulee kehittää niin viraston näkökulmasta kuin myöskin sitten kaupallisten toimintojen näkökulmasta. Siksi onkin niin, että liikenne- ja viestintäministeriö on esittänyt eduskunnalle laajaa kehittämistä virastojen osalta ja huolehtii siitä, että nimenomaan viranomaistoiminnot kehitetään virastojen kautta. Mutta tässä ei ole kysymys ni-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

menomaisista viranomaistoiminnoista, ja meillä on myöskin jo sekä raideliikenteen osalta että lentoliikenteen osalta ollut käytössä osakeyhtiömuotoja — raideliikenteen puolella jo vuodesta 2014 itsenäisenä yhtiönä ja sitten lentovarmistus osana Finaviaa, ja nyt viime vuoden keväästä lähtien se on ollut itsenäisenä yhtiönä. Eli tämä on osoittautunut kuitenkin järkeväksi, että myös tieliikenteen ja merenkulun osalta toimitaan siten, että nämä muodostavat yhden kokonaisuuden, jolloin tietoa voidaan hyödyntää järkevästi ja samalla myöskin huolehtia siitä, että saadaan palveluita laajemmin ja nopeammin kehitettyä ja paremmalla synergialla.

Tämän osalta päätökset ovat todellakin edelliseltä hallitukselta, ja nyt jatkamme samaa polkua eteenpäin. Me olemme saaneet erittäin hyviä kokemuksia ANS Finlandin osalta, jonka palvelut ovat merkittävästi kehittyneet, ja voimme myöskin todennäköisesti vain näin turvata pienten lentokenttien tulevaisuuden Suomessa. Tämä on kuitenkin mahdollista vain erityistehtäväyhtiön näkökulmasta, jonkalaisia, niin olemme sopineet, nämä yhtiöt olisivat.

Omistajaohjauksesta sen verran, että eduskunta päättää Liikenneviraston budjetista ja näin ollen myöskin vaikuttaa palveluiden kehittämiseen. Ehkä meidän on myöskin hyvä muistaa, että meillä ei tieliikenteessä ole minkäänlaisia maksuja tälläkään hetkellä. Näin ollen ei voida myöskään ajatella, että tämän muutoksen myötä maksutaso voisi nousta tai että tähän olisi suunnitteilla maksuja.

Viranomaisyhteistyö on ollut nimenomaan lentoliikenteessä erinomaista kaikkien viranomaisten kesken, eikä siinä voimassa ollut yhtiö ole vaikuttanut palvelutasoon tähän mennessäkään. Sen lisäksi on myöskin tärkeää huomioida, että monella tasolla on kehitetty toimijoiden välillä yhteistyötä, joka perustuu sopimuksiin, ja nämä sopimukset sopivat edelleen tulevaisuudessakin myös yhtiöiden muotoon.

Haluan kiittää valiokuntaa siitä, että se on tehnyt hyvää työtä tämän osalta. Ymmärrän, että nämä ovat aina haasteellisia ideologisistakin syistä. Itse toivon, että tässä katsotaan pitkälle tulevaisuuteen. Uskon myöskin, että jonain päivänä huomataan se, kuinka merkittävästi meidän liikenteemme tulee muuttumaan ja kuinka tärkeää siinä on se, että liikenteen ohjaus pysyy tässä kehityksessä myös mukana. — Kiitos.

Puhemies Paula Risikko: Edustaja Taimela vielä.

17.47 Katja Taimela sd: Arvoisa rouva puhemies! Tähän ideologiakysymykseen nyt sitten viitattiin jo kaksi kertaa tämän keskustelun aikana, ja varsinkin kun edustajakollega Pakkanen epäili, että vasemmistosta tätä nyt sitten vastustetaan pelkästään ideologisista syistä, niin haluan todeta vain sen, että me olisimme halunneet tämän valmistelun lähtevän niistä perusteluista ja me olisimme halunneet nähdä selkeitä perusteluja, miksei tätä toimintaa voi kehittää ja näitä parhaita käytänteitä jalostaa, yhteisiä tukitoimintoja hyödyntää nykyisellään, ja miksi tässä nähtiin ainoana vaihtoehtona tämä yhtiöittäminen.

Minä haluan todeta myös sen, että kun tätä yhtiöittämistä perustellaan nyt kustannusten läpinäkyvyyden parantamisella, niin me olemme tästä jyrkästi eri mieltä, koska yhtiömuodossa taloudellisilla yksityiskohdilla on tapana muuttua yritysten liikesalaisuuksiksi eikä yhtiömuoto parantaisi näin ollen läpinäkyvyyttä valtio-omistajan ylintä päätösvaltaa käyttävälle eduskunnalle. Meidän mielestämme tämä on aika merkittävää, koska yhtiölle ollaan siirtämässä julkisen vallan tehtäviä ja yritys on Liikenneviraston sopimuksen kautta käytännössä myös budjettirahoitteinen. Me siis näemme, että virastomallissa taloudellinen

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

läpinäkyvyys voitaisiin varmasti saavuttaa myös sisäistä kirjanpitoa kehittämällä eikä niin, että automatic lähdetään tälle yhtiöittämisen tielle.

Mitä sitten tulee näihin talousvaikutuksiin tai mahdollisiin maksukorotuksiin, niin haluan myös muistuttaa hallituspuolueiden kansanedustajia, että kun nyt ollaan salissa sitä mieltä, että ei tästä mitään maksutason korotuksia ole tulossa, niin kuitenkin valiokunnan yleisperusteluissa on ihan yhtenä kohtana, lainaan suoraan tämän täältä sivulta 3: ”Hallituksen esityksessä todetaan välittömissä vaikutuksissa käsiteltävän itse muutoksen kohteena olevien organisaatioiden talouden lisäksi uudistuksen aiheuttamia valtionaloudellisia säästöjä, lisäkustannuksia ja määrärahojen siirtoja. Kuitenkaan esityksessä ei mainita, mitä lisäkustannuksia yhtiöittämisestä syntyy. Valiokunta kantaa huolta yhtiöittämisen kustannuksista ja kiinnittää valtioneuvoston huomiota siihen, että yhtiöittämisen seurauksena asiakasmaksuja ei tule korottaa eikä kustannustaso saa nousta.”

Viimeisen lauseen viimeiset sanat ovat tärkeitä, ja me olemme ihan yksissä tuumin olleet tekemässä tätä mietintöä siellä valiokunnassa — paitsi että tähän on jätetty hylkyehdotus — eli joka tapauksessa myös hallituspuolueitten kansanedustajat ovat ottaneet aidosti tästä huolen, että nämä kustannustasot voivat nousta ja niitä ei ole tutkittu ja niistä ei ole selvityksiä. Elikkä sinänsä mielestäni on harhaanjohtavaa tänään täällä ajatella, että kustannustaso ei tule nousemaan tai muuttumaan kenties niin, että se myös heijastuu asiakasmaksuihin.

17.50 Liikenne- ja viestintäministeri Anne Berner: Arvoisa rouva puhemies! Toistaisin vielä muutaman näkökulman.

Ensinnäkin siis raideliikenteen ohjaus on yhtiöitetty jo vuonna 2013 VR:n tytäryhtiöksi ja vuonna 2014 Sirpa Paateron johdolla eriytetty omaksi yhtiökseen. Lentoliikenteen osalta lennonvarmistus on yhtiöitetty jo silloin, kun Finavia on perustettu, ja nyt eriytetty omaksi yhtiökseen. Tässäkään näkökulmassa kumpikaan ratkaisu ei ole vaikuttanut siihen, että kustannustasoa olisi nostettu.

Sen sijaan haluaisin kysyä, kuinka hyvin tunnistatte tai tiedätte virastojen sisällä tapahtuvan kustannusrakenteen tasearvojen arvot. Me olemme nyt virastouudistuksen yhteydessä käyneet tätä juurta jaksan läpi, ja on pakko todeta, että huomattavasti selkeämpää on hallinnoida yhtiön tasearvoja ja saada sitä kautta aidosti läpinäkyvyyttä. Meillä on kaksi liikenteenohjausta tällä hetkellä yhtiömuodossa ja kaksi virastomuodossa. Me emme ole siirtämässä nyt sellaista viranomaistoimintaa yhtiömuotoon, vaan olemme nimenomaan huolehtimassa, että sitä kehitetään virastoissa edelleenkin tulevaisuudessa. Nyt ollaan siirtämässä ne, joissa voi olla potentiaalista synergiaa jo olemassa olevien yhtiöiden kanssa. Siitä näkökulmasta jatkamme sellaista työtä, jota jo edeltävät hallitukset ovat käynnistäneet ja joka myöskin vastaa tähän aikaan, jossa automaatio ja tiedolla johtaminen tulee muuttamaan merkittävästi mutta myös mahdollistamaan huomattavan määrän uutta liiketoimintaa niin lentoliikenteessä, pienilmailussa, raiteiden puolella, tieliikenteessä kuin myös merenkulussa. Toivon, että tässä [Puhemies koputtaa] nähdään myöskin se pitkäjänteisyys, jolla tässä tähdätään, ja se, että tämä on osa sitä liikenteen kokonaisuudistusta, jota ollaan myöskin viemässä eteenpäin. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 34/2018 vp sisältyvien 1.—9. sekä 11. ja 12. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen hallituksen esitykseen HE 34/2018 vp sisältyvän 10. lakiehdotuksen hylkäämisestä. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

12. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi autoverolain sekä ajoneuvoverolain 10 §:n ja liitteen muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 74/2018 vp
Lakialoite LA 10-11, 99/2016 vp, 52-53, 59, 86/2017 vp
Toimenpidealoite TPA 14/2015 vp
Valiokunnan mietintö VaVM 7/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 7/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

17.53 Esko Kiviranta kesk (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt ensimmäisessä käsittelyssä oleva auto- ja ajoneuvoverolain muutos liittyy EU-lainsäädäntöön sisällytettyyn uuteen henkilöautoja ja kevyitä hyötyajoneuvoja koskevaan mittaustapaan, jolla arvioidaan aiempaa tarkemmin ajoneuvon polttoaineenkulutusta ja hiilidioksidipäästöjä. Uuden mittaustavan käyttöönotto kasvattaa ajoneuvojen mitattuja päästöarvoja. Jotta auto- ja ajoneuvoverotuksen keskimääräinen taso Suomessa ei nousisi, uudella mittaustavalla mitattujen autojen auto- ja ajoneuvoverotat sopeutetaan uuden mittaustavan mukaisiin hiilidioksidipäästöarvoihin siten, että verotat säilyisivät hallituksen esityksen mukaan keskimäärin ennallaan. Autoverolain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1. syyskuuta tänä vuonna. Sen sijaan uuden verotaulukon mukaista ajoneuvon perusveroa sovellettaisiin vasta 1. tammikuuta 2020 ja sen jälkeisiltä päiviltä kannettavaan ajoneuvoveron perusveroon.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä verotaulukoiden sopeutus on pyritty toteuttamaan mahdollisimman tarkoin eri päästötasoilla. Autoalan edustajat ovat kuitenkin oman selvityksensä perusteella tulleet siihen tulokseen, että uusi autoveroasteikko kiristää keski- ja suuripäästöisten autojen verotusta. Valtiovarainministeriö on suhtautunut varauksellisesti autoalan esittämään selvitykseen. Autoverolain muutos on perusteltua tehdä heti 1. syyskuuta tänä vuonna, siis 1.9.2018 alkaen, jolloin ensirekisteröinnin vaatimuksia koskeva mittaustavan muutos tulee voimaan. Tämä on myös autoalan näkemys voimaantulon ajankohdasta.

Valiokunta toteaa mietinnössään, että uuteen mittaustapaan perustuvaa tietoa alkaa kertyä enenevästi tämän vuoden aikana. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavan lausuman:

”Eduskunta edellyttää, että valtiovarainministeriö seuraa verotaulukoihin tehtävien muutosten vaikutuksia ja esittää eduskunnalle asiantuntijaselvityksen muutosten vaikutuksista verotuksen tasoon autojen eri CO₂-päästötasoilla vuoden 2018 loppuun mennessä. Jos

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

selvitys antaa aihetta korjaaviin lainsäädäntötoimenpiteisiin, ministeriön tulee valmistella tarvittavat hallituksen esitykset viivytyksettä ja saattaa ne eduskunnan käsiteltäviksi.”

Arvoisa puhemies! Lisäksi valiokunta esittää tarkistusta voimaantulosäännökseen. Uusia verotaulukoita on tarkoitus soveltaa vain niihin ajoneuvoihin, joiden päästöt on mitattu uudella, 1. syyskuuta 2018 voimaan tulevalla WLTP-mittaustavalla. On kuitenkin mahdollista, että elokuun 2018 loppuun mennessä kertyneessä tilauskannassa on autoja, joiden vero määräytyy uuden mittaustavan pohjalta. Kun tätä ei ole voitu ennakoida ostopäätöksen teossa, verotason muutos voi muodostua yksittäistapauksessa kohtuuttomaksi. Tämän estämiseksi valiokunta ehdottaa voimaantulosäännöstä muutettavaksi siten, että ostajalla olisi oikeus valita sovellettava veroasteikko tilanteessa, jossa ajoneuvo on tilattu ennen 1.9.2018 ja sen autoveron määräytymispäivä on 1.9.2018 tai sen jälkeen. Verotuksessa voidaan valiokunnan ehdotuksen mukaan soveltaa verovelvollisen tai verosta vastuussa olevan vaatimuksesta näissä tapauksissa autoverolain liitteen verotaulukkoa 1. Vaatimus tästä on esitettävä veroilmoituksella. Kysymys on kuluttajan kannalta kohtuullisen lopputuloksen varmistamisesta rajatussa siirtymätilanteessa, ei veropoliittisesta ratkaisusta.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintö on yksimielinen.

17.57 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Olen hyvilläni siitä, että valtiovarainvaliokunta otti huomioon niitä asioita, mitä täällä lähetekeskustelussa silloin nousi esille. Kyllähän tässä on se hyvä puoli, että tässä nyt ostajien oikeusturva on sillä tavalla turvattu, että ne, jotka tilaavat auton ennen kuin tämä laki tulee voimaan, pystyvät valitsemaan joko tämän uuden tai vanhan perusteella, sen mukaan, kumpi on sitten ostajalle edullisempi. Se selkeyttää markkinatilannetta ja aiheuttaa vähemmän markkinahäiriöitä kuin se hallituksen esitys, joka täällä lähetekeskustelussa oli. Siinä mielessä täytyy kiittää, että valiokunta ja sen verojaosto ovat ottaneet vakavasti lähetekeskustelussa esiin nostetut asiat.

Kuitenkin itse haluan tämän puheenvuoron käyttää vähän periaatteellisista syistä. Täytyy omana mielipiteenä edelleen sanoa, että sekini on hyvä, että siellä on varovaisuusperiaatteella edetty valtiovarainvaliokunnassa ja verojaostossa ja on kirjattu lausuma sinne, että valiokunta seuraa tilannetta ja mikäli kohtuuttomuuksia markkinoilla esiintyy ja tapahtuu sellaisia ilmiöitä, mitä esimerkiksi autoala on ottanut esille, niin silloin voidaan uudestaan arvioida tämä tilanne.

Itse ajattelen kyllä hieman samalla tavalla kuin autoalan edustajat, että tässä on ilmeinen riski, koska tämä taulukko nyt sitten kuitenkin jää sellaisena voimaan syyskuun alusta lähtien, että kyllä siellä vaan keskipäästöisillä ja ehkä vähän enempipäästöisilläkin autoilla, mitä jotkut isot perheet joutuvat ostamaan, autovero nousee. Siitä saattaa myös seurata eri mekanismien kautta sen ikävän ilmiön voimistuminen, mikä jo nyt Suomessa on nähtävissä, että tätä maata käytetään vanhojen, isopäästöisten autojen loppusijoituspaikkana. Siitä varmaan saksalaiset ja ruotsalaiset kiittävät, koska meillä nyt käy niin, että uuden auton ostaminen on tunnetusti kallista, ja nyt se on tämän hallituksen esityksen ja eduskunnan hyväksymisen jälkeen vielä hieman kalliimpaa. Ja kun me tiedämme, missä alennusmyynteissä nämä vanhat dieselit nyt ovat sitten eri maissa tehtyjen eri linjausten takia — Saksassa korkein hallinto-oikeus on antanut kunnille luvan kieltää tiettyjen autojen liikennöinti — niin se väistämättä johtaa siihen, että näiden autojen hinnat halpenevat. Henkilöautoja tuli jo viime vuonna 29 500 Suomeen, ja siihen pakettiautot päälle, niin tuli joku 32 500 Suomeen. Nyt on arvioitu, että niitä tänä vuonna tulee 40 000, ja kun ne ovat keskimäärin 8,9 vuotta vanhoja ja ne ovat väärää moottoritekniikkaa, jossa tulee sekä hiilidioksidiä että hai-

tallisia typen oksideja, niin sen takia kannan huolta, että jos kerran Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin ja meinaa liikenteen päästöjä puolittaa, niin minä en oikein usko, että se päämäärä lähenee, jos tänne tulee noin 40 000 vanhan teknologian autoa. Pitäisi kuitenkin menetellä niin — se on oma näkemykseni — että autovero poistuu ja ihmiset pystyvät ostamaan halvempia ja turvallisempia autoja. Sen pitäisi olla meidän suunta. Ja silloin se myös vie Suomea lähemmäksi noudattamaan niitä kansainvälisiä sopimuksia, mitä me olemme tehneet. Sen autoveron voi kyllä poistaa niin, että siitä ei tule markkina-häiriötä, kun se tehdään hallitusti 4—5 vuoden aikana, mutta se on toinen asia.

Miksi pidän puheita täältä pöntöstä autoista? Koska minua autoverotus kiinnostaa ja olen seurannut autoverotuksen pitkää historiaa Suomessa ja minun täytyy valittaen täältä pöntöstä sanoa, että se on sisältänyt laittomuuksia ja mielivaltaisuuksia koko sen ajan, mitä se on ollut olemassa. Ei siitä kovin suurta rintamerkkiä voi kenellekään antaa. Ja edelleen se sisältää mielivaltaisuuksia, ja vaikka valtiovarainministeriön vero-osaston asiantuntijat väittävät, että asia on kunnossa, niin ei todella ole. Se on eri asia, mutta sen takia tämä autoilu ja siihen liittyvä verotus on tärkeää, koska näen, että viime aikoina me sote-keskustelujen yhteydessä joka päivä törmäämme enemmän tai vähemmän perustuslakivaliokunnan tulkintoihin ja näkemyksiin. Toivoisinkin, että tämän puheenvuoron joskus lukisi joku niistä perustuslakiasiantuntijoista, jotka pohtivat nykyjärjestelmän perustuslainmukaisuutta, sillä tilannehan on — jokainen kansanedustaja, joka tulee Itä-Suomesta tai Pohjois-Suomesta tai kauempaa, tietää tasan tarkkaan — se, että täällä me emme tarvitse omaa autoa. Täällä sen voi vapaasti valita, kulkeeko julkisilla liikenneneuvoilla vai kulkeeko omalla autolla. Itse en ole täällä tarvinnut seitsemän vuoden aikana kertaakaan omaa autoa käytännössä. Olen kyllä sitä käyttänyt täällä, mutta en ole sitä tarvinnut. Mutta kun minä asun Itä-Suomessa, niin ainakaan meidän perhe ei tule toimeen ilman kahta autoa, ja se on pakollista. Siellä eivät kulje linja-autot eivätkä muut, eikä siellä pysty asioita toimittamaan julkisten kulkuneuvojen varassa. Eli käytännössä me olemmekin yhtäkkiä tilanteessa, että ihmiset ovat eriarvoisessa asemassa, vaikka pitäisi yhdenvertaisuuteen pyrkiä.

Olen täysin vakuuttunut, että jos tämä autoverotus ja kaikki siihen liittyvät verot, arvonlisäverot ja muut — ne ovat yhteensä 8,3 miljardia — tänä päivänä keksittäisiin ja se olisi hallituksen esitys ja se menisi perustuslakivaliokuntaan, niin se ei missään nimessä läpäisisi perustuslakivaliokunnan käsittelyä. Ja se johtuu juuri tästä, että osa ihmisistä Suomessa on pakotettu käyttämään omaa autoa, heidät on pakotettu maksamaan isoja veroja sekä autoa ostettaessa että autoa käytettäessä, mutta täällä, missä julkinen liikenne toimii, lähinnä suurimmissa kaupungeissa, ihmiset voivat vapaasti valita, tukeutuvatko he julkisiin kulkuneuvoihin vai ostavatko he oman auton ja käyttävät molempia tai jompaakumpaa. Suurimmassa osassa maata tämä valinnanvapaus ei ole mahdollista. Sen takia tämä on tärkeä asia. En minä sen takia sitä autoveron poistoa, enkä ole huolissani tästä liikenteen korkeasta verotuksesta, etteikö valtio tarvitsisi rahaa sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja koulutukseen, vaan minä en toista näin eriarvoistavaa verotusjärjestelmää tiedä kuin liikenteen verotus, minkä äsken perustelin.

Tätä puheenvuoroa pitäessäni kyllä ymmärrän ja tiedän, että se ei välttämättä muuta valtiovarainministeriön virkamiesten näkemystä siitä, että autovero pitäisi poistaa, mutta puhun sen takia, että minä luulen, että joku pikkuhiljaa alkaa kiinnittämään huomiota siihen, että kun veroja kerätään, niin verotuksen pitää olla yhdenvertaista ja tasapuolista ja sen pitää kohdella kansalaisia samanarvoisella tavalla, ja jos on jollakin mahdollisuus välttää veroja mutta toisille ne ovat pakollisia, niin sellainen verojärjestelmä ei ole kovin järkevä.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

18.05 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Nyt täytyy kyllä kehua erityisesti edustaja Eestilän asiantuntevaa puheenvuoroa liittyen autoverotukseen, kuinka eriarvoistava se on ja toteutuvatko valinnanvapaus ynnä muut. Täytyy toivoa tosiaan, että tämä puheenvuoro jää historiaan siltä osin. Se oli hyvä analyysi.

Autovero on intohimoja herättävä asia, niin kuin tässäkin tapauksessa. Heti täytyy antaa tietysti valtiovarainvaliokunnan jaostolle kiitoksia tästä varsinaisesta esityksestä, mutta itse esittäisin kysymyksen, pitäisikö jollain muulla systeemillä tätä autoverouudistusta kaiken kaikkiaan pohtia kuin jollakin päästöihin perustuvalla — hiilidioksidipäästöt tai typen oksidit — koska nämä ovat just näitä asioita, että se lisää sitten tätä tuontiautotilannetta, jos nämä ovat ne perusteet. Meillä on paljon muita vaihtoehtoja, on kenties ruuhkamaksuja ja tällomaisia. Äsken oli hauska tilanne, kun puhemiehen korokkeellakin oli jonkun verran ruuhkaa havaittavissa. Tämänäköisiä asioita olisi aina mukava pohtia, ja autoverouudistuksen pitäisi lähteä kokonaan siltä linjalta, että poistettaisiin autovero ja sitten mietittäisiin ne tavat, millä perustuslaillistenkin näkökulmien mukaan oikeudenmukaisesti ihmisiä sitten verotettaisiin ja sillä lailla kerättäisiin nämä rahat sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja koulutukseen, mikä tietenkin on välttämätöntä.

Mutta tämän autoveron kautta kerätty raha on sellainen helppo ratkaisu ollut aikanaan, ja itse näkisin ainakin, että nämä päästöt eivät ole se kaikkein oikeudenmukaisin. Se on toki silloin oikeudenmukainen, jos vain pohditaan ympäristönäkökulmaa ja autokauppaa. Silloin voi olla, että päästö on kriteeri. Mutta meillä on havaittavissa tässä viime vuosina ollut, että siinä päästömittauksessakin on vähän tällainen fuskaamisen mahdollisuus, niin että ei kovin luotettava sekään järjestelmä ole. Siksi näkisin, että tämä autoverouudistus pitäisi nostaa niin kuin kissa pöydälle ja pohtia siltä kannalta, että poistettaisiin autovero ja sitten mietittäisiin perustellusti hyvät ratkaisut, millä ne vastaavat veroeurot sitten ihmisiltä oikeudenmukaisemmin perittäisiin kuin tällä hetkellä tehdään.

18.07 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Autoverotus on varmasti yksi Suomen mielenkiintoisimpia keskustelunaiheita, vaikka tässä nyt ei porukkaa, edustajia, paikalla olekaan tätä enempää. Mutta tuolla erilaisissa kahvipöydissä autoverotuksesta varmasti keskustellaan paljon, ja tämän esityksen jälkeen uskon, että keskustelu ei ainaakaan ole laantumaan päin. Syyskuun alusta tuleva muutos on mielestäni varmasti ihan perusteltu, kuten edustaja Kiviranta omassa puheenvuorossaan kuvasi, mutta kun ottaa huomioon sen, miten suomalainen autoverojärjestelmä on aikanaan rakennettu — sitä on niin kuin entistä tilkkutäkkiä korjattu, korjattu ja vielä kerran korjattu — niin tänä päivänä ei taida oikein kukaan saada selvää, miten suomalaista autoilua verotetaan.

Ymmärrän näin ilmastopäästöjä seuranneena, että pitää pyrkiä päästöttömään liikenteeseen mahdollisimman tehokkaasti. Se on hyvä tavoite, ja siihen pitää mennä. Mutta edustaja Eestilä kuvasi hyvin tilannetta Suomessa, että meillä on alueita, kuten Helsinki ja pääkaupunkiseutu ja suuret kaupungit, joissa henkilöautoja ei juuri tarvitse, mutta maaseudulla, maaseutukaupungeissa ja muualla Suomessa auto on välttämättömyys — ilman sitä ei kerta kaikkiaan pärjää. Kun sitten tehdään tällainen uusi mittaustapa, niin kuin tässä on syyskuun alusta tulossa, niin se todellakin voi pahimmillaan johtaa siihen, että kun vaikka joku perhe, jolla on useampi lapsi, tarvitsee isomman auton, jossa on uuden mittaustavan mukaan paljon isompi autovero, kuten edustaja Markku Eestilä hyvin kuvasi, niin sitten tulee Saksasta ja muualta Keski-Euroopasta tänne halvempia autoja, jotka eivät päästöiltään

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

ole sitä, mihin tällä uudistuksella pyritään — elikkä vähempiin päästöihin. Tämä tekee su-
rulliseksi, kun tämä on tällaista tilkkutäkin paikkaamista koko ajan.

Toivoisin, arvoisa rouva puhemies, että päästäisiin autojen päästöjen laskennassa teke-
mään oikeasti jotakin hyvää ilmastopolitiikan suhteen, ja se olisi sitä, että me estoitta ja
kaikin käytettävissä olevin keinoin pyrkisimme siihen, että suomalaiset liikennepolttoai-
neet sisältäisivät yhä enemmän uusiutuvaa osiota. Tänä päivänähän se on noin 10 prosen-
tin tasolla, mikä meillä liikennepolttoaineissa on biojaetta, mutta en jaksaa ymmärtää sitä,
kun esimerkiksi Brasiliassa ajetaan henkilöautoilla, jotka lähes kokonaan toimivat etano-
lilla, joka on paikallisesta ruokosokerista tehtyä. Elikkä siellä päästöt ovat takuulla paljon
pienemmät, koska siellä käytetään uusiutuvaa jaetta lähes kokonaan. Tässä olisi minun
mielestäni iso tulevaisuuden tie.

Ymmärrän toki sen, että valtion kassaan pitää saada verotuloja, ja autohan on yksi par-
haita verotusmuotoja tässä maassa. Se vanha vitsihän pitää edelleen paikkansa, että A:sta
aloitetaan aina: alkoholi, auto ja asunnot. Niistähän sitä veroa kerätään tavalla tai toisella.
Mutta joka tapauksessa tässä asiassa pitäisi tässä maassa nyt vihdoinkin päästä siihen ajatte-
lutapaan — seuraava hallitus, kuka se sitten onkaan tai millainen se sitten onkaan — ja
päästä keskusteluun siitä, miten me tämän autoverotuksen laitamme kestäväälle pohjalle, tai
tehdä päätös siitä, että kotimaisilla aineilla ajetaan yhä enemmän [Puhemies koputtaa], ja
sitä kautta tehtäisiin ilmastopolitiikkaa eikä tällä tavalla kuin nyt tehdään.

18.11 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Tartun nyt tuohon edustaja Hosko-
sen puheenvuoroon siltä osin, että toivottavasti ette tarkoita puheenvuorollanne sitä, että
mäntyöljyä aina enemmän poltettaisiin männän päällä. Päinvastoin korkeajalosteisia tuot-
teita pitäisi enemmän edistää, ja jos me sitten saamme aikaan uusia teknologioita, millä me
pystymme biokaasua ja muita uudistuvia energiamuotoja tuottamaan liikenteen käyttöön,
niin se on varmasti tervehdyttävää ja oikeasuuntaista. Mutta sellaista raaka-ainetta, mikä
on oman tulkintani mukaan virheellisesti jätteenä ja tähteeksi luokiteltu, vaikka sitä on jo
80 vuotta jalosteena tullut sellutehtailta, ei pidä sotkea tähän biopolttoaineiden joukkoon.

Mutta kuten edustaja Hoskonenkin tässä edellä kehui, kyllä edustaja Eestilän puheen-
vuoro oli, jos ei nyt liikennettä pysäyttävä, ainakin se oli hyvin sitä edistävä. Eli kyllä au-
toverotuksen kohtuullistamisen ja kaikkien autoilusta kannettujen verojen pitäisi mahdol-
listaa kaikille tulevaa hyvinvointia ja varsinkin niille, jotka joutuvat käyttämään yksityis-
autoilua. Viime eduskunnan aikana ministeri Kyllönen toi liikenneministerinä toimiessaan
uskaliaan ehdotuksen siitä, että meillä voisi olla liikenteen seurannan mukaista verotusta,
joka totta kai sitten tyrmättiin urkintana ja valvontana yksityisyyteen vedoten. Pitäisin kui-
tenkin aika tärkeänä, että me voisimme uskaltaa uudistaa sitä omaa ajatteluamme, kun me
kaikki olemme jo jääkaappiemme ja leivänpaahtimiemme kautta kyllä tietynlaisessa val-
vonnassa. Jos työmatkaliikenteeseen ja siellä liikkuville meillä on nyt tämmöiseen veron-
palautusjärjestelmään perustuva toimimalli, niin kyllä meillä pitäisi olla tavallaan muu-
hunkin kuin työmatkaliikkuvuuteen perustuvaa verotusta autoiluun. Niillä haja-asutusalu-
eilla olevilla ihmisillä, joilla ainoa mahdollisuus saada palveluita on ajaa omalla henkilö-
autolla palveluiden piiriin, pitäisi olla kohtuullisempi autoverotus kuin silloin kun asut
täällä pääkaupunkiseudulla ja sinulla on ne palvelut saatavilla joukkoliikenteen puitteissa.
Ihmisiä pitäisi sitä kautta tasa-arvoistaa. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Arvoisa rouva puhemies! Palaan vielä siihen, kun oikeastaan edustaja Eestilä avasi tä-
män minun puheenvuoroni sisällön juuri siihen suuntaan, että kuinka se ihmisten tasa-ar-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

voinen kohtelu verotuksen myötä mahdollistetaan. Se on se varmasti, että ihmisiä tasa-arvoistetaan heidän asuinpaikkakuntansa perusteella ja niin edelleen.

Mitä tulee sitten verotukseen ja vaikkapa työpaikkaliikkumiseen liikennepäästöjen osalta, missä meillä on aika haasteelliset tavoitteet, meillä pitäisi olla positiivista ajattelua sen suuntaan, että mitä enemmän autoilusta luovutaan, sitä enemmän voit voittaa verotuksessa. Eli voitaisiin tehdä vaikka kimppekyydeistä — mitä nyt käytetään, mutta ihmiset silti ilmoittavat, että he käyvät omalla autolla komennusmatkoilla, vaikka neljä ihmistä saattaa-kin sitten kulkea siinä samassa autossa ja vuorotellaan sitä — sellainen houkutin, että jos et käytäkään omaa autoa, saat verotuksessa tietynlaisia etuisuuksia, kun menet jonkun toisen autolla sinne komennustyöpaikalle. Eli käännettäisiin tämä järjestelmä niin, että se houkuttelee siihen, että oman auton käyttöä vähennetään.

Mutta edelleen kyllä meidän pitää pyrkiä sellaiseen yhtenäisyyteen, ja en nyt vielä aivan allekirjoita, kuinka tässä kävisi, jos perustuslakivaliokunta tätä nyt miettisi, mutta olen taipuvainen uskomaan, että aika monen mutkan päässä olisi, jos tämä nykyinen verotusjärjestelmä nyt tuotaisiin voimaan. Ehkä siellä perustuslakivaliokunnassa pohdittaisiin vielä seuraavakin vuosi soten jälkeen sitä, kuinkas tämän asian laita on.

Mitä tulee autoverotukseen niin sanottujen Saksasta tuotujen isojen tai yleensä tuontiautojen kannalta, niin se on kyllä ihan terve huomio, että meillä tulee olemaan autokanta, joka tuodaan Keski-Euroopasta, koska niitten hinnat halpenevat siellä enemmän kuin täällä uusien autojen hinta, ja se tulee olemaan todellinen haaste. Eikä tarvitse ajatella niin, että sieltä tuodaan kymmenen vuotta vanhoja autoja, vaan sieltä ruvetaan tuomaan huomattavasti nuorempia autoja, jotka ovat dieselkäyttöisiä autoja. Tähän tulee aika nopea rytminmuutos sen vuoksi, mitä vaatimuksia esimerkiksi Saksassa päästöjen osalta dieselautoihin tulee. Me tulemme kohtaamaan sen tuontiautojen tulvan tänne. No, onko kolme vuotta vanha auto, voisiko sanoa päästöteknologialtaan juurikaan huonompi kuin se aivan uusi samanlainen, siinä en näe kyllä suuria uhkia, mutta näin tulee varmasti käymään, että niitten ostoryntäys tulee olemaan erittäin voimakas sen myötä kun ylitarjontaa tulee olemaan, kun meidän naapurit ja nimenomaan keskeiset kilpailijamaat, niin kuin teollisuudessa muutenkin, tätä toimintaa omalla lainsäädännöllään tekevät meille houkuttelevaksi ja tarjonta sitä myötä lisääntyy.

Rouva puhemies! Näillä sanoilla kiitos keskustelusta omalta osaltani. Autoillaan vielä huomennakin.

18.18 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Täällä edustaja Eestilä ja muutkin edustajakollegat ovat käyttäneet ansiokkaita puheenvuoroja autoverosta yleisesti ja sivunneet myöskin, ainakin edustaja Eestilä, käytettynä maahan tuotujen autojen verotuksen osin synkkää historiaa.

Mutta jos puhutaan tästä esityksestä, mikä meillä nyt on käsiteltävänä, niin valtiovarainvaliokunnan verojaosto paneutui huolellisesti tähän esitykseen ja ehti siihen paneutua huolellisesti siitä huolimatta, että se annettiin eduskunnalle vasta toukokuun viimeisenä päivänä eli vajaat kolme viikkoa sitten. Kuulimme kaksi kertaa laajasti sillä tavalla, että paikalla olivat valtiovarainministeriön edustajat ja autoalan edustajat samanaikaisesti, ja siinä päästiin hyvään vuorovaikutuskeskusteluun. Mutta tässä aikataulussa, kun myös autoala oli siis sitä mieltä, että tämä muutos on kuitenkin alan edun mukaisesti saatava voimaan 1. syyskuuta, emme pystyneet tämän parempaan kuin tämä lausuma, joka kuitenkin velvoittaa valtiovarainministeriön seuraamaan ja esittämään nimenomaan asiantuntijaselvityksen

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

näitten verotaulukkojen vaikutuksesta, kun se paremmin nyt sitten selviää. Ja asetimme aika tiukan aikataulunkin, eli vuoden 2018 loppuun mennessä.

18.19 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Jottei tule väärää käsitystä, niin minun mielestäni valtiovarainvaliokunnan verojaosto, puheenjohtaja Kivirannan johdolla, on tehnyt hyvää työtä siinä aikataulussa, mitä on heille annettu. On täysin mahdotonta lähteä hakemaan referaattia ja luotettavia tutkimuksia siitä, miten kunkin automerkin kohdalla pitäisi menetellä, ja sen ymmärtää. Te olette lyhyessä ajassa kuitenkin tehneet sinne oikeusturvaa parantavia muutoksia ja lähteneet siitä, että tilannetta seurataan ja katsotaan, ovatko valtiovarainministeriön näkemykset sitten oikeita. Katsotaan sitten vuoden lopussa ja kenties ensi vuoden alussa ja varmaan siitä eteenpäin — keitä täällä sitten mahtaa tässä talossa ollakaan.

Mutta tekisi mieli sanoa, kun on vanha sanonta, että ”kun väki vähenee, niin pidot paranevat”, että ilmeisesti kansanedustajien lukumäärällä täysistunnossa on sama vaikutus, sillä tänä iltana pidetyt puheenvuorot ovat olleet erinomaisia. Kysymys ei ole siitä, kuka saa olla oikeassa tai väärässä, mutta näitä pitää pohtia, koska tilanne maailmalla muuttuu oleellisesti. Jos minun tietoni ovat oikeita, enää 10 prosenttia Tukholmassa olevista 18-vuotiaista ajaa ajokortin. Että se muuttuu eri alueilla täydellisesti, ja silloin voidaan kysyä, onko semmoinen verotusmuoto, jonka perusteet tulevat 30 vuoden takaisesta yhteiskunnasta... Minä ymmärrän, että aikanaan, kun autovero ja autoiluun liittyvä verotus on tullut, kaikilla oli pakonomaisesti autoja ja ihmiset liikkui omalla autolla. Sitten yhteiskunta alkoi muuttua ja julkinen liikenne alkoi kehittyä erityisesti siellä, missä on ihmisiä. Silloin pitää kysyä, pitäisikö ajantasaistaa tämä veron muoto, jonka perusteet ovat jostakin historiasta.

Minun tekisi mieli esittää, että kun tämä yksi sote saadaan listalta pois, mikäli se on mahdollista, niin seuraavaksi aloitamme liikenne-soten, mutta en esitä, koska se hän kestää 15 vuotta ennen kuin muutoksia saadaan aikaan. Jotakin tälle pitää tehdä, mutta katsotaan, mitä se jokin on.

Olisin kyllä toivonut, että niin merkittävä asia kuin autoiluun liittyvä verotus, jonka kokonaispaketti on 8,3 miljardia, olisi kiinnostanut hieman enemmän kansanedustajia kuin mitä tänä iltana salissa istuu.

18.22 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Eestilä oli aivan oikeassa siinä. Olisin toivonut itsekin, että täällä olisi ollut enemmän edustajia paikalla. Mutta tämä kuvanee tilannetta, että kuitenkin keskimäärin ollaan tyytyväisiä verotuksen määrään — sitten kun mennään jonnekin vaalitilaisuuksiin, yleensä tyytyväisyys vähenee koko ajan.

Mutta on kuitenkin niin, että kun uusia autoja verotetaan, niin tämä ympäristöperustelu on tietysti aivan kestävä. Sitä ei käy kieltäminen, mutta kun luomme tällaisia rajoja, niin kuin nyt 1. syyskuuta tulee näille uusille autoille se uusi laskentatapa ja sitten lasketaan sitä vanhemmille autoille veroja vanhemmalla tavalla, niin sitten — kuten edustaja Markku Eestilä hyvin kuvasi — tänne rupeaa tulemaan Saksasta niitä käytettyjä, hyviä autoja sinänsä, ja ne ovat sitten olevinaan niitä autoja, jotka tämän ilmastonmuutoksen pelastavat. Siitä voisi vähän sarkasmilla sanoa, että nythän Saksassa on tapahtunut näitä peukalointeja tietokonejärjestelmiin niin, että autojen päästöt ovatkin enemmän kuin miltä sitten mitauksessa näyttää, ja tässä juuri saimme lukea lehdistä, että muutaman suuren autotalon

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

johtaja oli pistetty telkien taakse sen takia, että ilmeisesti oli aktiivisesti osallistunut tähän päästötulosten peukalointiin niin, että auto näyttää mittauksessa vähemmän päästöjä kuin mitä ne oikeasti ovatkaan.

Siitä tuli mieleen väkisin, että kun tämä uudistus nyt menee läpi — ja hyvä, että menee — niin kuten äsken sanoin edellisessä puheenvuorossani, se todellinen muutos Suomessa tulee siitä, että alamme vihdoinkin käyttää niitä kotimaisia raaka-aineita liikennepolttoaineiden valmistukseen. Edustaja Myllykoski oli huolissaan, riittääkö Suomessa puu. Siihen nykyiseen järjestelmään, joka meillä on, Fischer—Tropsch-menetelmään, kuten tiedämme, ei kukaan järkevä ihminen väitä, etteikö sitä roskapuuta olisi niin paljon. Se riittäisi meille vallan hyvin. Se, mitä Metsäteollisuus puhuu, on puhtaasti heidän propagandaansa, koska eiväthän he halua, että monopoli murtuu, eivät tietenkään. Metsäteollisuus ottaa tänä päivänä joka tapauksessa metsästä runkopuuta, ja sitä se tulee saamaan, ja tätähän, mistä minä nyt puhun, uusiutuvien energioiden käyttöä biopolttoaineiden valmistuksessa, se ei häiritse. Kysymys on puhtaasti markkinoiden valvonnasta. Katsokaapa vaikka tänä päivänä puun hinnoittelua, tukki- ja kuitupuun hintasuhdetta. Kilpailuvirasto tässä maassa valvoo markkinatilannetta, mutta tuommoisen markkinavääryyden se antaa mennä sormiensa läpi huomaamatta, vaikka vallan hyvin tietää, että siinä on markkinoiden manipuloinnista kysymys eikä mistään muusta. Sen takia näitten uusiutuvien raaka-aineiden, ei ruokatutannosta otettavien raaka-aineiden vaan puun ja vaikka turpeen, käyttö kotimaisten polttoaineiden valmistukseen olisi tietenkin äärimmäisen hieno juttu Suomelle.

Tiedän, että turve on kriminalisoitu ja tässä kaupungissa nousee valtava meteli, jos turvetta puolustaa, mutta olen kysynyt sen perään, että kun turvetta vastustetaan vaikka nyt kotimaisten liikennepolttoaineiden raaka-aineena — jos jonain päivänä se päivä koittaisi — niin tässä kaupungissa tehtiin viime talvena, Suomen itsenäisyyden juhluvuonna, uusi ennätys kivihiilen poltossa. On aika paradoksi, että kun ratapölkkyjä kyllästetään kreosootilla eli kivihiilitervalla, vihreät ovat siitä tavattoman huolissaan, kun se on myrkkyä — hyi, kauheaa myrkkyä — mutta sitä samaa ainetta poltetaan satojatuhansia tonneja tuolla voimalaitoksissa, savu levitetään savupiipeistä pitkin Helsinkiä ja pitkin pääkaupunkiseutua, ja se ei huolestuta vihreitä ollenkaan. Tätä olen joskus yön hiljaisina hetkinä miettinyt, onko tässä mitään järkeä. Eihän siinä ole mitään järkeä, polttaa nyt kivihiiltä, kun itse asiassa omassa maassa on raaka-aineita vaikka liikennepolttoaineeksi. Sillä keinoin saisimme nämä päästöt kuriin.

Ymmärrän edustaja Kivirannan erinomaisesti esittelemää mietintöä — se on hyvä mietintö ja asiantuntevasti tehty, täydellinen suoritus — mutta niin kauan kuin me puliveivaamme näillä erilaisilla veroilla... Sanonpa lopuksi, arvoisa puhemies, että parasta ilmastopolitiikkaa vaikka Ilomantsissa asuvalle eläkeläiselle on se, kun hän ajaa sillä vanhalla Toyota Corollalla, jota hän on 20 vuotta pitänyt kunnossa. Se on ilmaston ja ympäristön kannalta aina paras vaihtoehto, kun hän ajaa sillä autolla: siinä ei synny mitään ylimääräisiä päästöjä, ja toisekseen kun käyttää luonnonvarat tarkasti hyödyksi ja sitten vanhoilla päivillä romutetaan se auto ja ostetaan sitten tulevaisuudessa vähän verotettu vähäpäästöinen auto, silloin maailma pelastuu. Mutta tällä tavalla, että me pikkusen muutamme sitä tai vähän tuota veroa, tällä tavalla kuin nyt tehdään, ei mikään pelastu, vaan avaamme vain portin Saksasta tuotaville jo valmiiksi manipuloiduille autoille, joista ilmastopäästöjä on pienennetty tietokoneohjelmilla, ei oikeasti.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

18.27 **Jari Myllykoski vas:** Arvoisa rouva puhemies! Ihan korjauksena: En puheenvuorossani kyseenalaistanut ollenkaan Suomen metsien tai puuvarojen riittävyyttä. En viitanut siihen sanallakaan.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 74/2018 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin LA 10—11, 99/2016 vp, 52—53, 59, 86/2017 vp sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

13. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi turvatoimista Maahanmuuttovirastossa ja yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 83 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 32/2018 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 6/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 32/2018 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lainajyvästöistä ja siemenrahastoista annetun lain kumoamisesta

Hallituksen esitys HE 75/2018 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 10/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 75/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain 4 ja 5 a §:n muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 58/2018 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 58/2018 vp sisältyvien 1.-4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

16. Hallituksen esitys eduskunnalle yksityistielaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi Hallituksen esitys eduskunnalle yksityistielaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi annetun hallituksen esityksen (HE 147/2017 vp) täydentämisestä

Hallituksen esitys HE 147/2017 vp

Hallituksen esitys HE 11/2018 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 13/2018 vp

Toinen käsittely

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 16. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

18.29 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Valiokuntatyöskentely oli yksituumaista ja hyvin rakentavaa, mutta siitä huolimatta muutama kohta, jotka huolestuttavat, johti siihen, että teen lausumaehdotukset jaetun mukaisesti. Muutama sana niistä.

Ensimmäiseksi: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin lainsäädännön muuttamiseksi siten, ettei yksityistielaisissa määritelty rakentamisrajoitus rajoita kaavaan merkittyä rakentamisoikeutta.” Tämä liittyy nimenomaan siihen, että on näkemäalue, joka on siellä maantielaisissa mutta joka nyt tuodaan tähän yksityistielakiinkin, niin että tien keskeistä mitattuna 12 metriä voidaan luokitella näkemäalueeksi, ja se tarkoittaa silloin pahimmillaan sitä, että kaavaan merkitty rakentamisoikeus kaventuu, jos tämä laki menee kaavassa määritellyn rakennusoikeuden edelle, ja siksi tämä lausuma tässä muodossaan, että nimenomaan tarkoitetaan sitä, että kaavaan merkitty rakentamisoikeus ei voi kaventua yksityistielainsäädännön asettamisella.

Toisena: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin lainsäädännön muuttamiseksi siten, ettei yksityistielaisissa määritelty purkamismahdollisuus koske rakennusta, jolla on taloudellisesti merkittävää käyttöä.” Yksityistielaisissa on perusteltu, että purkuoikeus tältä näkemäalueelta ei koske asumistarkoituksessa olevaa rakennusta, mutta itse maaseudulla kasvaneena tiedän, ja muutaman yksityistien tuossa ajelinkin tämän lainsäädännön puitteissa ja totesin, että aika monta suulia ja navettaa saattaisi olla tämän purkutuomion alla. Kun me tiedämme, minkälaisia me suomalaiset olemme, että me olemme hirveän herkkiä kritisoitumaan ja naapurisopu ei aina kaiken kaikkiaan ole hyvä, niin se, että tämä lausuma tulisi sinne, olisi tärkeää, niin että varsinkin haja-asutusalueilla maatalouselinkeinoja harjoittavat ihmiset voisivat olla turvassa siten, että jo rakennetut navetat ja elinkeinon harjoittamiseen keskeisesti liittyvät rakennukset eivät olisi tämän lainsäädännön piirissä.

18.33 Matti Semi vas: Arvoisa rouva puhemies! Tämän yksityistielain ensimmäisessä käsittelyssä paljon puhuttiin nimenomaan tästä kunnallisen tielautakunnan olemassaolosta ja sen katoamisesta, mutta sitten ei hoksattu, että on olemassa näitä muitakin tällaisia tekijöitä, mitkä voivat vaikuttaa sitten tämmöisten tieriitojen syntymiseen, minkä varjolla saattaa tulla lakiin vedoten purkumääräyksiä jopa ihan elinkeinoissa toimiville rakennuksille tai rakennuksille, joille on myönnetty jo muuten rakennuslupa aikoja sitten.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

Jos muistaa näitä vanhoja yksityistierakentamishommia, niin kun niitä kimpassa tehtiin, yleensä pyrittiin rakentamaan oma talo tai joku rakennus — vaikka autotalli — sen verran lähemmäksi, ettei tarvinnut kovin raskailla kustannuksilla tehdä sitä omaa osuutta siihen, että yhteisin varoin oli varaa siirtää vähän niin kuin omaan päin. Sitten, kun on sattunut olemaan näissä tieriita-asioissa mukana, ja niissä on jopa käynyt sillä tavalla ikävästi, että on hengenlähtöjäkin tullut, niin näistä ei ole päätöksiä tapahtunut, kun riita-asiat ovat menneet niin synkäksi, että on käyty ihmisten päälle ja sitten myös omaisuuden päälle. Tässä on nyt mahdollisuus, jos ei saada näitä tämmöisiä asioita korjattua, että saattaa yksityisen ihmisen elinkeinonharjoittaminen vaarantua ja hänen toimeentulonsa heikentyä. Siksi minusta nuo tähän asiaan liitetyt ponnet ovat erittäin tärkeitä ja hyviä, ja kannatan edustaja Myllykosken tekemiä esityksiä lausumiksi.

18.34 Hannu Hoskonen kesä: Arvoisa rouva puhemies! Yksityistielerin uudistaminen on ihan hyvä hanke ollut mielestäni. Siinä tietenkin mennään uuteen aikaan, kun tielautakuntiin liittyvä hallinto on muuttumassa parhaillaan ja näitä yksityistieasioita kunnissa käsittelevät lautakunnat lakkautetaan ja sitten uuden ajan koittaessa maakuntahallinnossa on mahdollista, totta kai, perustaa tällainen neuvottelu- tai sovitteluelin, joka sekään ei tietenkään ole tuomioistuin. On syytä muistaa, että tielautakuntaakaan ei itsessään ole tuomioistuin ollut. Sillä ei ollut lain suomaa tuomiovaltaa tietenkään, mutta se oli vain tällainen riitojenratkaisuelin, joka ratkaisi sitten tiekunnan osakkaiden välisiä riitoja. Kokemukselta tiedän, kun 25 vuotta metsänhoitoyhdistyksen neuvojana olin, että kun käytännössä joka päivä ajoi yksityisteitä pitkin omalla autollaan työmatkoilla, äärimmäisen harvoin törmäsi tilanteeseen, jossa tieriidan takia olisi menty korkeimpiin elimiin eli maa- ja metsätalouden ministeriöön, jossa asiaa ratkaistaan, vaan kyllä ne käytännössä kunnan tielautakunta ratkaisi ja ihmiset tyytyivät siihen. Asia oli hyvin hoidettu ja säästettiin valtava määrä kustannuksia. Asiantuntemusta kunnissa oli, edelleen sitä siellä on. Tieinsinöörit oikeastaan ovat yhä enemmän oppineita, tämä uusi sukupolvi, joka on ottanut vastuun, kun entiset virkamiehet ovat jääneet eläkkeelle.

Uudessa tielaissa on myös pykälä, että tieosakkaat voivat vapaasti päättää, kun esimerkiksi yhteiskunnan kunnallistekniikan rakenteita rakennetaan, yleensä teiden alle tai tie-
ojaan taikka siihen välittömään tien läheisyyteen. Nyt uuden lain mukaan ei tarvita enää maanomistajan lupaa vaan tiekunta voi kohdastaan päättää, että esimerkiksi kun valokui-
tukaapeli vedetään, sen voi vetää siihen tiealueelle tiekunnan luvalla ilman, että siitä maan-
omistajia kuullaan. Juridisestihan yksityistiealueella oleva maa on sen maanomistajan
maata, kenen maa-alueella se tie on, mutta kuitenkin tiekunnalle annetaan tässä yhteistä
pääätösvaltaa siihen yhteiseen tiehen, niin että se ei ole enää maanomistajan sanan takana,
vaan yhteinen tiekunta voi päättää, että voi esimerkiksi kuntaan menevän tai alueelle me-
nevän vesijohdon vetää siihen tieojaan. Nykyisillä tekniikoilla se on kovin helppoa hom-
maa. Näin ollen tässä on menty hyvin paljon eteenpäin.

Yksi asia, mikä on oikeastaan aika hyvä asia, vaikka minua vähän arveluttikin alussa: On hyvä, että nämä pienet tiekunnat järjestäytyvät niin, että niistä tulee laillisia toimieli-miä. Nythän ei tarvita enää virallisia toimituksia, vaan tämä nykyinen yksityistielakimuutos, jota tässä parhaillaan käsitellään, mahdollistaa tällaisen sopimusmenettelyn. Elikkä tieosakkaat yhteisesti allekirjoittavat perustamiskirjan, että perustetaan se tiekunta, jolle annetaan nimi vielä — lapselle pitää antaa nimi siinä kokouksessa, mikä on tämän tiekun-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

nan nimi. Kun olen monen tiekunnan jäsenenä sattuneesta syystä, niin niissä kokouksissa totta kai aidosti käsitellään tiekunnan asioita.

Jokamiehen oikeuteenhan tämä ei vaikuta millään lailla, vaikka tiekunta voi periä tiemaksuja — sanon vain lopuksi, arvoisa puhemies, sen vielä — eli tämä uusi laki mahdollistaa sen maksun perimisen, mutta jokamiehen oikeuteen tämä ei vaikuta tietenkään.

18.38 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Harmi, että olin valiokuntamatkalla silloin, kun tätä asiaa keskusteltiin, kun mietintö tähän saliin tuli, mutta käytänpä nyt puheenvuoron ehkä sitten vähän myöhäisjättöisesti. Valitan tätä toiseen käsittelyyn tuomaani yleiskeskustelumaista puheenvuoroa, mutta edustaja Hoskoselle on tavallaan pakko sanoa, että nimenomaan juuri sekin on yksi sellainen probleema tässä laissa, tämä valitusmenettely ja riitojen sovittelu, ei ratkaisu. Puhutaan maakunnista ja maakunnille siirrettävistä, kun sitten taas samassa valiokunnassa maantielain osalta poistettiin kaikki maakuntaviittaukset juuri sen takia, koska se ei ole voimassa olevaa ja sen ajankohdasta ei ole tietoa. Tässä on pientä epäjohtonmukaisuutta, että tämän puolella jo vannotaan, että näitten riitojen sovittelu on tulevilla maakunnilla, kun olisin ainakin henkilökohtaisesti halunnut enemmän sitä, että siinä olisi lukenut, että kunnallinen virkamies on henkilö, joka voi ottaa riita-asian niin sanotusti soviteltavakseen, eli rakennuspuolen tai tiepuolen osaava virkamies, niin ettei sitä siirrettäisi maakuntaan nyt vaan oltaisiin pidetty se ihmistä lähellä. No, sitten sanotaan, että tulee jääviysongelmia ja niin edelleen. En pidä kunnallista virkamiestä virkavastuulla toimiessaan jäävinä sovittelemaan riita-asioita.

Hallinto-oikeuden ja oliko nyt maaoikeuden, joita on Suomessa tietyissä hovioikeuksissa erikseen, puolelta se oli selvä signaali, että joku suodatin tarvitaan, ettei tapahdu niin, että jokainen riita-asia ratkaistaan käräjäoikeudessa. Se ruuhkauttaa, tulee kalliiksi. Ja tänään kun oikeusasiamiehen kertomusta käsiteltiin, toin tämän asian esille, että oikeusturva vaarantuu, kun riitelevä osapuoli, joka tuntee olevansa kärsivä osapuoli, joutuu maksamaan 250 euroa siitä, että hän vie prosessia eteenpäin. On jollakin tavoin ristiriitaista, että me veimme sen suodattimen siitä välistä pois, sillä jos nyt oikein muistan, melkein 80 prosenttia riita-asioista päättyi tielautakuntien käsittelyyn. Tämä vietiin nyt pois, ja se tulee kuormittamaan käräjäoikeuksia.

18.41 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Todellakin näen, että uutta aikaa kohti menemme. Olen sataprosenttisesti samaa mieltä edustaja Myllykosken kanssa siitä, että kuntien tielautakuntien lakkauttaminen olisi voinut jäädä sillä keinoin, että tähän lakiin olisi voitu kirjata, että nämä tielautakunnat lakkaavat sitten, kun maakuntahallinto aloittaa, ja maakuntahallinto sitten osaltaan perustaa esimerkiksi osin maakunnan omia tällaisia sovittelevia tai -lautakuntia, millä nimellä ne nyt ovatkaan. Kuntahan itsenäisenä toimijana voi tietysti omalla alueellaan sovittelevan perustaa. Minun nähdäkseni siinä ei rikota mitään lakia, jos jatkaisi vaikka kunnan teknisen lautakunnan yhtenä osajaostona tällainen tielautakunnan sovitteleva. Sehän on aivan laillista toimintaa.

Mitä tulee jääviysasioihin kunnan sisällä, niin omassa kotikunnassani Ilomantsissa tiedän satavarmasti sen, että siellä kyllä jääviysasiat hoidetaan minun mielestäni esimerkillisesti. Jos joku jäsen epäilee, että joku on käsittelemässä jonkun sukulaisensa asiaa vaikka nyt lautakunnassa, niin aivan varmasti siitä huomautetaan. Ja kyseinen henkilö itse jo tietääkin sen ja tietää olla poissa sillä hetkellä, ilmoittaa olevansa jäävi. Eli jääviysasiaa en

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

näe minään ongelmana. Kyllä ihmiset, kun tuntevat toisensa hyvin, tietävät jääviysasiat hoitaa myös tyylikkäästi kuntoon. Se ei ole ongelma.

Ongelmaksi se muodostuu silloin, jos mennään käräjäoikeuskäsittelyihin. Kuten tiedätte, tieriidan vieminen käräjäoikeuteen johtaa siihen, että siitä hyvin helposti syntyy tuhansien eurojen kulu. Olen kahden tiekunnan jäsen, ja niistä toisen tiekunnan vuotuinen rahankäyttö on suurin piirtein 1 500 euroa per vuosi. Elikkä näillä rahoilla, mitä tiekunta käyttää tienhoitoon joka vuosi, ei edes yhtä käräjajuttua hoidettaisi. Se maksaa niin turkasen paljon. Elikkä tässä on selkeästi oikeusvaje syntymässä, jolloin jos joku haluaa riidellä, niin tämmöisen pienen tiekunnan se vie konkurssiin alta aikayksiön. Ja käytännössä tienhoito silloin kärsii valtavasti.

Tähän toivoisin muutosta, kun seuraavan kerran tätä yksityistielakia viilataan. Jos joku täällä vielä seuraavallakin vaalikaudella istuu — senhän kansa päättää — ja edustaja Myllykoski varmasti aktiivisena miehenä ja hyvänä edustajana sitä täällä tekee, niin hartaasti toivon, että hän ainakin nostaa esille tämän, että yksityistielakia voidaan muuttaa siltä osin, että nämä tielautakunnat palautetaan.

Muistan erään lohkomistoimituksen, jossa maanmittari jakoi tontin ja perusti sinne tieoikeuden ja antoi sitten tälle uudelle tontin omistajalle sen toimituskirjan ja totesi, että tieoikeus on tässä ja saat rakentaa tietä. Sitten hän antoi myös valitusosoituksen ja sanoi, että maa-oikeuteen voivat valittaa näistä tiepäätöksistä riitelevät osapuolet mutta hän jo ilmoittaa tässä vaiheessa, että yhtäkään tällaista tieoikeutta ei maa-oikeus ole lakkauttanut, että voitte valittaa, jos haluatte rahoistanne päästä eroon. Tätähän se on.

18.44 Matti Semi vas: Arvoisa rouva puhemies! Tässä keskustelussa nyt on semmoinen ongelma meillä — kun jäin miettimään, että miten mennään — että tässähän käy nyt sillä tavalla, ettei meillä ole maakuntalakia eikä meillä ole maakuntia, mutta tämä laki menee eteenpäin. Näinhän tässä tulee käymään. Ja ennen kuin ne maakuntalait ovat voimassa, niin tämä laki on voimassa. Jos maakuntalait viivästyvät vielä huomattavasti eteenpäin, meillä on se tilanne tässä jatkossa, että tämmöistä sovittelulautakuntaa ei ole olemassa, ei ole lain määräämää virkamiestä, joka rupeaa hoitamaan näitä riita-asioita eteenpäin, ja se on ainoastaan käräjäoikeusasia.

Jos miettii näitä yksilön oikeusturvia, ne ovat aika hankalassa tilanteessa tässä väliajalla, ennen kuin tämä asia on saatu rakennettua loppuun. Siksi ainakin itse ajattelen, että olisi hirmu tärkeää, että nuo lausumat, mitkä me teimme, saataisiin mukaan tähän, niin että jonkunlainen oikeudellinen turva riita-asioihin saataisiin hoidettua taustalle, ettei kävisi kovin kalliiksi käydä käräjiä tai sitten toisinpäin, että joudutaan antautumaan rikkaamman vallan edessä niin, että kun ei raha riitä, ei edes uskalla lähteä taloudellisista syistä käräjiä käymään. Että tämä on tämmöisen köyhän oikeusturva-asiakin myös tässä samalla.

Me olemme nyt tämmöisen välikön tähän tehneet ihan huomaamatta, kun ollaan viety maakuntalakia eteenpäin, ja sitten kun tämä kone polkee tyhjää täällä nyt vähän aikaa, niin meillä on semmoiset lait täällä, mistä häviää yksilön oikeusturva välittömästi pois.

18.45 Ulla Parviainen kesk: Arvoisa puhemies! Nyt en ole ihan varmalla pohjalla puhuessani tästä asiasta, mutta ymmärtääkseni on olemassa sovittelujärjestelmä, jossa voidaan sovittaa vähäisiä riita-asioita. Nyt yksityistieongelmiin tietenkin voi tulla tilanne, että siinä ei ole enää vähäisestä riita-asiasta kyse — en osaa sitä tasoa siihen määritellä — mutta ymmärtääkseni tällainen sovittelumahdollisuus on olemassa riita-asioittenkin koh-

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

dalla. Se tarkoittaa, että se on vapaaehtoista molemmille ja suostumus täytyy molemmilta olla siihen, että tämä asia viedään sovittelun kautta. Eli kyllä kehottaisin tutkimaan myöskin tämän mahdollisuuden käyttöönoton, jos tällaiseen tilanteeseen joudutaan.

18.46 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Ehkä kerroin äsken vähän huonosti tuon tilanteen, mutta tässä on todella tällainen tilanne menossa. Tämä laki sisältää sen, että nämä sovittelulautakunnat poistuvat. Ne häviävät meiltä kokonaisuudessaan sieltä kunnista. Kuntiin ei tule enää sovittelulautakuntaa eikä virkamiestä, joka rupeaisi näitä riitoja ratkaistamaan. Meillä on tämä voimassa oleva yksityistieläinlaki, missä sanotaan, että tuomioistuimissa ratkaistaan nämä riidat, ja sen jälkeen tämä paketti on auki. Nyt on liian kova kiire tässä hommassa tavallaan ollut, kun luultiin, että maakuntalait saadaan voimaan hyvässä tahdissa, mutta kun tämä koneisto tosiaan polkaisi tyhjää vähän aikaa tuossa, siinä varmaan jalkapohjilla ei ollutkaan enää tukevaa maata siellä, kun vietiin lakia eteenpäin. Nämä asiat nyt seisovat täällä eduskunnassa, mutta tämä laki vain menee eteenpäin, ja silloin häviää tämä yksilön oikeusturva-asia sieltä takaa.

18.47 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Parviaiselle siitä, että on tällainen sovitteluelin. Meillä on valtakunnallisesti jokaisessa maakunnassa sovintotoimistot, jotka tekevät näitä sovitteluja, ja THL hoitaa tätä sovittelukoneistoa, jossa on yleensä sitten noin kolmisenkymmentä vapaaehtoista sovittelijaa ehkä neljän viiden vakituisen henkilön ohjauksessa, jotka sovittelevat näitä riita-asioita, mutta kun tätä asiaa kysyin, niin he pääsääntöisesti käsittelevät rikosasioita ja siinä mielessä ei ollut heille mitenkään tuttu alue. Pyysin, että valiokunta olisi pyytänyt lausuntoa sovittelusta, nimenomaan THL:ltä, tästä johtuen, että olisiko heillä resursseja ja osaamista ottaa tieriitoja omalle työsaralleen.

Sitten toisena elementtinä tietysti on, että käräjäoikeuksissa on myös sovittelutoimintaa, eli käräjäoikeuksissa voidaan sovittaa pyydettyä asioita.

Mutta kysymyshän on tässä tavallaan siitä, kun jää nyt käteen se, että jos haluat riitaisi aktivoida, niin ensisijaisesti sinun pitää tehdä siitä käräjäoikeuteen... Monesti menee niin, että poliisi tulee paikan päälle, kun on riita siihen muotoon mennyt, ja tehdään rikosilmoitus jonkun naapurin asiaan koituvasta kohtuuttomasta toiminnasta, ja se lähtee käräjäoikeuteen. Niin kuin edustaja Semi toi tuossa esille, nyt meillä ei ole sellaista luonnollista sovitteluelintä, kun meillä vielä ei maakuntahallintoa ole eikä siihen liittyvää lainsäädäntöä, ja nyt jäämmekin niin kuin välitilaan. Sitten toivottavasti ei tarvitse tehdä pihtisynnytyksiä.

18.49 Ulla Parviainen kesk: Arvoisa puhemies! Vielä totean, että jos nyt menetetään juuri se toimielin, joka tätä on tehnyt, niin meillä on kuitenkin olemassa tällainen mahdollisuus juuri näitten sovittelutoimistojen kautta, että siellä voidaan sovittaa myöskin riita-asioita eikä pelkästään rikosasioita. Eli tällä väliajalla on ymmärtääkseni mahdollisuus hoitaa tämä asia, jos on molempinpuolista tahtoa, koska tämä sovittelukuvio on vapaaehtoinen.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

17. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden Innovaatiorahoituskeskus Business Finlandin ja Business Finland Oy:n tehtäviin ja toimivaltaan liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 66/2018 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 10/2018 vp

Toinen käsittely

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 66/2018 vp sisältyvät 1.-6. lakiehdotuksen. Lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.

18. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maantielain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 45/2018 vp

Toimenpidealoite TPA 63/2017 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 15/2018 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 20.6.2018 pidettävään täysistuntoon.

19. Hallituksen esitys eduskunnalle tieliikennelaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 180/2017 vp

Lakialoite LA 24/2015 vp, 46/2017 vp

Toimenpidealoite TPA 13, 32/2016 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 16/2018 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 20.6.2018 pidettävään täysistuntoon.

20. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi metsästyslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 83/2018 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 11/2018 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 20.6.2018 pidettävään täysistuntoon.

Pöytäkirja PTK 69/2018 vp

21. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 40/2018 vp
Lakialoite LA 62/2017 vp, 16-17/2018 vp
Valiokunnan mietintö SiVM 5/2018 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 20.6.2018 pidettävään täysistuntoon.

22. Hallituksen esitys eduskunnalle liikesalaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 49/2018 vp
Valiokunnan mietintö TaVM 11/2018 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 20.6.2018 pidettävään täysistuntoon.

23. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 20.6.2018 klo 14.00. Täysistunto lopetettiin klo 18.52.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Timo Tuovinen